

LELKIPÁSZTOR

• EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT •

Teológiai alapok a gyermekkép,
gyermekvédelem kérdéséhez

3

SZÖKE-MILINTE ENIKŐ

*„Íme a gyermek örökség az Úrtól,
a méh gyümölcse jutalom”
Katolikus gyermekkép*

THOMA LÁSZLÓ RÓBERT

*Kaput nyitni Isten nagy
történetébe
Református gyermekkép, a
gyermekkor szerepe a felnőtté
válás folyamatában református
teológiai megközelítésben*

KODÁCSY-SIMON ESZTER

*„Egészen ember, egészen gyerek”
A gyerekkép mint a gyerekek
védelmét meghatározó alap*

Kedves Olvasó!

Szőke-Milinte Enikő dolgozatában a 127. zsoltár alapján négy kulcsfogalom – örökség, jutalom, ajándék, gyümölcs – köré rendezve mutatja be a gyerekről való teológiai és pedagógiai gondolkodást. Megállapítja, hogy a keresztség által megszerzett gyermekség a katolikus nevelésben nem egyszerűen egy átmeneti életállapot, hanem emberi mivoltunk lényege: az Atyához képest mindannyian gyermekek, Isten gyermekei vagyunk, ezért a nevelés nem fejeződik be a felnőtté válással, hanem életünk végéig tartó folyamat.

Hogy látják a református oktatást meghatározó keret-tervek a gyermeket, s hogyan lehet igazán kapcsolódni a gyermekek világához? Mik a református intézményes gyermekvédelem sajátos hangsúlyai, mit lehet tenni a látóterünkbe került gyermekek egészséges testi-lelki fejlődésének segítéséért? Ilyen és hasonló kérdésekre keres választ Thoma László Róbert. Munkájában kiemeli: A református gyermekkép sajátosságait meghatározzák a hitvallások teológiai jellegzetességei. Az oktatási intézményekben és a gyülekezeti közösségekben is szükség lenne arra, hogy a mai gyermekek identitásalkotó narratíváihoz kapcsolódva tudjuk átadni az evangéliumot.

„Egészen ember, egészen gyerek” – *A gyerekkép, mint a gyerekek védelmét meghatározó alap* című dolgozatában Kodácsy-Simon Eszter rámutat arra, hogy a gyermekvédelemről való gondolkodás a gyerekkép átgondolásával kezdődik. Minden gyerek védelméhez hozzátartozik az istenkapcsolatuk védelme is. A gyerekek védelme kapcsán kinevetésüknél, megszégyenítésüknél vagy akár bálványozásuknál látványosan sokkal súlyosabb kérdésekről szokott szó esni. Valójában azonban kevés választja el az említett bántalmazásokat attól, hogy a gyermeket eszköznék tekintjük a felnőttek terveinek és elképzeléseinek kiszolgálásában.

Az igehirdetési előkészítők *böjt 5. vasárnapjától húsvét 2. napjáig* segítik az igehirdető készülését.

Örömteli olvasást kíván

a szerkesztő

Márciusi számunk szerzői

Gyurkó Donát Sámuel metodista lelkész, doktorandusz

– Kaposvár

Kodácsy-Simon Eszter tanszékvezető egyetemi docens

– Budapest

Nagy Gábor lelkész – Súr

Orosz Gábor Viktor lelkész, egyetemi tanár, főszerkesztő

– Budapest

Rác Dénes lelkész – Celldömölk

Szakács Tamás lelkész, rendszeres teológus,

rovatszerkesztő – Aszód

Szőke-Milinte Enikő egyetemi docens – Eger

Thoma László Róbert református lelképásztor, vallástanár,

pszichodráma- és bibliodráma-vezető – Budapest

Váraljainé Melis Orsolya lelkész – Sárbogárd

Veress István lelkész – Kővágóörs

Weltler Sándor nyugalmazott lelkész – Tata

A Lelkipásztorban publikált tartalmakra a Creative Commons BY-NC-ND 4.0 licenc feltételei érvényesek.

Lelkipásztor – Evangélikus teológiai szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: Orosz Gábor Viktor

Rovatszerkesztő: Szakács Tamás

ÖJS szerkesztő: Jasper-Makay Emese

A szerkesztőbizottság tagjai

Angyal-Cseke Csaba

Csáky-Pallavicini Zsófia

Fabiny Tamás

Johann Gyula

Kodácsy-Simon Eszter

Kondor Péter

Korányi András

Kőszeghy Miklós

László Virgil

Pángyánszky Ágnes

Percze Sándor

Szabó B. András

Varga Gyöngyi

Szerkesztőség

1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.

Tel.: 469-1050, e-mail: gabor.orosz@lutheran.hu

Felelős szerkesztő: Petri Gábor

Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Borítóterv: János Nikolett

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

www.lutherkiado.hu

1085 Budapest, Üllői út 24. Tel./fax: 317-5478, e-mail: kiado@lutheran.hu

Felelős kiadó: Antal Bálint

Előfizetési díj egy évre: 18 300 Ft; fél évre: 9150 Ft. Egy szám ára: 1750 Ft.

Külföldi előfizetések: szomszédos országokba (postaköltséggel együtt)

évi 18 300 Ft (68 €), egyéb külföldi országokba 21 100 Ft (78 €).

Nyomdai kivitelezés

Virtuóz Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: a kft. ügyvezetője

ISSN 0133-2821 (nyomtatott)

ISSN 2786-2585 (online)

2 1 3 3 2 8 2 1 1 2 5 0 3 6

Voltál már jövevény?

3Móz 19,33

■ NAGY GÁBOR

Csak az tudja, milyen idegennek lenni, aki már tartózkodott hosszabb ideig távol a szülőföldjétől. Amikor minden új, minden ismeretlen és minden zavaros. Amikor hiába „térdepel egy-egy bokor” a lábamhoz, se a nevét, se a virágát nem tudom. Amikor fogalmam sincs róla, „hogyméremmennek, kik mennek az úton”. Átélni a bizonytalanságot, kiszolgáltatottságot és a biztos kapaszkodók nélküli léteget egy idegen országban.

Ilyen tapasztalatra külföldi ösztöndíjas évem alatt tehettem szert, amikor váratlanul megszűnt a szálláslehetőségem, és rövid időn belül új helyet kellett találnom. Csakhogy erre sem anyagi fedezetem, sem ötletem nem volt. Rám tört a kétségbeesés, és nem láttam megoldást. Segélykérő levelimmel megkerestem a képzés vezetőit, mert nem tudtam, kihez fordulhatnék. Attól kezdve az aggodás és az imádság ideje következett, amikor azon őrlődtem, hogy mi lesz velem. Komolyan felmerült, hogy ez a nagy lehetőség most félbeszakad, és csalódottan haza kell térnem. Viszont Isten kegyelméből nem ezt történt.

Pár napon belül jelentkezett egy kedves hívó néni, akiknek üresen állt egy kis lakása, és vállalta, hogy teljesen ingyen ott lakhatok a hátralévő fél évben. Hatalmas csodaként éltem ezt át, valódi megmenekülés volt abból a helyzetből. Mérheterlenül hálás voltam az Úrnak és ennek a kedves szolgálójának, akit, hiszem, ő küldött. Bár lassan tizenöt éve mindennek, de ma is élénken él bennem az emlék.

Isten ószövetségi törvénye, ismervé népe keményszívűségét, nem teszi ilyen magasra a léceget. Nem mondja, hogy tégy jót az idegennel, fogadd be a házadba, és szolgálj ki mindennel. Ezek is fontosak lennének. Viszont itt csak annyit mond: ne nyomorgassatok. Ha jót nem is tesztek vele, legalább hagyjátok békén, hagyjátok élni. Emlékeztetőül pedig felidézi számukra saját jövevény voltukat Egyiptomban, ahol még ez az alapvető elvárás sem valósult meg velük szemben. Az Újszövetség népeként itt fülünkbe csenghetnek Jézus szavai: „*De közöttetek ne így legyen*” (Mt 20,26).

Mára a jövevények kérdése nehéz és összetett témává vált, mert rengeteg különböző réteg került rá. Eltérő véleményeket fogalmaznak meg a politika és a gazdaság szereplői, a civil szervezetek és az utca embere is. Emberileg bármilyen álláspontot képviselünk is, azzal valakit sérteni fogunk.

Isten igéje viszont fontos alapelvet fogalmaz meg Mózes 3. könyvének jelen fejezetében, amikor az erkölcsi dilemmát a hit dimenziójába emeli. Két dolgot jelent ki ugyanis a szövegkörnyezetben olvasható számos parancsolat és a jelen rendelkezés indokaként.

Először is azt, hogy „*én vagyok az Úr*” – nyolcszor is elhangzik ez a kijelentés a fejezetben. Nem

véletlen, hiszen Isten népe életének és etikai döntéseinek is mindig ezen az alapon kellene nyugodnia. Ezt mondja Atyánk: én vagyok az Úr, én mondom meg, hogy mit kezdj egy fontos dilemmával, én adom kezvedbe, szívedbe azt a biztos irányítót, amely segít eligazodni a mindennapok sűrűjében. Az én logikám pedig nem követi az emberi gondolkodást, nem egyezik a hétköznapi következtetésekkel, sem az e világi törekvésekkel. Hogy is olvassuk Ézsaiásnál? „*Mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak utaim a ti utaitoknál és gondolataim a ti gondolataitoknál.*” (Ézs 55,9)

Ha tehát Isten az Úr, akkor fontos, hogy őt kövessük, gondolkodásunk és magatartásunk őt tükrözze. Ez pedig, valljuk be, nem mindig kényelmes, nem mindig esik jól. Ugyanis ösztönösen az fakadna belőlünk, hogy aki idegen, az fura, attól távolságot tartok, abban nem bízom, távol tartom magamtól, és különben is, mit akar itt? Isten viszont azt mondja, ne bánts!d!

Sőt, ha megnézzük a többi vonatkozó ígét, akkor kitűnik, hogy a jövevényt egy kategóriába sorolja az Úr az árvával és az özvegyel. Mi bennünk a közös? Szaknyelven: mindannyian egy veszélyeztetett társadalmi csoport tagjai. Egyszerű szavakkal: mind támasz nélküli embertársaink. Az özvegy, aki elvesztette segítőtársát. Az árva, akiről nem gondoskodik egy szerető felnőtt. A jövevény pedig az, aki az idegen környezetben teljesen kiszolgáltatott helyzetbe kerül, akár önszántából, akár külső körülmények hatására.

Rájuk fordítja tehát figyelmünket Istenünk a mostani ígével, és arra indít, hogy velük kapcsolatban ne a saját logikánk legyen a mérvadó, hanem az ő szava. Hiszen ő az Úr.

A második fontos alapelv pedig a parancsolatok kapcsán, amire 3Móz 19 felhívja a figyelmet: „*Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok.*” (3Móz 19,2) A magatartásunk és értékrendünk kérdését feszegeti ez a felszólítás. Ha Isten népe vagyunk, éljünk is úgy. Ha Krisztusról neveznek minket, akkor hordozzuk is Megváltónkat látható és valóságos módon. Ez pedig megmutatható a jövevényvel, az árvával és az özvegyel szemben is. Mégpedig úgy, hogy aki támasz nélkül maradt, annak mi leszünk a gyámolítója. Aki segítség nélkül találja magát, annak számára mi leszünk azok, akik betöltjük a szükségét.

Nyilván nem tudjuk mindenki helyzetét megoldani. Nem is erre hív bennünket Isten. Sokkal inkább a szív nyitottságára ezen a téren. Olyan könnyű ugyanis elfordulni a szükségtől, bezárni a baj előtt az ajtót, mondván, nekem is van elég gondom, azokkal sem bírok. A biztonságos közöny helyett viszont a jézusi szeretetparanccsal megerősítve fordít minket oda Urunk azokhoz, akiktől mások elfordulnának. Akikre nincs elég idő, akikre nincs elég pénz, akik látszólag nem hasznos tagjai a társadalomnak, és akik úgysem emelik fel a hangjukat.

Istenünk tehát arra hív, hogy szentek legyünk: ne csak akkor, amikor könnyű, amikor megszo-kott vagy magától értetődő. Hanem akkor is, ha ilyen támasztalan embertársakkal való találkozást készít el nekünk.

Mindezek után pedig egy fontos dolgot gondoljunk még meg: ki is volt a legfontosabb idegen közöttünk? A jövevény szót a 16. századig a magyar nyelvben a latin formájában használták: *advena*. Ők voltak azok, akik bevándoroltak más helyről, eljöttek a távolból hozzánk. Hasonló Jézus adventje is, bár ő „*a saját világába jött, de az övéi nem fogadták be őt*” (Jn 1,11). Megváltónkról ellenfelei úgy gondolták, hogy idegen, felforgató, annyira más, mint mi. Nem tudták sem befogadni, sem elviselni, sem élni hagyni.

Pedig a saját világába, a saját népe közé jött és jön ma is. Mégis furcsa és idegen, mert nagyon más, mint a többség. Ennek a jövevény Úrnak vagyunk mi is szolgálói, akik, ha hűségesek maradunk parancsolataihoz, hozzá hasonlóan jövevényé válunk saját világunkban.

„Íme a gyermek örökség az Úrtól, a méh gyümölcse jutalom”

Katolikus gyermekkép

■ SZŐKE-MILINTE ENIKŐ

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Pedagógia Tanszék

egyetemi docens

E-mail: szoke.milinte.eniko@uni-eszterhazy.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.3.1

- **A gyermeki személyiség fejlesztése és nevelése koherens gyermekképet feltételez. A katolikus nevelés bibliai és pedagógiai alapokra helyezve dolgozta ki az évszázadok során folyamatosan alakuló, de mindvégig szentírási alapokon nyugvó katolikus gyermekképet. A tanulmány Zsolt 127,3 alapján négy kulcsfogalom – az örökség, a jutalom, az ajándék és a gyümölcs fogalma – köré rendezve mutatja be a gyermekről való teológiai és pedagógiai gondolkodást. A gyermekvédelem különösen nagy hangsúlyt kap napjaink nevelésében, ezért a tanulmány tárgyalja a gyermekvédelem legfontosabb kérdéseit is.**

Kulcsszavak: gyermeki lelkület / örökség / jutalom / ajándék / gyümölcs

A gyermekkortörténeti kutatások, a gyermekképtörténetek, a neveléstörténetek sok objektív információt hordoznak, de segítségükkel inkább történetiséget, nevelés- és iskolafilozófiát ragadhatunk meg, mintsem a gyermekről való gondolkodás lényegét. Hiteles katolikus gyermekképet bemutatni teológiai alapon lehetséges. II. János Pál 1994-ben gyermekekhez írt levelében a gyermek teológiai fontosságát hangsúlyozza: „Milyen fontos Jézus szemében a gyermek! Egyenesen azt mondhatnánk, hogy az evangéliumot mélységesen átjárja a gyermek igazsága. Igen, összességében akár »a gyermek evangéliumaként« is olvashatnánk.” (II. JÁNOS PÁL 1994b)

E vizsgálódás gondolatmenete a Szentírás alapján, a katolikus egyház dokumentumainak és képviselőinek gondolatait alapul véve tárja fel a gyermekiség létmódját. A gyermekről való katolikus gondolkodás bemutatásához a 127. zsoltár különböző fordításainak elemzése ad megfelelő kiindulópontot.

A Szent István Társulat kiadásában így fordították a 127. zsoltár 3. versét: „*Lám, a gyermekek az Úr ajándékai, a test gyümölcse jutalom.*” A Magyar Bibliatársulat revideált új fordítású Bibliájában ez áll: „*Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom.*” A katolikus Káldi-Neovulgáta fordítás pedig így adja vissza ezt az igeverset:¹ „*Íme a gyermek örökség az Úrtól, a méh gyümölcse jutalom.*”

¹ A Vulgata egy hivatalos latin fordítás, amelyet Szent Jeromos készített. Káldi György jezsuita szerzetes a teljes Szentírást magyarra fordította a Vulgata alapján a 17. században. A Neovulgata az ősi latin fordítás 20. századi, felújított változata, amelyet hozzáigazítottak a friss szövegkritikai kiadásokhoz.

A bemutatott bibliafordítások alapján négy kulcsfogalom körvonalazódik a gyermekség lényegével kapcsolatban: az örökség, az ajándék, a jutalom és a gyümölcs. A továbbiakban a négy fogalom teológiai értelmezésével vizsgálom meg a gyermekség lényegét, a katolikus gyermekképet.

A gyermekség mint örökség

A teológiában Jézus méltóságát jelentő központi kifejezés a Fiú, Isten egyszülött Fia. Ebben a fiúságban élte földi életét, amelyben mindig a mennyei Atya akaratát teljesítette. Jézus mindig tudatában volt annak, hogy nincs egyedül („*Nem tudtátok, hogy az én Atyám házában kell lennem?*” – Lk 2,49), utolsó kiáltása a keresztfán az Atyjához szolt: kezébe ajánlotta lelkét. A gyermekség azért foglal el Jézus tanításában olyan kiváló helyet, mert igen mély összhangban van legszemélyesebb titkával, a fiúsággal. „Legnagyobb méltósága, ami istenségére utal, végeredményben nem saját magától birtokolt hatalom, hanem a másik felé – Isten, az Atya felé táulásán alapszik.” (RATZINGER 1979, 50. o.)

A gyermekség leglényegibb sajátossága, amelyet Jézus pótolhatatlannak tart, a fiúság, az, hogy a keresztségben Isten gyermekeivé leszünk, fiúvá fogad bennünket az Isten.

A keresztség kettős természetet ruház az emberre. Egyrészt az isteni természet részeseként, a kegyelmi istengyermetség kibontakoztatásával Krisztus „társörökösévé” tesz, és méltóvá tesz „a megígért örökségre, az örök életre”. Minden gyermek a keresztségben Jézus Krisztus társörökösévé lesz, megkapja az esélyt arra, hogy úgy tekintsen Istenre, mint mennyei Atyjára, megtanulja Atyának szólítani Istent. Az ember csak akkor részesülhet a Fiúval az isteni életben, ha megőrzi a gyermekség benső lényegét, a Jézus által mintaképpül megélt fiúságot, istengyermekséget (uo.). A *Gaudium et spes* lelkipásztori konstitúció az emberi személy központi értékére hívja fel a figyelmet, mert „valami isteni mag van belé vetve”, és ezért „magasztos hivatása van”. Az ember „a földön az egyetlen teremtmény, melyet Isten önmagáért akart” (GS 24).

Az *istenképesség* az ember lényegi sajátossága, amely abból következik, hogy Isten a saját képére és hasonlóságára teremtette őt (Gen 1,26: „*Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlónak.*”). Az istenképesség jele az emberben a halhatatlan szellemi lélek, a teremtményi szabadság és az emberi méltóság. A Szentírás hirdeti Isten transzcendenciáját és a világ teremtett voltát, s az ember igazi kiváltságát abban jelöli meg, hogy Isten a saját képmására alkotta. Az ember az istenképiséget a bűnbeesés után sem veszítette el (Gen 9,6; vö. *Magyar katolikus lexikon*). Jézus Krisztus áldozata és kereszthalála visszaállította az Isten és az ember közötti kapcsolatot, bemutatta az ember istenarcúságát. „Minden ember a Jóisten markában van, és az Úr gondoskodó jóságával karjában tartja szent Fia drága vérének megváltott gyermekeit.” (BÖJTE–KARIKÓ 2017, 136. o.)

Másrészt, mint gyermek, Jézus nemcsak Istentől, hanem emberektől is származik: Mária méhében fejlődött, tőle kapta testét és véré, szívverését, hanglejtését, anyanyelvét. Biológiai származása mellett gondolatait, szemléletmódját, emberi lelkének jellegzetességét az előtte élt emberektől, legközelebről édesanyjától kapta, befogadta az ősök örökségét: Ábrahám és Ádám örökségét. A gyermeki létmód sajátossága, ahogyan az emberi létmód sajátossága is, hogy másokra és Istenre van utalva, nem függetlenítheti magát sem másoktól, sem az Istentől (RATZINGER 1979, 50. o.).

A gyermekség mint örökség az ember gyermeki lelkületének a fontosságára irányítja a figyelmet: gyermeknek lenni nem az emberi élet egy szakasza, átmeneti állapota, hanem a gyermekben valósul meg az emberi lét valódi lényege: az istenre utaltság, a másokra utaltság, az istenarcúság és az ember-

arcúság egysége. *„Bizony mondom nektek, ha nem változtok meg, s nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába.”* (Mt 18,3)

Minden gyermek egyedi, ami isteni örökség. Isten minden gyermekben kimond magáról egy szót, amelyik csak ebben az egyetlen gyermekben fejeződik ki. Minden gyermek Isten egy szava, amely testévé válik, máshogy szólva minden gyermek Isten egyedi képe, egy álom, amelyet Isten az emberről álmodik (GRÜN–ROGGE 2012, 67. o.).

John Bradshaw amerikai teológus és pszichológus mondja: „...a gyerekek önmaguktól spirituálisak, és a »vagyok, aki vagyok« természetes magatartását követik. [...] Hiszem, hogy »én vagyok« mivoltunk annak magva, ami isteni hasonlóságunkat képezi. Ha valakinek megvan az »én vagyok« érzéke, akkor összhangban van magával, és el tudja fogadni önmagát. A gyermekek természetüknél fogva ilyenek. Nézzék meg bármelyik gyermeket, olyannak látják majd, mintha azt mondaná »vagyok, aki vagyok.«” (John Bradshaw, idézi GRÜN–ROGGE 2012, 67–68. o.)

Ezért a legmélyebb sérülés, amelyet a szülők okozhatnak gyermekeiknek, az a spirituális sérülés, amikor a gyermeket saját egyediségében teszik nevetségessé, belekényszerítik abba a képbe, amelyet ők alkottak róla. „Amikor bizik saját érzéseiben, és olyan állításokat fogalmaz meg, amelyek saját ősi lelkében rejlenek, akkor nevetünk. Így a gyermek arra kényszerül, hogy alkalmazkodjon, és megtagadja egyedisége iránti ősi tudását és érzését.” Bradshaw úgy véli: „A spirituális seb mindennél jobban felelős azért, ha önállótlan, megszegyenült felnőtt gyerekké válunk. Minden férfi és nő bukásának története arról szól, hogy egy csodálatos, értékes, különleges és drága gyermek elvesztette »vagyok, aki vagyok« érzékét.” (Uo. 68. o.) Egy másik veszélyforrás az, ha a szülők és pedagógusok istenítik a gyermeket, a természetfeletti és a kimagasló tehetség sugarával vonják körül őt. A nevelésre való bátorítás és a gyermek egyedisége fölötti ámulat közötti egészséges feszültségre van szüksége a gyermeknek. Nyitottnak kell maradni a gyermek egyénisége számára, miközben határokat kell szabni, egyértelműséget és kiszámíthatóságot biztosítani (uo. 68–69. o.).

A gyermek, a gyermeki lelkület jutalom

„Boldogok vagytok, ti szegények, mert tietek az isten országa” – olvassuk a Szentírásban (Lk 6,20). Ebben a mondatban a gyerekek helyébe a szegények léptek, ám nem a tényleges fizikai szegénységről van szó, sem a szegények és a gazdagok erkölcsi megítéléséről, hanem az emberség mélyéről. A szegénységben valami láthatóvá válik a gyermek jelentéséből: a gyerekeknek önmagától semmije sincs, másokra van utalva, tehetetlenségében és nincstelenségében éppen így szabad (RATZINGER 1979, 50. o.). Még nem tudja elnyomni a gyermeki sajátosságát álarcokkal. Tulajdon és hatalom az a két nagy kísértés, amely az embert birtokának rabjává teszi, és amelynek odaveti a lelkét.

Aki nem tud a birtoklásban is lelke mélyén szegény maradni, aki a világot saját kezében tudja, nem Istenében, az elvesztette a gyermeki lelkületet. Gyermeki lelkület nélkül nincs belépés Isten országába. A gyermeki lelkület jutalma Isten országa (Mt 18,3).

Jézus Krisztus tanítása és cselekedetei által is kiemeli a gyermekek szerepét, személyes példát is mutat az istengyermeki lét megélésére, a gyermeki lelkület gyakorlására, amikor ráhagyatkozik az Atyára. *„Abba, Atyám! – fohászodott –, te mindent megtehetsz. Vedd el tőlem ezt a kelyhet! De ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy te!”* (Mk 14,36)

A gyermeki engedelmisség, amelyet Jézus az anyjától, Máriától tanult, jutalom. „...gyermeknek

lenni annyi, mint atyát mondani. [...] azt is jelenti: anyát mondani. Ha ezt elhagyjuk, éppen az emberi gyermekséget vesszük el Jézustól, és csak az Ige fiúságát hagyjuk meg, aminek pedig pontosan Jézus embersége által kell előttünk feltárulnia.” (RATZINGER 1979, 51. o.)

Az eukarisztia hálaadást jelent: tág értelemben maga a szentmise, szoros értelemben az oltári-szentség, amely Jézus Krisztus kegyelmi adománya az utolsó vacsorán, Jézus áldozati teste és vére a kenyér és a bor színe alatt, ahogy ő ebben a jelképben az utolsó vacsorán kereszttáldozatát elővételezte és mint örök emlékezetét az Egyházra hagyta (*Magyar katolikus lexikon*).

„... Jézus azáltal ad hálát, hogy vég nélkül felkínálja és odaajándékozza magát Istennek és az embereknek. Kinek hálálkodik? Egész biztosan Istennek, az Atyának, minden ajándékozás ősképe és ősforrásának... De hálálkodik a szegény bűnösöknek is, akik be akarják fogadni, beengedik méltatlan hajlékukba. Hálálkodik-e még valakinek? Azt gondolom, hálálkodik a szegény szolgálónak, akitől a Szentlélek beárnyékolása által ezt a testét és vérért kapta... Mit tanul Jézus anyjától? Megtanul igent mondani. Nemcsak akárhogyan, hanem szüntelenül és fáradhatatlanul. Amit csak akarsz, Istenem... »Az Úr szolgálója vagyok, teljesedjenek hát be rajtam szavaid.« ... Ez a katolikus ima, amit Jézus emberi anyjától tanult, a Mater Catholica-tól, az egyetemes anyától, aki már előtte a világon volt, és aki-nek Isten sugallta, hogy az új és örök szövetségnek e szavait elsőknek ejtse ki...” (SEIDEL 1975, 25. kk.; idézi RATZINGER 1979, 51–52. o.)

A gyermeki létmód jutalom: Isten csak akkor tudja kísérrni, üdvözíteni az embert, ha ő a gyermek nyitottságával rendelkezik. A gyermekek nyitottak az újra, előítéletek nélkül fordulnak minden felé, ami szembejön velük, nyitottak a csodára, van tőlük mit tanulni, az emberi lét fontos aspektusai felé irányítanak. Ha a „mindent tudok” attitűddel fordulunk a világ felé, akkor soha nem kerülünk érintkezésbe azzal, ami nagyobb, nincs esélyünk felismerni a történetekben az Istent. A gyermek saját eredetiségünkre hívja fel a figyelmünket, arra a hamisítatlan képre, amelyet Isten alkotott rólunk (GRÜN-ROGGE 2012, 65–66. o.).

A gyermek ajándék

Az élet Isten ajándéka, amely az isteni szeretettel együtt a gyermekben ölt testet. A gyermek az, aki elsőként Isten ajándékát befogadja, így rajta keresztül a szülők is ajándékot kapnak. A gyermek így lesz Isten ajándéka. A gyermek befogadja a létezését, az élet értelmét, és befogadja Isten végtelen szeretetét. Nekünk is így kell befogadnunk Isten országát, vagyis az élet értelmét és Isten végtelen szeretetét azért, hogy felismerjük: Isten országának lényegét a boldog gyermekkorban tapasztalhatjuk meg (BARSÍ 2024).

A názáreti eseményekből kiindulva föl lehet fedezni, hogy az otthon, a család olyan, mint egy templom, és a szülők papi felelősségét igényli. Jézus ide érkezik mint Isten ajándéka a világnak. A szent család közös igénye a szülői felelősségre hívja fel a figyelmet: a szülőknek is úgy kell fogadni a gyermek érkezését, ahogyan ezt Mária és József tette. „A család Istennel is párbeszédben élő közösség. Tagjainak sajátos papi küldetésük van. Elsősorban – természetesen – a szülők vezetnek egymást és gyermekeiket az Istennel való kapcsolatra.” (*A boldogabb családokért* 1999, 99. o.)

A házasság egy férfi és egy nő egész életre szóló, szabad akarral vállalt szövetsége, mely természetesen a házaspár javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul (*Magyar katolikus lexikon*). Testi-lelki szeretetközösség, amely a szeretetükből fogant gyermekek világra hozatalában és fölnevelésében teljesedik ki, a család így válik az ajándékozás helyszínévé. Azok a házastársak, akiket Isten nem

ajándékozott meg gyermekáldással, emberi és keresztény értelemben teljes házastársi életet élhetnek. Házasságuk a szeretet, az elfogadás és az áldozatosság termékenységtől válhat ragyogóvá (KEK 1654).

A férfi és a nő „egymásért” van teremtve; nem mintha Isten mindegyiküket csak fél, tökéletlen embernek alkotta volna. Sokkal inkább személyes közösségre teremtette őket, amelyben a két személy egymás segítségére lehet, mert egyrészt mint személyek egyenlők („*csont az én csontomból*”), másrészt férfiúi és női mivoltuk kölcsönösen kiegészíti egymást. A házasságban Isten úgy köti őket össze, hogy „egy testet” alkotva (Gen 2,24) tovább tudják adni az emberi életet: „*Növekedjetek és sokasodjatok, és töltsétek be a földet.*” (Gen 1,28) A férfi és a nő mint házastársak és szülők, amikor továbbadják az emberi életet utódaiknak, különleges módon működnek együtt a Teremtő művével (KEK 372).

Az őszövétségi ember számára a gyermekáldás Isten szuverén adománya, az ő jóságából származik minden jó, ezért a nők termékenysége, az anyaság is Isten áldás-ajándéka.²

A II. vatikáni zsinat óta (1968) a katolikus egyház szerint a házasság elsődleges célja a szeretet megvalósulása, előtte a gyermeknemzés, a gyermeknevelés számított az elsődleges házassági célnak. A házastársi szeretet és a gyermekáldás szoros kapcsolatban áll egymással: nem szorul a gyermek háttérbe, megtartja méltó helyét a családban. HORTOBÁGYINÉ NAGY Ágnes szerint a gyermeket a házasság megkoronázásának, a házasság legkitűnőbb ajándékának, áldásnak tekinthetjük (2005, 138. o.). Az ember „a földön az egyetlen teremtmény, melyet Isten önmagáért akart”, ugyanakkor ez a teremtmény „csak akkor talál teljesen önmagára, ha őszintén elajándékozza magát” (GS 2.24). A házastársak önmegvalósítása eszerint önmaguk egymásnak ajándékozásában valósul meg.

A házasságkötés során a házastársak igent mondanak az életre, hiszen igennel válaszolnak a kérdésre: „Elfogadod-e a gyermekeket, akikkel Isten megajándékozza házasságotokat?” (*Magyar katolikus lexikon*, a házasságkötés szertartása) A kérdésben benne van, hogy Isten ajándékozó, megajándékozhatja a házaspárokat gyermekekkel. A házasságkötésben Isten megszólítja a házaspárt, följánlja ezt a gyönyörű ajándékot, a gyermeket, de a házaspár igenje kell rá, hogy szülőkké váljanak. A családtervezésben Isten szándékának és a házaspár szándékának a találkozása lehetővé teszi, hogy a házastársak igent mondjanak az életre, Isten ajándékára, és Isten munkatársaivá váljanak. Ezért a házaspárok szüntelenül fűrkésszék, mi Isten akarata a házasságukkal. Pszichológiai kutatások számolnak be arról, hogy az ember egész jövőjére hatással lehet az, hogyan fogadták az ő jelentkezését, amikor a szülők tudomást szereztek létéről. Előfordul, hogy „egy házaspár vagy egy édesanya a kis Élet jelentkezésekor nehezen tud a gyermek vállalása mellett dönteni. Ha remélhetőleg végül is vállalja, nem szabad attól félnie, hogy kezdeti bizonytalanságával már biztosan elrontotta gyermeke jövőjét.” (HORTOBÁGYINÉ NAGY 2005, 140. o.)

II. János Pál pápa a *Gratissimam sane* kezdetű, családokhoz írt levelében – 1994-ben, a család évében – írja: a gyermek, aki a házasságban születik, csupán léte által ugyanúgy szüleinek ajándékozza magát, ahogyan ők egymás számára ajándékká válnak. Az egyén méltósága abból a tényből fakad, hogy Isten önmagáért hívta őt létre; a család pedig az a hely, ahol ez az egyén igazán „önmagáért” létezhet, „azáltal, hogy őszintén ajándékozza önmagát”. Ezért fontosnak tartja, hogy mindkét szülő, a férfi és a nő egyaránt vállaljon együtt felelősséget „önmaguk és mások előtt az általuk támasztott új életért” (*Gratissimam sane* I. 7; 8; 9).

A szülőknek úgy kell tekinteniük gyermekeiket, mint Isten gyermekeit, és úgy kell tisztelniük őket, mint emberi személyeket. Amikor a mennyei Atya akarata iránt engedelmesnek mutatkoznak, arra nevelik gyermekeiket, hogy teljesítsék Isten törvényét (KEK 2222).

² Lásd: Barrenness and Fertility. *Jewish Virtual Library*, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/barrenness-and-fertility>.

A gyermek gyümölcs

A bibliai emberek látásmódja szerint a gyermek, mint az anyaméh gyümölcse, a felnőtt emberi élet legnagyobb áldása. Az utódok életén keresztül valósággá válnak Isten ígéretei és áldásai. Az Ószövetség világában tisztában voltak azzal, hogy gyermekeknek életet adni nem elsősorban emberi elvárás-son alapuló kötelesség, hanem mindenekelőtt Istentől kapott lehetőség (RATZINGER 1979, 48–52. o.).

A Lukács írása szerinti evangélium elején, Mária és Erzsébet találkozásának elbeszélésekor olvasuk: amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, megmozdult a magzat a méhében, betelt Erzsébet Szentlélekkel, és hangos szóval kiáltotta: „*Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhed gyümölcse!*” Erzsébet és Mária az Istenre hagyatkozó ember példája, a hajlott koráig meddő Erzsébet és a Szentlélektől érintett Mária a magasságos Istenben bíznak, és ezzel a bizalommal élik át az irgalom csodáját. Az Istenre hagyatkozó ember a körülmények ellenére képes gyümölcsöt teremni (uo. 48–52. o.).

A szülők részéről a hitre nevelésnek a legzsengőbb gyermekkorban meg kell kezdődnie, elsőként a gyermek megkeresztelése a szülők feladata. A keresztség különböző hatásait a szentségi szertartás látható elemei jelzik. A vízbe való alámerítés szimbolikusan utal a halálra és a tisztulásra, ugyanakkor a megújulásra és az újjászületésre is. A két fő hatás tehát a bűnöktől való megtisztulás és a Szentlélekben való új születés. A gyermek mint gyümölcs igényli a gondozást, a folyamatos és kitarató nevelést; a szülők felelőssége, hogy a gyermek testiekben és lelkiekben is gyarapodjon, gyümölcsözzön. „*Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad, s én benne, az bő termést hoz. Hisz nélkülem semmit sem tehettek.*” (Jn 15,5)

A hitre nevelésnek a legzsengőbb gyermekkorban meg kell kezdődnie. Az első lépés a gyermek megkeresztelése, ahol a víz szimbolikusan utal az eredendő bűntől való megtisztulásra, a megújulásra és a Szentlélekben való újjászületésre, az istengyermekség örökségére. Ezt az elsőáldozás követi, ahol a gyermek menyegzői ruhába öltözik, és bebocsátják „a Bárány menyegzői lakomájára”, megkapja az új élet eledelét, Krisztus testét és véréét. A harmadik fontos állomása a hitéleti növekedésnek, gyarapodásnak a bérmlás szentségének felvétele, amikor a Szentlélek kiárad, amint az pünkösöd napján az apostolokkal történt. Ez Péter és János apostolok „bérmláló útját” idézi, hogy akiket korábban csak megkereszteltek Jézus nevében, a Szentlélek teljességét is megkapják (ApCsel 8,14–17; KEK 1213, 1285).

Minden gyermek, minden fiatal élete minden szakaszában fejlődési feladatot teljesít testi, érzelmi, szociális, nyelvi és intellektuális szempontból. Ez azt jelenti, hogy el kell búcsúzni a megszokottól, az ismerőstől, és új, ismeretlen feladatok felé kell fordulni, ami gyakran sok energiát követel, és félelmet is kelt a gyermekben (GRÜN–ROGGE 2012, 65–66. o.). A feladatok és kihívások azonban szükségszerűek: „...*amely gyümölcsöt terem, azt megtisztítja, hogy még több gyümölcsöt teremjen.*” (Jn 15,2)

Ahogy a mesében, vándorbottal, hamuban sült pogácsával feltarisznyálva kimegy a gyermek a világba, jókedvűen vándorol, eltelve bizalommal teste és képességei iránt, másokra nyitottan és készen arra, hogy kapcsolatokat alakítson környezetével. Közben találkozik kihívásokkal, próbatételekkel, amelyekkel megküzdve eljut a céljához. A próbatételek, a küzdelmek tehát ahhoz kellene, hogy még több gyümölcsöt teremjen, a vándorbot pedig azért, hogy legyen mibe kapaszkodni, hiszen a bot támaszt nyújt, vezet, utat mutat, perspektívákat nyit: „...*nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy; vessződ és botod megvigasztal engem.*” (Zsolt 23,4; GRÜN–ROGGE 2012, 65–66. o.)

A gyermek, akár a gyümölcs, különleges, egyedi; a szülőknek az a feladatuk, hogy újra meg újra megjelenítsék a gyermek különlegességét és egyediségét. Csak akkor maradhatnak nyitottak a kü-

lönlegességére, individuális karakterére, ha tudnak Istennek a gyermekben rejlő egyedi képéről. Csak akkor van esély arra, hogy ne egy meghatározott képhez vagy saját vágyaikhoz akarják igazítani, hanem hagyják saját természetük szerint kibontakozni a gyermekek fejlődését (uo.).

A gyermekről való keresztény gondolkodás alakulása, napjaink gyermekvédelme

A gyermekekről való gondolkodás, a gyermekek státusza törtélelmileg változik, más-más jogok, kötelezettségek illeték meg a gyermekeket, és a gyermekek nevelésének is sajátos elvei voltak az egyes történelmi korokban. Már a korai kereszténységben egyes szerzők kiemelten figyeltek a gyermekek védelmére. Aranyszájú Szent János a keresztény szellemű családi nevelést bemutató könyvében (*A hivalkodásról s arról, hogy a szülőknek miképpen kell gyermekeiket felnevelniök*) azt írja, a Krisztus szelleméből fakadó nevelés megköveteli, hogy a szülők óvják gyermekeik tiszta és romlatlan lelkét a káros hatásoktól. A büntetés eszközei közül a verést nem tartotta célravezetőnek. Inkább büntessen a szülő „szigorú tekintettel”, szemrehányó szavakkal. Inkább hasson a gyermek lelkére barátságos ígéretekkel. A nevelés célja a lélek tisztaságának óvása s az akarat energiáinak fokozása azért, hogy képes legyen ellenállni a bűnre csábító belső ösztönöknek és külső hatásoknak. Gondolkodását a gyermeki tisztaságot hirdető evangéliumi gondolat hatja át: „Hagyjátok csak a gyermekeket, ne akadályozzátok meg őket, hadd jöjjenek hozzám, hisz ilyeneké a mennyek országa!” (Mt 19,14) (PUKÁNSZKY–NÉMETH 1996³)

Szent Ágostonnak (354–430) az ember eredendő bűnére vonatkozó gondolatai nagy hatást gyakoroltak a középkor emberfelfogására, gyermekképére. Jézus Krisztus áldozatának révén a keresztesség felvételével megváltást nyerhet az előtte járó nemzedékek bűneitől. Felfogása jelentősen hozzájárult annak a középkori keresztény nevelési elvnek a kialakulásához, miszerint a gyermek eredendően rosszra törekvő hajlamait a nevelőnek kell jó irányba fordítania. A korai kereszténység embere a földöntúli élet felé fordította figyelmét, az erkölcs forrásának a hitet és a szeretetet tekintette. A középkori kolostori, plébániai és székesegyházi iskolákban a klerikusok feladata volt a gyermekeknek mint „tökéletlen lényeknek” erkölcsileg értékessé nevelése (uo.). Ugyanakkor a középkori keresztény nevelésben alapvető elvként elfogadták, hogy a gyermek önmagában véve érték, Isten teremtménye, Istentől kapott lélekkel, ezért az abortusz a magzat megölésének számít, tehát bűn.⁴ A nyugati civilizációban az emberi méltóság abszolút értékének a megfogalmazásához és elterjedéséhez legnagyobb mértékben a kereszténység járult hozzá. Ezért az „emberi méltóságon belül a gyermek emberi méltóságának, speciális értékének, a gyermekkor rendkívüli sebezhetőségének, a gyermek formálhatóságának, az önmagáért való védelem rendkívüli fontosságának a felismerése is alapvetően ebben a szeretetalapú megközelítésben rejlik” (BENYUSZ 2021, 17. o.).

A reneszánsz humanistái hangsúlyozták, hogy a gyermekkor az ártatlanság kora. A katolikus reneszánsz legfőbb képviselője az 1534-ben alapított jezsuita szerzetesrend (Loyolai Szent Ignác, 1491–1556), ők Isten mindenhatóságáról, a földi élet esetlegességéről győzték meg az embereket, az élet legfőbb céljaként Isten szolgálatát állították.

³ <https://mek.oszk.hu/01800/01893/html/02.htm#Heading26>.

⁴ A 4. században már született olyan egyházi törvény, amely a magzat meggyilkolását főbűnnek tartotta (Nagy Szent Bazil első kánoni levele, 2. kánon).

A 15–16. században kialakulófélben volt egy új szülői magatartás és gyermekek iránti attitűd, amely a gyerekek, a gyerekkor fokozatos felértékelődését eredményezte. Ugyanakkor kettős tendencia érvényesült az emberek gondolkodásmódjában: egyrészt a gyermekkor felértékelődött, a figyelem középpontjába került, másrészt jelen volt a gyereket a felnőttek világához láncoló attitűd is (DELUMEAU 1997, 311. o.; idézi PUKÁNSZKY 2018).

A gyermek évszázadában és a 21. században a modern társadalmak politikai vezetése a gyermekek jogaira és azok érvényesítésére fokozottan figyelt, figyel. Az egyházi nevelésben a gyermekvédelem kérdése szintén hangsúlyossá vált.

Ferenc pápa 2016-ban a *Come una madre amorevole* (*Mint szerető anya*) kezdetű apostoli levelében írja: „Az Egyház mint szerető anya minden gyermekét szereti, de a legkisebbeket és legvédtelenebbeket egészen különleges szeretettel veszi gondjaiba és védelmezi: ezt a feladatot maga Krisztus bízta a keresztyén közösség egészére. Ennek tudatában az Egyház éberrel figyel a gyermekek és a kiszolgáltatott felnőttek védelmére.”⁵

A „Gyermekek méltósága a digitális világban” címmel 2017-ben Rómában rendezett konferencia zárónyilatkozata – amelyet Ferenc pápa is aláírt – azt hangsúlyozza: „Minden társadalom a gyermekekkel szembeni bánásmódja alapján ítéltető meg. [...] Minden gyermek élete egyedi, értelmes és értékes, ezért minden gyermeknek joga van a méltóságra és a biztonságra. Az emberi társadalom ma mégis becsapja a gyermekeket. Gyermekek millióit kínozzák és zsákmányolják ki tragikus és borzalmas körülmények között és soha nem látott mértékben a világ minden pontján.”

A kiskorúak védelméről szóló püspöki tanácskozáson 2019. február 24-én Ferenc pápa mondta el a kiskorúak védelméről szóló vatikáni tanácskozást lezáró beszédét, amelyben kifejezte az Egyház gyermekvédelem iránti elkötelezettségét, és minden jóakarátú embert és szervezetet összefogásra hívott a kiskorúakkal szembeni mindenféle erőszak felszámolására.

Ugyanebben az évben Ferenc pápa *Vos estis lux mundi* kezdetű apostoli levelének bevezetőjében így fogalmaz: „»Ti vagytok a világ világossága. A hegyen épült várost nem lehet elrejtetni« (Mt 5,14). A mi Urunk, Jézus Krisztus arra hív meg minden hívőt, hogy a szentség, az egység és az erény ragyogó példaképe legyen. Mi mindnyájan arra kaptunk meghívást, hogy életünkben és felebarátainkhoz fűződő kapcsolatunkban konkrét tanúságot tegyünk a Krisztusba vetett hitünkéről. A szexuális visszaélés bűncselekményei sértik Urunkat, testi, pszichés és lelki károkat okoznak az áldozatoknak és megsebzik a hívek közösségét.”⁶ Összesen tizenkilenc cikkelyben rendeli el az egyházi és nem egyházi személyekre vonatkozó bejelentési kötelezettséget, a gyermekekkel szembeni visszaélések kivizsgálásának folyamatát, eljárásrendjét.

A Szentatya a gyermekek első világnapjára írt üzenetében (2024. május 25–26.) hangsúlyozza, hogy a gyermekek drágák és becsesek Isten szemében (vö. Iz 43,4), továbbá azt, hogy a gyermek fejlődésének, növekedésének a szeretet az eszköze, ezért kötelességünk olyan környezetet teremteni a gyermekek számára, amelyben a növekedésükhöz szükséges szeretetben részesülhetnek.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia többször felszólalt a gyermekek méltóságának és jogainak védelmében, egyházmegyei bontásban, a visszaélések bejelentésének pontos eljárásrendjét és folyamatát is kidolgozta.⁷

⁵ <https://emberimeltosag.hu/cikkek-es-tanulmanyok/come-una-madre-amorevole/>.

⁶ Lásd: <https://katolikus.hu/dokumentumtar/vos-estis-lux-mundi>.

⁷ <https://katolikus.hu/gyermekvedelem/#LATIN>.

2021-ben a Magyarországi Szerzetes-elöljárók Konferenciáinak Irodája létrehozott egy Emberi Méltóság projektet, és kidolgozott egy Emberi Méltóság Stratégiát. A stratégia kidolgozója ezt vallja: „... a köznevelési intézmények felé fordulunk, és az Emberi Méltóság Stratégia segít abban, hogy a gyerekekkel foglalkozó szerzetesi intézmények és közösségek – iskolák, óvodák és egyéb szervezetek – az emberi méltóság, a gyermekek és sérülékeny felnőttek védelmét az intézményi és közösségi kultúrájuk részévé tegyék, válaszokat kapjanak kérdéseikre, és támogatást találjanak ennek a szemléletnek a megvalósításában.”⁸

Napjainkra valamennyi ifjúsággal foglalkozó intézmény elkészítette gyermekvédelmi szabályzatát, számos képzési és továbbképzési központ, valamint iskola és egyetem szervez gyermek- és ifjúságvédelmi képzéseket (így például a Pázmány Péter Katolikus Egyetem gyermek- és ifjúságvédelem szakirányon pedagógus szakvizsgára felkészítő képzése, a Katolikus Pedagógiai Intézet képzései, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, az Ignáci Pedagógiai Műhely képzései, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium).

Az etikai kódexek és szabályzatok kötelező jelleggel tartalmazzák azokat a kívánatos viselkedésmódokat, amelyeket a gyermekeket nevelőknek gyakorolniuk kell, továbbá azokat a tiltásokat, amelyeket a gyermekek védelmében be kell tartaniuk. Az egyházi nevelés kiemelkedő szempontja a gyermekvédelem, „Jézus akarja, hogy a kicsinyeknek és a gyengéknek jobb sorsa legyen közöttünk. És ha valahol, akkor az Egyházban, az evangélium erejében a legjobb esélyünk van arra, hogy ezt a világ előtt is példaértékű módon dolgozzuk ki és valósítsuk meg.” (KISS–GÁJER 2022)

A tanulmány okfejtése alapján megállapítható, hogy a keresztség által megszerzett gyermekség a katolikus nevelésben nem egyszerűen átmeneti életállapot, hanem emberi mivoltunk lényege: az Atyához képest mindannyian gyermekek, Isten gyermekei vagyunk, ezért a nevelés nem fejeződik be a felnőtté válással, hanem életünk végéig tartó folyamat. Katolikus szempontból a nevelés elsődleges helyszíne a család, ehhez csatlakoznak az intézményes nevelés színterei és szereplői, a nevelés alapvető módszere a szeretet. A gyermekség mint örökség kiteljesedésének feltétele, hogy a gyermekkorban mint életszakaszban kiemelten figyeljen az egyházi nevelés a gyermekek védelmére.

„Children are a Heritage from the Lord, Offspring a Reward from Him”

The Catholic Image of Children

- ▶ **The education and development of children presupposes a coherent image of the child. Catholic education has developed a Biblically and pedagogically based Catholic vision of the child. This image has evolved over the centuries, but has always been based on Scripture. This study presents theological and pedagogical thinking on the child based on Psalm 127:3, organised around four key concepts: heritage, reward, gift, and fruit. Since child protection is particularly important in contemporary education, the paper discusses key issues of this aspect as well.**

Keywords: children's spirit / heritage / reward / gift / fruit

⁸ Lásd: <https://emberimeltosag.hu/statikus/tevekenysegunk-bemutatasai/>.

Felhasznált irodalom

- A boldogabb családokért. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a hívekhez és minden jóakarató emberhez a házasságról és a családról Magyarországon.* Budapest, 1999. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/a-boldogabb-csaladokert>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- A katolikus egyház katekizmusa.* 4. kiad. Ford. Diós István. Szent István Társulat, Budapest, 2020. Web: <https://katolikus.hu/cikk/a-katolikus-egyhazi-katekizmusa>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- BENYUSZ Márta 2021. Kiből lettek és kivé válnak a 21. század gyermekei? *Acta Humana. Emberi Jogi Közlemények*, 9. évf. 4. sz. 7–29. o.
- BÖJTE Csaba – KARIKÓ Éva 2013. *Ablak a Végtelenre.* Helikon Kiadó, Budapest.
- FERENC pápa 2016. Come una madre amorevole (Mint szerető anya) kezdetű, motu proprio formában kiadott apostoli levele. <https://emberimeltosag.hu/cikkek-es-tanulmanyok/come-una-madre-amorevole/>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- FERENC pápa 2019. „Vos estis lux mundi” apostoli levele »motu proprio« formájában. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/vos-estis-lux-mundi>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- Ferenc pápa záróbeszéde a kiskorúak védelméről szóló püspöki tanácskozáson. *Magyar Kurír*, 2019. február 26. <https://www.magyarokurir.hu/ferenc-papa/exkluziv-ferenc-papa-zarobeszede-kiskoruak-vedelmerol-szoloszopoki-tanacskozason>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- Gaudium et spes kezdetű lelkipásztori konstitúció az egyházzól a mai világban. In: *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai.* Szerk., ford. Diós István. Szent István Társulat, Budapest, 2000. 605–739. o.
- GRÜN, Anselm – ROGGE, Jan-Uwe 2012. *A gyermek, aki Istenre mutat. Hogyan erősíti a spirituális nevelés a családot.* Ford. Hernádiné Szemere Rita. Jel Kiadó, Budapest.
- HORTOBÁGYINÉ NAGY Ágnes (szerk.) 2005. *Családi életre nevelés az oktatásban. Családórákat segítő kézikönyv.* Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Családpedagógiai Intézete, Budapest.
- II. JÁNOS PÁL 1994a. Gratissimam sane. Levél a családokhoz 1994-ben, a Család Évében. In: *II. János Pál megnyilatkozásai. Pápai dokumentumok 1978–2005.* 2. köt. *Enciklikák, apostoli buzdítások, apostoli levelek.* Szerk. Diós István. Szent István Társulat, Budapest, 2005. 87–134. o.
- II. JÁNOS PÁL 1994b. Karácsonyi levél a gyermekeknek 1994-ben, a Család Évében. In: *II. János Pál megnyilatkozásai. Pápai dokumentumok 1978–2005.* 3. köt. *Beszédek, levelek, üzenetek.* Szerk. Diós István. Szent István Társulat, Budapest, 2005. 115–120. o.
- PUKÁNSZKY Béla – NÉMETH András 1996. *Neveléstörténet.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 338–338. <https://www.mek.oszk.hu/01800/01893/html/index.htm> 2024.12.10.
- RATZINGER, Joseph 1979. „...és emberré lett”. In: uő: *A mustármag reménye.* Ford. Jális Kálmánné – Sántha Máté. Prugg Verlag, Eisenstadt. 48–58. o.
- SEIDEL, Walter 1975. *Kirche aus lebendigen Steinen.* Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz.

Internetes források

- Barrenness and Fertility. *Jewish Virtual Library*, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/barrenness-and-fertility>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- BARSÍ Balázs: Homília Szécsényből – Évközi 27. vasárnap. 2024. október 6. <https://youtu.be/q2qZ5zQvob4=327s>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- <https://katolikus.hu/gyermekvedelem/#LATIN>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- <https://www.catholic.com/tract/abortion>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- KISS Didák OFM – GÁJER László 2022. A gyermek- és ifjúságvédelem, illetve a sérülékeny felnőttek védelmének helyzete a Magyar Katolikus Egyházban. *EmberiMéltóság.hu*, május 13. <https://emberimeltosag.hu/hirek/a-gyermek-es-ifjusagvedelem-illetve-a-serulekeny-felnottek-vedelmenek-helyzete-a-magyar-katolikus-egy-hazban/>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- PUKÁNSZKY Béla 2018. A gyermekkor története. *Pukanszky.hu*, http://www.pukanszky.hu/Gyermekkor_2001/3_Középkor%20és_reneszánsz.pdf. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- Római nyilatkozat. Világkongresszus a gyermekek méltóságáról a digitális világban. 2017. október 6. *EmberiMéltóság.hu*, 2022. április 12. <https://emberimeltosag.hu/cikkek-es-tanulmanyok/romai-nyilatkozat-vilag-kongresszus-a-gyermekek-meltosagarol-a-digitalis-vilagban/>. (Megtekintés: 2024. december 10.)
- www.emberimeltosag.hu. (Megtekintés: 2024. december 10.)

Kaput nyitni Isten nagy történetébe

Református gyermekkép, a gyermekkor szerepe a felnőtté válás folyamatában református teológiai megközelítésben

■ THOMA LÁSZLÓ RÓBERT

Budapest-Gazdagréti Református Egyházközség
református lelkész, vallás tanár, pszichodráma-
és bibliodráma-vezető
E-mail: laszlo.thoma@gref.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.3.2

- **Vajon létezik-e sajátosan református gyermekkép, amely markánsan megkülönböztethető a többi keresztény felekezet gyermekekről alkotott elgondolásaitól? Hogy látják a református oktatást meghatározó kerettantervek a gyermeket, s hogyan lehet igazán kapcsolódni a gyermekek világához? Melyek a református intézményes gyermekvédelem sajátos hangsúlyai, mit lehet tenni a látóterünkbe került gyermekek egészséges testi-lelki fejlődésének segítéseért?**

Kulcsszavak: református gyermekkép / kerettanterv / narratív identitás / nagy történet / gyermekvédelem

Bár a hittartalmakra, hitvallásokra vonatkozóan a felekezeti különbségek észrevehetőek a különféle keresztény közösségekben, oktatási intézményekben, bizonyára mind egyetértenek abban, hogy a gyermek érték, a gyermek ajándék, Istentől kapott kincs. Az elvek szintjén ez igaz lehet a legtöbb humanista, demokratikus elvek szerint működő társadalomban is. Különbségek a történelmi sajátosságokból és az egyes felekezetek fejlődési jellegzetességeiből adódhatnak. Ebben a tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy miként formálódott a református gyermekkép, milyen gyermekképpel számolnak a hatályban lévő kerettantervek, hogyan lehet kapcsolódni a gyermekek világához az evangéliummal, és melyek a református gyermekvédelmi rendszer sajátosságai.

Református gyermekkép

A református gyermekképet alapvetően meghatározza a Szentírásban található általános hozzáállás a gyermek értékére vonatkozóan.¹ Jézus gyermekszeretete és odafigyelése a leginkább periférián lévő, sokszor kevésbé megbecsült kicsinyekre irányul.² Szabóné László Lilla doktori disszertációjában gyönyörűen összefoglalja a bibliai alapok közül azokat, amelyek református szemmel különösen is fontosak:

„1. A Biblia tanítása szerint a *gyermek Isten ajándéka, akit a szülei és az őt körülvevő felnőttekre bízott testi, lelki és szellemi értelemben egyaránt*. A felnőtteknek kell tanítani és vezetni a gyermekeket a hitbeli dolgokban, és nekik kell Jézushoz vinniük, hogy részesüljenek áldásaiban. A szülők, felnőttek felelőssége kiterjed a gyermekek teológiai aktivitására is.

¹ „Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom.” (Zsolt 127,3)

² „De Jézus ezt mondta: Engedjétek e kisgyermeket, és ne akadályozzátok őket, hogy hozzám jöjjenek, mert ilyeneké a mennyek országa.” (Mt 19,14)

2. A Szentírásban azt látjuk, hogy bár Isten népe a környező népekhez viszonyítva pozitív módon viszonyult a gyermekekhez, a gyermekek helyzetét mégis befolyásolta a kor patriarchális gondolkodása.

3. Jézus a gyermekeket egyrészt *Isten országához tartozónak vallja*. Nem azért, mert valamilyen különleges adottságuk lenne (gyermeki ártatlanság, büntelenség, nekik külön ajándékozott kijelentés), hanem mert az Atya őket is, nemtől és kortól függetlenül meg tudja szólítani és meg tudja ajándékozni szabadításával és kegyelmével. Ebből az következik, hogy a Szentírás nem az értelemhez köti a hitet, az Isten kegyelmében és szabadításában való részesedést, hanem egyedül Isten szuverén tettehez.

4. Másrészt Jézus *az Isten országába jutás modelljeként beszél* a gyermekekről. Ugyancsak nem azért, mert valamilyen különleges képességük lenne erre, hanem a korosztályos létmódjukból adódóan. A gyermek nyitott, befogadó, ráhagyatkozó.

5. Jézus példaként állítja a gyermekek nyitottságát a felnőttek elé. Ezt a nyitottságot tapasztalhatjuk a gyermekek teológiai aktivitásában is, amibe a felnőttek bekapcsolódhatnak, és ezáltal közösen kereshetnek válaszokat a hit kérdéseire, és közösen részesülhetnek Isten országának igazságaiban.” (SZABÓNÉ 2015, 21–22. o.)

Ha református gyermekképről beszélünk, meg kell kérdeznünk, miként látja ezt a kérdést Kálvin (uo.). Az *Institutió*ban azt hangsúlyozza, hogy a nevelés első fóruma a család, a szülők feladata a gyermekeket Isten félelmében és tiszteletében nevelni. A vallástanítás az egyház feladata, de ezt a szülőkkel együtt tudja csak teljesen elvégezni. A családi istentiszteletek megtartásáért ők a felelősök, a gyermekeket meg kell ismertetni a hitvallásokkal, énekekkel is. A gyülekezet úgy gyakorolja felelősségét ebben, hogy családlátogatás alkalmával győződik meg arról, a szülők valóban szívükön viselik-e gyermekeik vallásos nevelését. Kálvin számára a nevelésben fontos a szigor, de ez nem jelent durvaságot. A tanítás elsődleges útja a példaadás, ezért a felnőttek felelőssége különösen nagy. Az iskolai közegben végzett vallástanítás fókuszában ugyanaz állt, mint a családi és gyülekezeti nevelésben: a személyes kegyesség kialakulásának segítése (IMRE 1912, 46–79. o.) A reformáció idején a gyermekekkel való foglalkozás kiemelt területe volt a vallásos nevelés, a reformáció fontos vívmányait, lelki kincseit létfontosságú volt átadni a következő nemzedéknek.

A református gyermekképre különösen is hatottak a 20. századi valláspedagógusok, akik a gyermek vallási fejlődését vizsgálták, keresve, hogyan adható át az evangélium a számukra. Mára ezek a megközelítések több ponton meghaladottá váltak, árnyaltabban láthatjuk a gyermek vallási fejlődését, mégis fontos ismerni megközelítéseiket a református gyermekkép relációjában.

Imre Lajos kiemeli, hogy a vallás egyetemes szellemi jelenség, amely a szellemi élet három nagy területén, az értelmi, érzelmi és cselekvési szinten is megjelenik. Mindhárom terület megtalálható az emberi fejlődés életkorilag meghatározott szakaszainál. A gyermekkorban az *értelmi fejlődés* első szakasza az *érzéki tendenciák* kora, amikor a vallás tartalmát meseszerű elképzelések adják. Benyomások formálják a képzelet világát, az ösztönök nagy szerephez jutnak a vallásos gondolatok formálódásában. Az ártatlanság kisgyermeki időszaka hosszú átmenettel kapcsolódik a következő szakaszhoz. Ebben az átmenetben a tárgyak megszemélyesítése és a meseszerű határtalanság egyre behatároltabb és konkrétabb lesz. A megértés a halál, a mulandóság, a végesség megértésével csiszolódik, az idilli, álomszerű elképzelések a valóságról egyre reálisabbá válnak. A második szakasz az *értelmi tendencia* kora, amely tizenhárom-tizennégy éves korra tehető. A fejlődő értelem eljut oda, hogy a világot egységesnek fogja föl, kezdi megérteni a fogalmakat, a tények általános voltát. Megérti az okozati összefüggéseket, a célokat, amelyek a világ működésében jelen vannak. A harmadik szakasz (amely az ifjúkorra tehető) az *önértékű vallásosság* foka, amikor az én túllép a fantázia világán, a fo-

kozott realizmuson, és eljut egy esztétikai szemléletmódra. Az ember akkor jut el a lényegig, amikor Isten szentségével találkozik. Isten örök szentsége, igazsága mint állandó érték hozza a legfőbb esztétikai érték megszületését az emberben: önmagunk megértését, elfogadását és szeretetét (uo. 46–61. o.).

Az *érzelmi fejlődés* leírása során abból indul ki Imre Lajos, hogy a gyermek nem születik vallásos érzésekkel, hanem a meglévő érzéseire kapcsolódóan alakul ki a vallásos érzés, a meglévő érzésekben manifesztálódik a vallásosság egy-egy fejlődési foka. Az *első szakaszban* a gyermek életösztönei mentén fejlődnek érzései. Az érzésvilág két szélsősége: az öröm, a beteljesedettség, a biztonság és a félelem, a hiány jelenti a vallás érzelmi dimenzióját. A primitív törzsek vallásaiban előfordul ennek a két érzéscsoportnak a jelenléte. A vallás azonban nem maradhat ezen a szinten. A *második szakaszban* az értelmi fejlődéssel párhuzamosan megjelenik a világról alkotott kép tisztulása és így egyre inkább a szeretet uralmának jelentősége. A vallásos érzés a szeretet uralmába, hatalmába vetett bizonyosságban ölt testet. A szeretet válik a legmeghatározóbb erővé, amely összefoghat mindent. Itt jegyzi meg Imre Lajos, hogy a megterés is ezen az érzelmi fejlettségi szinten történik meg, amelynek intellektuális (belátás) és erkölcsi (bűntudat) indítékai is lehetnek. A *harmadik szint* a nemességi értékelés, amikor az ember előtt kibontakozik a világ, s felismeri saját szellemiségének örökké való értékét, valamint a világ örök értékét. Mindkettő centruma saját ideális szelleme, hiszen saját maga az örök értékek hordozója. A szentség és az üdvösség fogalmának átérzése e szakasz sajátja (uo. 61–73. o.).

A vallás *cselekvési oldalában* való fejlődés az ember akarati funkciójának leírásaként szerepel. Ennek *első szakaszában* a reflexeké a főszerep, majd a játék, az utánzás, a hagyományok átvétele határozza meg a vallásos cselekvést. A *második szakaszban* (párhuzamosan az értelmi és érzelmi fejlődés második szakaszával) a vallásos formalizmus korszakát éli a gyermek, amikor a kötelesség mint külső parancs a cselekvés mozgatója. Ennek a fejlődési szakasznak a végén jut krízisbe a fiatal, mert újra és újra megélheti a cselekvésre való képtelenségét, a külső törvényeknek, szabályoknak, kötelességeknek nem tud teljesen megfelelni. Ebből a helyzetből egyedül az öntudat ösztönének erősítése mutat kiutat. Egyedül az öntudat az, ami képessé teszi a fiatalot, hogy felülemelkedjen ösztönein, és saját értékének tudatára ébredjen attól függetlenül, hogy tettei megfelelnek-e a kötelesség külső elvárásainak. Ha ez kialakul, megerősödik benne, akkor lép a *harmadik szakaszba*, az észrendencia korába, amikor legfőbb jellemvonása öntudatából fakadó szabadsága. Ez a szabadság az öntudatából fakadó korlátlan szabadságot jelenti nemcsak arra, hogy külső kötelességeknek feleljen meg, hanem arra is, hogy szabadon éljen a magasabb rendű erkölcsi elvek szerint valóban erkölcsös életet (uo. 73–79. o.).

Makkai Sándor számára a gyermekek felé a legfontosabb feladatunk, hogy elsegítsük őket az önnevelés szükségének felismeréséig, és támogassuk őket annak gyakorlásában. A személyiség ugyanis ideál, örökké tökéletesedő valóság. Szüksége van tehát önmaga tökéletesítésére, az önnevelésre. Az önnevelés során az ember maga ismeri fel az elérendő ideált, és át is képes adni magát az ideál nevelő hatalmának. A nevelés alanya és tárgya itt már egy, a növendék és a tanuló ugyanaz a személy (MAKKAI 1912, 102. o.).

Makkai munkássága során, személyes formálódása révén teológiai álláspontja is változott. A barthi teológiai hatások mellett a magyar református sajátosságok is megjelennek valláspedagógiájában. A vallás lényegének vizsgálata kapcsán kiemeli, hogy a kálvinizmus vallás. A kálvinizmus lelke pedig a vallásos tapasztalat sajátos ténye. A kálvinizmus maga az igaz kereszténység megnyilvánulása: Isten szuverenitásának, uralmának hirdetése az egyén, a kultúra és a nemzet élete felett. Önmagában a racionalizmus és a liberalizmus is romboló módon hatott a kálvinizmusra, ezért szükség van a kálvinizmus belső, igazi forrásához való visszatérésre. Ez a bűnös embernek a kegyelmes Istennel való megrendítő

találkozását jelenti. Valós bűnismeretre, bűnbánatra és a Krisztusban nyert megbocsátás és üdvösség hit által történő elfogadására van szükség. Ez a felismerés és az Istennel való valódi találkozás a cselekedetekből ismerhető meg: a szent élet cselekedeteiben. Ezek jelenhetnek meg a család, a nemzet, az egész emberiség történetében, és lehetnek hatással a kultúrára, az egész világra (MAKKAI 1925, 3–7. o.).

Karácsony Sándor megközelítésében a gyermek vallását meghatározza, hogy a mesében, a játékban él. „A kisiskolás gyermek már a mítoszok, a munka, a verseny, a formák világában él. [...] Éppen ezért nem tartja helyénvalónak, hogy a legtöbb szülő és nevelő már kisgyermekkorban erőlteti a vallás gyakorlását és hajszolja a gyermek vallásos élményeit. [...] A felnőtt akkor tölti be jól a küldetését, ha a gyermek számára minden korszakában azzá lesz, akire szüksége van. [...] A tanításban nagy jelentőséget tulajdonít a gyermeki kíváncsiságnak és a tanulók kérdéseinek. [...] A tanítás kiindulópontja a gyermekben még megtalálható alapvető kíváncsiság kell legyen. A gyermeknek kérdései vannak a világról, amelyekkel a tanárhoz fordul, ezzel elismeri a tanár tapasztalatát, tudását és elhivatottságát.” (SZABÓNÉ 2015, 53. o.)

Gyököcssy Endre ugyancsak a gyermek nevelésének családba ágyazottságát hangsúlyozza, a gyülekezetnek és a vallásoktatásnak is a családot kell támogatnia ebben.

Németh Dávid pasztorálintropológiai művében is a család kiemelt jelentőségéről beszél. A családba beleszülető gyermeknek leginkább a következőkre van szüksége (NÉMETH 2012, 157–169. o.):

- megbízható gondoskodásra,
- etikai orientálásra,
- identitásformálásra,
- világszemlélet-formálásra (kritikus helyzetekben, a „miért?” kérdésekre adott válaszokra).

E rövid áttekintés alapján úgy gondolom, hogy református szemszögből a gyermekképből fakadó hangsúlyok a református hitvallások megismerésére, továbbadására esnek, és egy olyan biblikus szülői/tanítói szerep felvállalását teszik szükségessé, amely általánosan fontos lehet mindenki számára, aki Isten igéjére alapozva szeretne törődni a rábízott gyermekekkel. Hitünk szerint kulcsfontosságú, hogy a gyermekek hallják az evangéliumot életkoruknak megfelelő módon, s közben lássanak olyan hiteles, hitvalló keresztény felnőtteket, akik által példát kaphatnak arról, mit jelent a valódi, hiteles Krisztus-követés.

Kerettantervek

Témánk kapcsán fontos lehet ismerni a jelenleg is hatályos kerettantervi követelményeket: Református intézményi keretben melyek a prioritások? Mi ragadható meg a református gyermekképből az intézményes pedagógiai munkát alapvetően meghatározó dokumentumainkban?

Óvodai alapprogram

A református óvodai alapprogramban a léggör különösen hangsúlyos. A közeg hordozhatja azokat a jellegzetességeket, amelyektől református lehet. A felelősség tehát a felnőttek, a pedagógusok és szülők református hitvallásosságán, hitbeli meggyőződésén van (KÖVÉR–PAPP–VÁRADI 1998, 6–21. o.). Ha részletesen áttekintjük az óvodai alapprogramot, általános óvodai nevelési elvekkel találkozhatunk. Ezekhez

kapcsolnak bibliai igehelyeket, amelyek használata eléggé esetleges. Az áhítatok, lelki alkalmak a viselkedésszabályozás szintjén jelennek meg: az ezekhez való kapcsolódás elsősorban közösségi célt szolgál.

A felnőttek „szemével” ír arról, milyen a református nevelés (pl. a természethez való kapcsolódásról, a teremtett világ valóságáról). A cél a pedagógus tanítása, felkészítése. Úgy tűnik, ez a záloga a keresztyén nevelésnek. Nem olvashatunk benne a szülőkkel való együttműködés fontosságáról, sem arról, vajon a gyerekek mit érzékelnek abból, hogy mit jelent reformátusnak lenni vagy református óvodába járni.

Általános iskolai kerettanterv

Az általános iskolai kerettantervünk nem beszél a gyermekről, ámde sokat foglalkozik az időkeret, témák, strukturálás, bemeneti/kimeneti követelmények, célok, alapelvek kérdéseivel. Célcsoportként tekint rájuk: „A gyermekekre a Szentírás tanítása szerint, mint Isten ajándékaira tekint. Teremtettségi mivoltuknál fogva természetesen tartoznak bele abba a közösségbe, amelybe Jézus Krisztus hívja tanítványait. Korosztályi adottságaiknál fogva még nem képesek a tudatosan, teljes felelősséggel meghozott döntések felvállalására, ezért a keresztség sákramentumához kapcsolódva őket tanítani és nevelni kell. A katechézisben kiemelten kell figyelembe venni a gyermekek tipikus és egyéni életkori és fejlődési sajátosságait. Az 1–8. osztályos tanulók fejlődéslelektana és vallási szocializációja több belső egységet különböztet meg.” (JAKAB-SZÁSZI 2012, 13. o.)

Az általános keresztyén elvek ismeretén belül valójában a gyermek az oktatás tárgya lesz: megismerése, leírása pszichológiai sajátosságok figyelembevételét jelenti. A gyermek a vizsgálat központjában van: meg kell érteni a működését, hogy boldogulni lehessen vele. Itt sem kapunk több segítséget ahhoz, hogy a gyermekek szemszögéből mitől lesz református egy iskola, egy intézmény a külsőségeken, szokásokon kívül.

Középiszkola

A kapcsolódó valláspedagógiai részek javarészt általános pedagógiai elveket tartalmaznak. A missziói rész általános missziói elveket tartalmaz (a tanulók „kis felnőttek”), és ebben a korosztályban már tényleg a leendő potenciális egyháztagek vannak a szakemberek szeme előtt.³ A konfirmáció ebben a korosztályban történik, s úgy tűnik, még mindig a harminc-negyven évvel ezelőtti állapotokkal számolunk. Ma egy középiszkolás fiatal még korántsem tud életre szóló döntések mellett elköteleződni. Serdülőkorra sem a korábbi évtizedekben megszokottak szerint alakul.

A református gyermekképp lényegének megragadását abban látom, hogy a gyermekeket segítjük abban, hogy felismerjék: részei Isten nagy történetének, amely már jóval születésük előtt elkezdődött. Isten számol velük, fontosak neki, és feladatuk, küldetésük van ebben a világban. Ahhoz, hogy ezt az üzenetet képesek legyünk átadni, kapcsolódnunk kell a gyermekek valóságértelmezéséhez, értenünk kell, ők milyen narratívában élhetnek.

³ A református hit- és erkölcs tanterv helyi tanterve 9–12. évfolyam, 2016, 1–2. o.

Milyen narratívában, milyen történetben van a gyermek?⁴

Az identitás narratív,⁵ az egyén számára a valóság belső konstrukciója, illetve rekonstrukciója által formálódik. A narratíva gyermekkorban olyan elemekből áll össze, amelyek a családi, közösségi narratíva részei. A posztmodern korban nem egymásra épülő, pontosan meghatározható szakaszok követik egymást (mint a modern kori fejlődésmodelleknél láthatjuk), hanem egymástól eltérő életciklusokban és fejlődési utakban kell szemlélni az embert. A gyermekeket is ez határozza meg: akik bejárják saját útjukat a kételkedés, a dialógusokban előkerülő válaszkeresések során, azok jutnak előre a saját válaszok megtalálása által.

A gyermekek belső narratíváit még nagyban meghatározzák a felnőttek, így a válaszkeresés gyakran a felnőttek válaszáinak átvételét jelenti.

Izgalmas, hogy a napjainkban felcseperedő gyermekek már egy posztmodern utáni időszakban nőnek fel, ezt metamodernnek lehet nevezni. A metamodern kezdete időben az ezredfordulóhoz, eseményben pedig az internet széles körű elterjedéséhez köthető. Egy új érzésvilág, narratíva, világszemlélet, valóságfelfogás, amely a hagyomány és az innováció legjobbait ötvözi. A metamodern az egymással ellentétesnek tűnő eszmék, hagyományok és a jövő forradalmi változásai között oszcillál. Az irónia, az őszinteség, a tudás és a hit egyszerre van jelen benne (HILL–MACKAY 2021, 220. o.). Nem tekinthető ugyanakkor a modern és a posztmodern egyszerű szintézisének, mert alapvetően narratív: a metamodern identitás is egy sajátos narratív identitás lesz. A posztmodern narratív identitáshoz képest a különbség, hogy a metamodernben az identitás a fizikai és a virtuális valóság együttes jelenlétével formálódik, annak tereiben szerzett élmények, szocializációs hatások együtt formálják az egyént.

A metamodern szemlélet egyik fő jellemzője az úgynevezett tájékozott naivitás. A modern biztos kereteivel és általánosan elfogadott igazságaival és a posztmodern mindent megkérdőjelező cinizmusával szemben a metamodern esélyt ad, és bizalmat ébreszt a megismerés folyamatában (ebben az értelemben naiv), de önmaga személyesen akar tájékozódni. Így egyéni metamodern narratívák alakulnak ki, amelyekben az egyén a saját identitását folyamatosan alakítja, formálja úgy, hogy közben a történet folyamatosan szövődik, sosem lehet teljesen befejezett (GARDNER 2016, 89–93. o.).

A metamodern kialakulásához a világot meghatározó globális trendek vezettek, amelyek hatnak a mindenkit körülvevő gazdasági struktúrákra, információk technológiákra, s közben a terrorizmus, az éghajlatváltozás mindenkinek az életére kihat. A metamodern szakít a 20. század tendenciáival, és megtestesíti a 21. századi ember sajátos útkeresését. Maga a *meta-* előtag is erre az útkeresésre utal, hiszen jelentése 'két dolog között', 'valamin túl'. „Azzal, hogy a metamodernizmus feltehetően túljutott a posztmodern irónia, a szkepticizmus és a dekonstrukció végtelen folyamatának zsákutcáján, új impulzusok adódnak a teológiai antropológia számára abban a folyamatos törekvésében,

⁴ Lásd ehhez: THOMA 2024.

⁵ A narratív identitás mögött lévő narratív gondolkodáshoz való kapcsolódás az egyháznak és a posztmodern embernek a találkozási, kapcsolódási lehetőségét hordozza magában. Siba Balázs hangsúlyozza, hogy a keresztény vallás nyelvezete narratív, a hit- és értékrendszerek, a világról alkotott elképzelések hagyományozása a narratív struktúra szerint történik. Az Ószövetséget tekintve Gerhard von Rad nyomán utal az eredeti bibliai elbeszélés karakterére. A narratív gondolkodás és a vallás kapcsolatának lényegét úgy fogalmazza meg a paradigmaticus gondolkodással szemben, hogy a narratív forma nem foglal mindent absztrakt tudományos rendszerbe, nem alkot feltétlenül kategóriákat. Megfér benne az is, ami megmagyarázhatatlan, amit nem lehet következtetésekkel igazolni. A végső igazságokat képekkel, metaforákkal fogalmazza meg. Ezért is lehetséges, hogy a vallásos ember az Istennel való kapcsolatát megértse, a helyét megtalálja a világban. (SIBA 2010, 76–77. o.)

hogyan az emberi állapotról, a másokhoz, a világhoz és Istenhez való viszonyról elmélkedjen. Úgy tűnik, hogy a keresztények és a metamodernista életszemlélet magukénak valló emberek között több lehetőség, kapcsolópont is lehet a párbeszédre és az együttműködésre, mind elméleti, mind gyakorlati szinten. Ezért a keresztények számára ez az új, izgalmas korszak paradigmaváltásként is felfogható.” (BARGÁR 2021, 11–12. o.)

A bibliai narratíva

A Biblia megértése életem át tartó kihívás lehet. Értelmezhetjük a bölcsesség forrásaként, érdekes történetek összességéként, archetipikus igazságok gyűjteményeként, erkölcsi iránymutatóként stb. Ezeknél azonban a Szentírás jóval több. Tartalmazza Isten kijelentéseként a világ egy igaz történetét a teremtéstől az új teremtésig. A Szentírásban bontakozik ki előttünk az a nagy dráma, amelyben Isten helyreállítja az emberrel a vele megromlott kapcsolatot.

„A Szentírásban elmondott isteni dráma története az egész világ története. Ez egy nyilvános igazság.” (WRIGHT 1992, 4. o.) Többféleképpen felosztható ez a dráma, a nagy történet, amely kibontakozik előttünk a Szentírásban. N. T. Wright az ötfelvonásos dráma metaforáját használja,⁶ Craig G. Bartholomew és Michael W. Goheen a hatfelvonásos felosztást tartja megfelelőnek. Ez utóbbi szerint ez a bibliai narratíva váza: a teremtés, a bűnbeesés, Izrael kiválasztása, Jézus eljövetele, az egyház korszaka és az új teremtés (BARTHOLOMEW–GOHEEN 2018, 21. o.). Az alábbi ábra szemlélteti ezt a felosztást (lásd a következő oldalon).

A nagy történet modellje segíthet koherensen szemlélni a Biblia szövegét s megérteni az egészben rejlő irányokat, Isten országának titkát. Valójában az egész történet Isten országa helyreállításáról, közénk jöveteléről, Isten uralmáról szól.

„Szinte valamennyi bibliai történet mintegy catena aureára⁷ van fölfűzve, de úgy, hogy a felnőtt olvasó számára egységes történetté alakítják, összefüggő narratívaként értelmezik. A puzzle kirakva. A Biblia nem különálló történetek sorozata, nincs törés, csak szövetség van, Isten hűséges és mindent legyőző szövetsége. A kulcsszó: helyreállítás. A kötet nagy érdeme, hogy rendkívül biblikus és mindenki számára építő. Arra tanít, hogy csakis ebben a kontextusban találhatjuk meg békességünket, helyes küldetéstudatunkat és reménységünket mind a jelenben, mind pedig eszkatologikus értelemben. Így válhat számunkra is a *Könyv*, e könyv által személyes, egyetlen nagy történetté.” (APOSTAGI 2022, 5. o.)

A nagy történet modellje természetesen csak egy a többféle lehetséges használható kép közül, de egyszerűsége, átfogó volta és megragadhatósága miatt segítség lehet Isten kijelentésének megértésében, a Bibliához való kapcsolódásban.

A gyermekkel való törődés része, hogy a vele foglalkozó felnőtt őszinte kíváncsisággal próbálja megismerni és megérteni a gyermekben formálódó narratívát az életről, saját magáról, az őt körülvevő világról, s ehhez kapcsolódóan mutatja be neki a nagy történetet, amelyben saját élettörténete is el van rejtve Krisztusban.

⁶ Wright a következő öt színre osztja a bibliai történetet: az első négy felvonás a teremtés, a bűnbeesés, Izrael és Jézus. Az Újszövetség alkotja az ötödik felvonás első jelenetét. Az egyháznak a jelenben az ötödik felvonást kell úgy élnie, hogy a Szentírás többi részére építi életét, működését.

⁷ Jelentése: aranylánc.

Gyermekvédelem

Végül tekintsünk rá arra, milyen módon foglalkozik a református közösség a gyermekvédelemmel. A vizsgált terület óriási, hiszen a gyermekek számára az egyházi közeg, a gyülekezeti közösség biztonsága alapfeltétel kell legyen, miközben a gyermekek optimális fejlődésének, életkorilag adekvát ellátásának és nevelésének biztosítása is a gyermekvédelem feladata. Itt most az intézményes keretéről, programokról szeretnék rövid áttekintést adni.

A református gyermekvédelemről elmondható, hogy intézményes keretek között is igyekszik tenni a gyermekekért, akármilyen nehézségben, kiszolgáltatott helyzetben legyenek is. Ezek a szempontok megjelennek református intézményeinkben is a gyermekekkel való foglalkozás során. Ezt a gyermekek védelméről szóló átfogó szakmai háttéranyag⁸ foglalja össze a legjobban, amelyet a Református Szeretetszolgálat készített el. Ebben így fogalmaznak: „A családok, a gyermekek biztonsága az egész társadalom ügye. Bármilyen, a gyermekek sérelmére elkövetett bántalmazás vagy bűncselekmény elfogadhatatlan. Mind a vér szerinti családban élő, mind pedig az állami gondoskodásban nevelkedő gyermekek esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a bántalmazás megelőzésére.” (1. o.)

Az általános jogi háttér ismertetése mellett ez a szakmai anyag kitér a családjukban élő gyermekekre való odafigyelésre: jelzőrendszerként működik az iskola, a gyülekezeti közösség – igazából minden olyan tér, ahol a gyerekekhez lehet kapcsolódni. A bántalmazást és a veszélyeztettséget fel kell ismerni, ehhez meg kell erősíteni a jelzőrendszert. „A gyermekvédelmi jelzőrendszer preventív gyermekvédelmünk egyik alapköve, kiemelt jelentőséggel bír a gyermeki jogok érvényre juttatásában” (uo.) – fogalmaz a dokumentum.

A gyermek veszélyeztettségét észlelő jelzőrendszer négy szintjét különbözteti meg (helyi, járási, vármegyei, országos). Külön kitér az állami gondoskodásban és gyermekvédelmi gyámságban élő gyermekek helyzetének bemutatására is.

A Református Szeretetszolgálat gyermekvédelmi rendszere a következőképpen épül fel: „A Református Szeretetszolgálat a gyermekvédelem területén végzett tevékenysége önállóan alapított gyermek-

⁸ Református Szeretetszolgálat: *Szakmai háttéranyag. A gyermekek védelméről átfogóan.*

jóléti alapellátásokból (tanoda, Biztos Kezdet Gyerekház, családok átmeneti otthona), valamint gyermekvédelmi szakellátási feladatokból (gyermekotthon, lakásotthon, nevelőszülői ellátás) áll. [...] A Református Szeretetszolgálat gyermek- és lakásotthoni, valamint nevelőszülői ellátás, továbbá tanodai szolgáltatás esetében miniszter által kijelölt egyházi módszertani intézmény. Ekként a szolgáltatásokat útmutatókkal, irányutmutásokkal, valamint széleskörű szakmatámogatási eszköztárral segíti.” (Uo. 3. o.)

A gyermekvédelemben dolgozók munkáját szakmai műhelyekkel segítik (évente húsz alkalom), amelyekben nagy hangsúlyt kap a gyermekek bántalmazásának felismerése, kezelése, a protokollok betartására történő edukáció. A munkatársakkal való foglalkozás része, hogy „a Református Szeretetszolgálat a kötelező szakmai létszámon felül is foglalkoztat pszichológusokat, és pszicho-mentál teamet működtet. Ezen szakemberek részt vesznek a munkavállalók alkalmassági vizsgálatában, később pedig szakmai támogatásában.” (Uo.)

Statisztikai adatok

Néhány statisztikai adat a Református Szeretetszolgálat munkájáról (uo. 4. o.):

A Református Szeretetszolgálat közel négyezer fő gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekről gondoskodik. Harminckét férőhelyen nyújt gyermekotthoni, százhetvenkét férőhelyen lakásotthoni ellátást. Háromezer-hatszázkilencven férőhelyen biztosítanak nevelőszülői ellátást, illetve öt külső férőhelyen utógondozói ellátást. A gyermekvédelem rendszerében mintegy ezerháromszáz főt foglalkoztatnak, ebből ezeregyszázhet fő nevelőszülő.

1. táblázat. A Református Szeretetszolgálat által foglalkoztatott nevelőszülők és ellátott gyermekek száma

	Kelet-magyarországi Református Gyermekvédelmi Központ	Nyugat-magyarországi Református Gyermekvédelmi Központ	Összesen
Nevelőszülők száma	808	299	1107
Nevelőszülői ellátásban ellátott gyermekek száma	2761	929	3690
Gyermek- és lakásotthoni ellátásban ellátott gyermekek száma	156	48 + 5 külső férőhely	204 + 5 külső férőhely

Alapszükségletek

A gyermekvédelmi intézményi keretekre, de a gyermekekhez kapcsolódó bármilyen gyülekezeti vagy más egyházi intézményi keretre is igaz, hogy a gyermek egészséges felnőtté válásához alapszükségletei betöltését kell segíteni.

Klaus GRAWE pszichoterapeuta konzisztenciaelméleti modellje szerint az ún. alapszükségletek egyszerre vannak jelen egy élőlénynél, és a környezettel való interakciók alapján nyernek betöltést vagy sem (2004, 186. o.). Grawe hangsúlyozza, hogy az ember a többi élőlényhez hasonlóan konzisztenciára törekszik, és inkongruens (egymással ellentmondó, össze nem illő) hatások esetén törekszik

a konzisztens állapot helyreállítására. Az alapszükségletek azokat a kritériumokat definiálják, amelyek alapján egy pszichikai történet a konzisztencia erősítésére szolgál. Ha az alapszükségletek betöltődnek, az ember nagy valószínűséggel jól érzi magát, egészségesen működik (uo. 191. o.).

Grawe négy alapszükségletet határoz meg, amelyeknek betöltése a konzisztencia szempontjából elengedhetetlen: a tájékozódás és ellenőrzés (kontroll) alapszükséglete, a kellemes megszerzése/a kellemetlen elkerülése, a kötődés, valamint az önérték növelésének/védelmének szükséglete (uo. 189. o.).

Az emberi érzékelés már a születésünk előtt, a méhen belül elkezdődik, majd a születésünk után egyre többféle jel érkezik a környezetből, amelyeket értelmezni kell. A szükségletek betöltésének igénye is a kezdetektől jelen van, így a gyermekek testi-lelki jóllétének segítéséhez is ezek betöltésén keresztül lehet kapcsolódni (uo. 251. o.).

A négy alapszükséglet jelenlétét egyszerűen kell látnunk és ismernünk, hogy megértsük a gyermekek viselkedését, általános emberi motivációikat, hiszen e szükségletek betöltése motiváló erővel bír. Az elfogadó közegben tere lehet annak, hogy egy gyermek megkapja alapszükségletei betöltését, s közben másokra is kezdjen el odafigyelni. Lehetősége nyílik, hogy kipróbáljon más viszonyulásokat is, például azt, hogy milyen, amikor nem szükséges vagy nem olyan mértékben szükséges kompenzálni.

Összegzés

A református gyermekkép jelentős átfedésben van a többi keresztény felekezet gyermekekről alkotott elképzelésével. Egyéni hangsúlyait meghatározzák a református hitvallások teológiai hangsúlyai. Az oktatási intézményekben és a gyülekezeti közösségekben is szükséges lenne, hogy a mai gyermekek identitásalkotó narratíváihoz kapcsolódva tudjuk átadni az evangéliumot.

A Magyarországi Református Egyház közösségei jelzőrendszerként kell működjenek gyermekvédelmi helyzetekben, amely nem csupán a lelkipásztorok felelőssége, hanem minden felnőtté, aki kapcsolatba lép a gyermekekkel. Oktatási intézményeinkben erre kiépített jelzőrendszerek működnek. Emellett a Református Szeretetszolgálat lehetőségeihez mérten foglalkozik olyan gyermekekkel, akik különösen veszélyeztetett helyzetben vannak. A gyermekvédelem folyamatosan velünk lévő kérdés, amelyet napirenden kell tartanunk, mert Isten előtt felelősséggel tartozunk a ránk bízott legkisebbekért is.

A gyermekkor szerepe a felnőtté válásban különösen is abban van, hogy az általános emberi alapszükségletek betöltését milyen minőségben és módokon tapasztalhatja meg a gyermek. Ezen tapasztalatok által lehet képes felnőttként adekvátan betölteni saját szükségleteit és kapcsolódni mások szükségleteihez is.

Opening a Door to the Great Story of God

The Reformed view of childhood and the role of childhood in the process of growing up in a Reformed theological approach

- ▶ **Is there a distinctively Reformed view of children that is clearly distinguishable from the views of other Christian denominations on children? How do the framework curricula that define Reformed education see the child, and how can we truly relate to the world of children? What**

are the specific emphases of Reformed institutional child protection, what can be done to help children in our view to develop in a healthy physical and spiritual way?

Keywords: Reformed view of children / framework curriculum / narrative identity / The Big Story / child protection

Felhasznált irodalom

- A református hit- és erkölcsstan tantárgy helyi tanterve (9–12. évfolyam)*. Kézirat. Budapest, é. n. <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://refpedi.hu/documents/1581/GYUL17.doc&ved=2ahUKEwiD99WzuveLAXUkGhAIHQPYKMoQFnoECBUQAQ&usq=AOvVaw2wMTFkElzcvnc37xtb-xOvS>.
- APOSTAGI Zoltán 2022. A Biblia metanarratívája. *Confessio*, XLVI. évf. 3. sz. 105–109. o.
- BARGÁR, Pavol 2021. The Modern, the Postmodern, and the Metamodern? Reflections on a Transforming Sensibility from the Perspective of Theological Anthropology. *Transformation*, XXXVIII. évf. 1. sz. 3–15. o. <https://doi.org/10.1177/0265378820976944>
- BARTHOLOMEW, Craig G. – GOHEEN, Michael W. 2018. *A nagy történet. Hogyan találjuk meg a küldetésünket a Biblia elbeszélésében?* Ford. Kóczián Viktória. Budapest, Kálvin Kiadó.
- GARDNER, Lauren 2016. Metamodernism. A New Philosophical Approach to Counseling. *Journal of Humanistic Counseling*, LV. évf. 2. sz. 86–98. o. <https://doi.org/10.1002/johc.12026>
- GORBAI Gabriella Márta 2017. Vallásos nevelés és a gyermekkép alakulása a reformáció korában – Feladatok akkor és most. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Theologia Reformata Transylvanica*, LXII. évf. 1. sz. 174–184. o. <https://doi.org/10.24193/subbtref.62.1.15>
- GRAWE, Klaus 2004. *Neuropsychotherapie*. Hogrefe Verlag, Göttingen.
- HILL, Valerie J. – MACKEY, Thomas P. 2021. Embracing metaliteracy. Metamodern libraries and virtual learning communities. *College & Research Libraries News*, 82 évf. 5. sz. 219–222. o. <https://doi.org/10.5860/crln.82.5.219>
- IMRE Lajos 1912. *A gyermek vallása. Kísérlet a katechetika módszertanának valláslélektani megalapozására*. Róth Antal Könyvnyomdája, Hódmezővásárhely.
- JAKAB-SZÁSZI Andrea (szerk.) 2012. *A Magyarországi Református Egyház hit- és erkölcsstan kerettanterve*. 1. köt. Református Pedagógiai Intézet, Budapest.
- KÖVÉR Sándorné – PAPP Lászlóné – VÁRADI Gáborné 1998. *A református óvodai nevelés keretprogramja*. Református Köznevelési és Közoktatási Intézet, Budapest.
- MAKKAI Sándor 1912. *Bevezetés a személyiség paedagógiájába*. Steller Jenő és Társa Könyvsajtója, Kolozsvár.
- MAKKAI Sándor 1925. *Öntudatos kálvinizmus*. SDG, Budapest.
- NÉMETH Dávid 2012. *Pasztorálanthropológia*. L'Harmattan, Budapest.
- Református Szeretetszolgálat: *Szakmai háttéranyag. A gyermekek védelméről átfogóan*. Kézirat.
- SIBA Balázs 2010. *Isten és élettörténet*. Loisir, Budapest.
- SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla 2015. *Gyermekeológia*. PhD-értekezés (KRE HTK). Kézirat. Budapest.
- THOMA László Róbert 2024. Az identitás fejlődésének modelljei a bibliai narrativa tükrében. In: Furkó Péter et al. (szerk.): *Folytonosság és változás – vallási és nemzeti identitás régen és most*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- WRIGHT, N. T. 1992. *New Testament and the People of God*. Fortress Press, Minneapolis.

„Egészen ember, egészen gyerek”

A gyerekkép mint a gyerekek védelmét meghatározó alap

■ KODÁCSY-SIMON ESZTER

Evangelikus Hittudományi Egyetem
Valláspedagógia Tanszék
egyetemi docens
E-mail: eszter.simon@lutheran.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.3.3

- ▶ **A gyermekvédelemről való gondolkodás a gyerekkép átgondolásával kezdődik. A hitkérdések terén ez elsősorban azt jelenti, hogy minden gyerek védelméhez hozzátartozik istenkapcsolatának védelme is, amely az istenképűségéből fakadó méltóság felismeréséből fakad. A Biblia többek között azzal tesz tanúságot erről, hogy a Megváltó is egészen gyerekként élt e földön. Ez a tanulmány az evangélikus teológiai hagyományból kiindulva kínál szempontokat a gyerekkép átgondolásához.**

Kulcsszavak: gyerekkép / gyermekvédelem / spiritualitás / Biblia / Luther Márton

Bevezetés

A gyermekvédelemről sokféle megközelítéssel lehet beszélni, így állami, jogi, törvényhozói, szociális, nevelési, lélektani és más szempontokból is meg lehet közelíteni a kérdést. Számos állami és civil szervezet foglalkozik ezzel a témával, s az egyházaknak is vannak saját munkacsoportjaik és szakmai anyagaik, de még közel sem elég az, ami e téren történik hazánkban. A gyermekek védelme ugyanis nem csak a kirívó eseteken való megdöbbenést és felháborodást jelenti, amivel legfeljebb a problémák jéghegyének csúcsát lehet leolvasztani. A gyermekek védelme ettől jóval bővebb terület, hasonlóan ahhoz, amint az egészségügy sem csak a betegséggel való foglalkozást, hanem az egészségmegőrzést is magában foglalja. Minden esetben, amikor gyerekekkel foglalkozunk, tudatosan és alaposan kell átgondolnunk a gyerekképünket. Ha egyházi keretek között foglalkozunk a gyerekekkel, akkor a gyerekképünk teológiai alapjainak állandó felülvizsgálata is elengedhetetlen. Ugyanis a gyerekekkel kapcsolatos minden döntés, minden cselekedet, minden terv és minden munkánk azon múlik, hogyan tekintünk a gyerekekre. Mit látunk meg a gyerekekben, s mit nem veszünk észre benne? A gyerekekről alkotott milyen elképzeléseket hozunk magunkkal, s milyeneket éltetünk tovább? Ez a tanulmány az evangélikus teológiai hagyományból kiindulva kínál szempontokat a gyerekképünk átgondolásához.

Luther gyerekképe

Luther gyerekekről megfogalmazott gondolatai jó alapot biztosítanak a gyerekképünket megvizsgálni kívánó – talán nem csak evangélikus – teológusok, tanárok és nevelők számára (KODÁCSY-SIMON 2017). Egyrészt bibliai és teológiai megfontolások alapján, másrészt saját tapasztalataira és személyes

megfigyeléseire építve Luther olyan gyerekkép alapjait villantja fel írásaiban,¹ amelyet csak a 20. században kezdtek kibontani és kutatásuk tárgyává tenni a hitfejlődési elméletek kidolgozói.

Luther eltér a középkorban uralkodó gyermekképtől, és nem terheli meg a gyerekkort sem teológiai vagy morális elvárásokkal, sem ideális és naiv elképzelésekkel. Szerinte a gyermekkor nem a „nyomorúság kora”, nem a tökéletlenség ideje, és nem is egy „kicsinyített felnőtt” világa, amelyben a felnőttek mérlegére téve értelmeződik és értékelődik a gyermek. Nem is az „ártatlanság kora” a gyermekkor, ahol a gyerek még akár az eredendő bűn terén is tiszta lappal (tabula rasa) rendelkezik (MÉSZÁROS–NÉMETH–PUKÁNSZKY 2005; SZABOLCS 2000). Luther nem ilyen nevelési hangsúllyal és morális céllal tekint a gyerekekre, hanem egy egészen új szempontot hoz be a gyerekekről való gondolkodásba: a hit kérdését.

Először 1525-ben, a gyermekkeresztségről szóló prédikációjában foglalkozik a gyerekek hitével, amikor elutasítja a gyermekkereszttség elhagyásának frissen felmerülő ötletét. Tévtanításnak ítéli azt a vélekedést, miszerint a gyerekeknek nincs saját hitük, ezért őket „az egyház hitére keresztelik, melyet a keresztlők vallanak meg a keresztlőn”.² Szerinte ez egyrészt logikai ellentmondás lenne, hiszen nincs két kereszttség: egy a felnőtteknek, egy a gyerekeknek. Másrészt arra az evangéliumi történetre építve, amelyben Jézus megáldja a gyermekeket (Mt 19,13–15; Mk 10,13–16; Lk 18,15–17), biblikus alapokon mutatja meg, hogy a kisgyermekek „maguk is hisznek a keresztségkor, vagyis saját hitük van”. (LVM 6: 266. o.) Szembeszáll azzal az ókorban gyökerező és a középkorban felerősödő vélekedéssel, amely a hitet az értelmi fejlettséghez köti, s a kisgyerekek saját hitének lehetőségét a még csak nyiladozó értelmük alapján utasítja el. Ezzel szemben azt állítja Luther, hogy a hit nem függ az értelemtől a legkisebb gyerek esetében sem. Sőt azt hangsúlyozza, hogy gyakran éppen az értelem akadályozza a felnőtteket is a hit felismerésében és megélésében. A kisgyermekek példája (Mt 18,3) alapján azt emeli ki, hogy kifejezetten ilyen, az értelmet nem használó gyermeki hitre van szükség az üdvösséghez: „Isten igéje [...] minden értelem felett áll, melyhez a gyermek éppen oly közel juthat, mint az idősebbek, sőt még közelebb is, és az idősebbek is lehetnek éppen oly távol tőle, mint a gyermekek, sőt, talán még sokkal távolabb is.” (Uo. 271–272. o.) Ez a gyermeki saját hit olyan, amely egészen gyermeki lehet. S éppen e miatt a teljes bizalom és ráhagyatkozás miatt (KODÁCSY–SIMON 2018) állítja a gyermeket példaként a felnőttek elé, s ezért van a gyermeknek egészen különleges értéke Luther szemében.

Talán nem véletlen, hogy éppen Luther ismeri fel és hangsúlyozza a gyerekek saját hitének meglétét a középkor végén. Számára a legfontosabb kérdés az üdvösség kérdése, amelyhez egyedül az Isten kegyelmébe és megváltó szeretetébe vetett hiten át vezet az út. Hosszú éveken át tartó személyes vívódásai és a Bibliában megtalált válasza vezette erre a felismerésre és a megváltásról, megigazulásról, üdvösségről vallott reformátori tanítására. Luther nyomatékosan kiemeli, hogy az üdvösségből a gyerekek nemhogy nincsenek kizárva, hanem erre a saját gyermeki hitük miatt még könnyebben is jutnak el, mint a felnőttek.

Az asztali beszélgetések során elhangzott rövid, de tömör és célratoró mondatai, amelyekben meg-

¹ Luther négy írásában foglalkozik a gyerekek kérdéseivel: *A német nemzet keresztyén nemességéhez* (1520; LVM 2: 155–232. o.); *Németország összes városainak polgármestereihez és tanácsosaihoz keresztény iskolák felállításáról és fenntartásáról* (1524; LVM 4: 162–184. o.); *Az idegen hitről és hatalmáról* (1525; LVM 6: 262–272. o.); *Prédikáció arról, hogy a gyermekeket iskoláztatni kell* (1530; LVM 4: 542–578. o.). Ezek mellett az *Asztali beszélgetések* címen összegyűjtött könyvben (LVM 8) találhatóak a gyerekekről megfogalmazott gondolatai.

² *Az idegen hitről és hatalmáról* (1525). LVM 6: 262–272. o. Itt: 263–265. o.

lehetően sokszor kapnak helyet a kisgyermekről szóló gondolatok, még szemléletesebben és érzékletesebben mutatják Luther gyerekképét (KODÁCSY-SIMON 2017). Ezekben a személyes megszólalásaiban sokszor jelenik meg az a gondolat, hogy a gyerekek saját hite minket, felnőtteket is taníthat, mert a gyerekek tudnak valami olyat, amit a felnőttek már rég elfelejtettek, képesek valamire, amire a felnőttek már nem: bizalomteljes, őszinte, egyszerű és valódi saját hitük van. Egészen gyermekként van egészen gyermeki hitük. A kisgyermek „nem kételkednek” (LVM 8: 68. o. 18. sz.), „nem tépelődnek Isten felől” (uo. 282. o. 2302. sz.), hanem „igaz módon hisznek” (uo. 149. o. 660. sz.), „szép tiszta gondolataik vannak [...], kétségek nélkül nézik a mennyországot és a halált” (uo. 482. o. 4027. sz.), és „néha igen találó gondolataik vannak Istenről: hogy ott a mennyben ő az Istenük és drága édesapjuk” (uo. 232. o. 1615. sz.). Azáltal, hogy a gyermek nem akarja kezébe venni a saját sorsát, nem önmagába forduló élete van, nem akar istent játszani, hanem mer feltétel nélkül bízni, és meri elfogadni a feltétel nélküli szeretetet, lényegében azokat a reformátori értékeket testesíti meg Luther számára, amelyek egyedül szükségesek az ember részéről a megigazuláshoz.

Luther modern gyerekképének nemcsak a tartalma, hanem a kialakulásának a módja is tanulságos a mai gyerekképünk formálásához. Luther nem idealizálja a gyermeket, és nem is hagyja figyelmen kívül, nem szorítja a háttérbe őket. Ezzel szemben meglátja és meghallja a gyerekeket – már a saját gyerekei születése előtt is, de akkor különösen, amikor a saját gyerekei körülötte szaladgálnak, hozzá beszélnek, az ölében ülnek. S meghallja a bibliai történetekben szereplő gyerekeket is, amikor az evangéliumi szakaszok olvasásakor Jézus tekintetét követve meglátja őket akár a felnőttek közé állítva (Mt 18,2), akár Jézus ölelésében (Mk 10,16). Luther a gyerekekről való gondolkodásban is a legfontosabb forrásra, a Bibliára mutat.

Gyerekképek a Bibliában

A Bibliában sokféle gyerekkel találkozunk sokféle különböző helyzetben, szerepben, környezetben. Vannak névvel szereplő gyerekek, s vannak név nélküliek. Vannak aktív főszerepet betöltő gyerekek, és vannak passzívok, háttérben maradók. Vannak egyedül lévők, s vannak, akik más gyerekekkel közösségben kerülnek említésre. Vannak csecsemők, s vannak nagy kamaszok. Vannak egészségesek és jó megjelenésűek, s vannak testi vagy szellemi betegségtől szenvedők. Vannak, akiket értékelnek, s vannak, akiket észre sem vesznek, vagy akiket elutasítanak, kirekesztenek. Úgy tűnik, hogy a sokféleségben nem különböznek a gyerekek a felnőttektől.

Különböznek azonban abban, hogy kicsik. Kicsik életkoruk szerint, kicsik fizikailag, kicsik a környezetükhöz képest. Ez a kicsiség nem érdem, nem egy különleges tulajdonság. A kicsiség állapot, fontos állapot. Ugyanis csak az tudja „kinőni” magát, aki először kicsi. Csak az tud felnőtt lenni, aki először gyerek. A felnőttkorra való felkészülés kora a Bibliában is a gyermekkor, amelyet minden részletében meg kell élniük a gyerekeknek. A gyerekek a Bibliában gyerekként lehetnek jelen, nem kell sem kis felnőttként viselkedniük, sem felnőtt szerepet betölteniük. Egészen gyerekek lehetnek, a maguk kicsiségével együtt. „Amikor gyerekek jelennek meg a bibliai elbeszélésekben, akkor a gyerekek soha nem *annak ellenére* jelenhetnek meg a szövegben, hogy gyerekek, hanem *épp azért* tudnak jelen lenni és véghez vinni egy feladatot, mert gyerekek. Épp azért kellenek nekik, gyerekek, az adott történetbe, mert a körülöttük lévő felnőttek már kudarcot vallottak. Nem annak ellenére kaphatnak szerepet egy történetben, hogy még nem tudnak úgy viselkedni, szabályokhoz igazodni, önmagukat kontrol-

lálni, amint azt a felnőttek elvárnák tőlük, hanem épp azért szerepelnek a történetekben, mert gyerekként reagálnak. Természetesen, őszintén, az életkoruknak megfelelő egyszerűséggel és nyíltsággal és a számukra oly fontos kapcsolatisággal.” (KODÁCSY-SIMON 2020, 133–134. o.)

A Bibliában szereplő gyerekek különböznek a felnőttektől abban is, hogy bátrabban és természetesebben élnek meg a kapcsolataikat, a kapcsolatiságra való teremtettséget. Amint Luther is felhívta rá a figyelmet: nem akarnak egyedül megoldani mindent, nem akarják maguk irányítani a helyzeteket, hanem folyamatos kapcsolatban és párbeszédben állnak a felnőttekkel, más gyerekekkel, a teremtett világ más élőlényeivel, de éppen így Istennel (pl. 1Sám 17,37), Isten emberével (pl. 2Kir 5,3) vagy Jézussal is (Mt 19,14). Részben azért, mert ez szükséges számukra az életben maradáshoz, hiszen a csecsemőket csak egy másik ember tudja gondozni vagy éppen Jézushoz vinni, egy beteg gyerekért egy felnőtt jár közben, egy fogságba hurcolt kislánynak szüksége van arra, hogy a korábbi életében meghatározó felnőttekkel legalább fejben tartsa a kapcsolatot. Ennek a szükséges kapcsolatiságnak a megélése segíti őket arra, hogy a felnőtteken túl létező, Istennel fennálló kapcsolatot is természetesebben éljék meg. A bibliai elbeszélések szerint a gyerek mintha természetesebben, mélyebben és valóságosabban élne meg a kapcsolatiságra való képességet jelentő istenképűségét, mint a kapcsolatiságában már inkább szégyenlős, visszahúzódó és bizalmatlan felnőtt. A gyerekek nem jobbak, nem rosszabbak, nem többek, nem kevesebbek, nem tisztábbak, mint a felnőttek, s nem is könnyebb vagy jobb a helyzetük. Csak míg a felnőtt kevésbé meri, nehezebben tudja megélni a kapcsolatiságát, addig a gyerekek nyitottabban és bátrabban élnek meg ezeket az összeköttetéseket.

Egyes teológusok – például Martin Buber, Emil Brunner vagy Claus WESTERMANN (1984, 147–155. o.) – szerint ez a kapcsolatiságra való képesség az istenképűség legerősebb jele, ez az istenképűség lényege. Az Istennel, a másik emberrel, saját magával és a világ bármely részével való kapcsolatiság lehetősége az istenképűség sajátossága. Ez különbözteti meg az embert minden más élőlénytől, de ez minden embernek egyformán sajátja. Még a legkisebb gyermek is az istenképűség ajándékát kapta. Óvodába például a szobatisztaság és az önálló étkezés kritériumának teljesítésével léphet be a gyerek – de az istenképűség nem valamilyen érettségtől függ. Az óvodát az iskolaérett gyerek hagyhatja el – de az istenképűség nem a szociális, kommunikációs vagy kognitív készségek szintjétől függ. Az autóban százötven centiméteres magasság elérésétől ülhet előre egy gyerek – de az istenképűség nem másfél méternél kezdődik. Az istenképűség független a fizikai és szellemi adottságoztól, a testi és lelki képességektől, a jogi lehetőségektől és kötelességektől s minden egyéb meghatározottságtól. Minden gyerek pontosan úgy rendelkezik az istenképűség ajándékával, ahogyan a felnőttek is, és minden felnőtt pontosan annyira istenképű, amennyire a gyerekek is. Istenképűségünk következménye az, hogy mindannyiunknak emberi méltósága van. A gyermeknek is. Az emberi méltóság sem másfél méter testmagasságtól jár az embernek. Minden gyerek pontosan úgy rendelkezik az emberi méltóság ajándékával, ahogyan a felnőttek is, és minden felnőtt pontosan annyira tudhatja magáénak az emberi méltóságot, amennyire a gyerekek is.

A gyermek Jézusról alkotott képünk

Gyerekképünk teológiai alapjainak rövidzáratai a legerősebben Jézusról való gondolkodásunkban mutatkoznak meg. Jézus gyerek volt. Jézus gyerekkora, gyereksége nem mellékes járuléék, nem egy kiegészítő történet, nem csupán előszó a felnőttkorához. A Megváltó gyermekké születése nem csak

bevezetés a későbbi nagy történetekhez. Nem gyermekes ráhangolódás, amely elsősorban a gyerekeknek szól. A Jézus születéséről és kisgyermekkoráról szóló rövid elbeszélésekre gyakran úgy tekintünk, mint amelyek az adventi készülődés kellékei, amelyekhez kellemes karácsonyi érzelmek társulhatnak, és amelyek végre olyan történetek, ahol a gyülekezet kisgyerekei is szerephez juthatnak. Jézus gyermekké születésének elbeszéléseiből gyakran gyerekes mesét gyártunk, s ezzel nemcsak a Megváltót tesszük gyerekessé, hanem a gyermekképünket is komolytalanná változtatjuk. „Ó, igen, a gyermek Jézus nagyon aranyos, békés, meghitt, de majd a felnőtt Jézus lesz a Megváltó, az igazi Krisztus” – gondoljuk időnként. Vagy amint egy lelkész kolléga tette fel egyszer a kérdést nekem: „Azt ugye nem gondoltad komolyan, hogy Krisztusnak gyermekké kellett lennie ahhoz, hogy Megváltó lehessen?” Nehezünkre esik komolyan venni és elfogadni a megváltó Isten gyerek mivoltát. Jézus újszülöttségét. Jézus csecsemőletét. Jézus kisgyermek- vagy éppen kamaszkorát. Ám ahhoz, hogy felnőtt lehessen, s felnőttként elvégezhesse megváltói munkáját, előbb Jézusnak is egészen gyerekké kellett lennie, egészen gyerekeknek kellett lennie. Nem véletlen, hogy Isten nem úgy lett emberré, hogy egyből felnőttként érkezett ebbe a világba. Választhatta volna azt az utat is, de nem így tett. Mert még az emberré lett Istenre is igaz az, hogy előbb kicsinek kell lennie ahhoz, hogy nagygyá lehessen (KODÁCSY-SIMON 2020, 138–140. o.).

Jézus valóságos gyerek. Amikor az Athanaszioszi hitvallás alapján azt mondjuk, hogy Jézus „egészen Isten, egészen ember”, akkor azt is mondjuk, hogy Jézus egészen gyerek. Nem csak a csendes, édesen szuszogó, rendes, jól evő, jól viselkedő gyerek, nem csak a puha – vagy puhának képzelt – szalmán fekvő békés kisbaba, akire mindenki mosolyogva tekint karácsony ünnepén. Jézus egészen gyerek. Valóságos gyerek. Annak minden adottságával: a magatehetetlenségével, a kiszolgáltatottságával, a hétköznapi nyűgösségével, az álmatlan éjszakáival, az éhségérzetével, a hasfájós sírásokkal, a tisztába tevés szükségességével, a szeparációs szorongással, a fognövekedés fájdalomával, a járni tanulás eséseivel, a kócos hajával, a sáros kezével, az összekoszolt ruhájával, a sötétségtől való gyermekkori félelemmel, a megfázásaival és a játék közben szerzett sebeivel, a vissza-visszatérő elakadásaival, a kisebb testvéreire való féltékenységgel és még valószínűleg sok más nehézséggel. És valószínűleg még több örömmel: a megváltó Isten egészen gyerek volt, akinek szülei éppúgy örültek, amikor rá néztek az újszülött családtagjukra, amikor gyönyörködtek a növekvő gyermekben, amikor kimondta első szavát, amikor az apja a nyakában vitte, amikor az anyja mesélt neki a fákról és a mezei virágokról, amikor taníttatták, amikor hazaért a napi feladatai elvégzéséből, vagy amikor este körbeülték az asztalt a családi vacsoránál.

S az Athanaszioszi hitvallásban azt is mondjuk, hogy Jézus egészen kamasz. Mire felnőtt lett, addig neki is meg kellett küzdenie olyan nehéz kihívásokkal, amelyek például a bizalmatlanság, szégyenérzet, kétely, bűntudat, kisebbség, szerepzavar, identitáskeresés fogalmihoz kapcsolhatók.³ Ahhoz, hogy Jézus megválthasson minket, felnőtteket, előbb neki is gyermeknek kellett lennie. Újszülöttnek, csecsemőnek, kisgyermeknek, kiskamasznak, nagykamasznak, fiatal felnőttnek. Gyermekként egészen gyermeknek kellett lennie, hogy majd felnőttként felnőtt lehessen. Jézus nem *annak ellenére* vitte véghez megváltói munkáját, hogy gyermekként jött a világba, hanem *épp azért*, éppen *azzal együtt*.

Az ókeresztény közösségek talán jobban birtokában voltak ennek az állításnak, mint amennyire

³ A felsorolt fogalmak Erikson pszichoszociális fejlődésmélettének kulcsszavai, de érdemes más fejlődésméletek alapján is végiggondolni, milyen kérdésekkel küzdhetett maga Jézus is a felnőttkor eléréséig.

mi napjainkban vagyunk. Tudták, hogy Jézus nem volt csodagyerek, nem varázsolt a különleges képességeivel, nem volt különlegesen jó magaviseletű, nem tudott írni-olvasni tanulás nélkül, nem ugrotta át a nehéz időket és a kihívásokkal teli fejlődési szakaszokat. Ilyen különlegességekről csak apokrif iratokban, például Tamás apostolnak a Jézus gyerekkoráról szóló elbeszéléseiben olvashatunk, de többek között épp a különleges csodagyermek gnosztikus jellegű beszámolóit miatt utasították el már a 2–4. század keresztényei is ezeknek az iratoknak a kanonizálását.⁴

Lyoni Irenaeus pedig a 2. század végén így írt: „Mivel tehát Mester volt, rendelkezett a Mester korával is, nem vetve meg és nem kerülve meg az emberiség egyetlen állapotát sem [...], megszentelve minden kort az annak megfelelő, Hozzá tartozó időszakokkal. Mert Ő azért jött, hogy mindenkit üdvözítsen Önmaga által – mondom, mindenkit, aki általa újjászületik Istenhez –, csecsemőket, gyermekeket, ifjakat és öregeket. Ő tehát minden korosztályon átment, csecsemővé lett a csecsemők számára, és így megszentelte a csecsemőket; gyermekké a gyermekek számára, és így megszentelte azokat, akik ebben a korban vannak.” (Irenaeus: *Adv. Haer.* II. 21. 4.)

A gyerekek spiritualitásának védelme

Az, hogy a gyerekeket nem vesszük komolyan, nem új jelenség. A mai gyerekek nem csak abban hasonlítanak például a Biblia korabeli gyerekekhez, hogy kicsik, és hogy szeretnek kapcsolatban élni, de abban sem különböznek tőlük, hogy gyakran kicsinek tűnnek jelentőségükben is, akiket le lehet szólítani s meg lehet mosolyogni.

Az ifjú Dávidot senki nem veszi komolyan a Góliáttal vívott harc előtt: legidősebb bátyja, Eliáb leszidja, mert csak a „hősködés” és a „rosszon töröd a fejed” gyerekes viselkedését látja benne (1Sám 17,28); Saul király nem engedi harcolni, mert „még fiatal” (1Sám 17,33); és még Góliát is megvetően tekint rá „fiatal” és „pirosposzgás” megjelenése miatt (1Sám 17,42). Talán csak ront a felnőttek szemében Dávid megítélésén az, hogy az élő Istenre (1Sám 17,26) hivatkozik, mert úgy gondolják, hogy éppen az Istennel való kapcsolat komoly témájában nem lehet egy gyerek eléggé kompetens, éppen emiatt nem győzheti le Góliátot.

Egy másik történetben (ApCsel 12,6–17) egy hasonló korú kislány kap hasonló reakciókat. Péter apostol börtönből való szabadulásáért imádkoznak a felnőttek, s miután Péter csodás módon megszabadul, bezörget annak a háznak az ajtaján, ahol a felnőttek gyűltek össze. Amikor a Rodé nevű szolgálóleány a zárt ajtón keresztül megismeri Péter hangját, örömeiben kaput nyitni is elfelejt, s szalad,

⁴ A Jézus gyermekségéről szóló elbeszélések Jézus isteni erejét igyekeztek hangsúlyozni, emberségét pedig inkább a háttérbe kívánták szorítani. Ezek között találkozunk olyannal, amikor Jézus tanulás nélkül tud írni-olvasni, csodákat tesz, és olyanokkal is, amelyben a csodálatos erejét bosszúra használja. Népszerűségüket mutatja, hogy számos változatban terjedtek az első századokban. Egy példa ezek közül:

„Néhány nap múlva, mikor Jézus a város közepén ment, egy gyermek követ dobta meg, és az vállon ütötte őt. Erre azt mondta neki Jézus:

– Ne fejezd be az utadat!

S az tüstént összeesve meghalt. Akik pedig ez esetnek szemtanúi voltak, álmélkodva mondták:

– Honnét van ez a gyermek, hogy minden szava, amit kimond, kész esetté válik?!

De ugyanazok elmenvén, szemrehányást tettek Józsefnek, és mondák:

– Nem lakhatsz velünk együtt ebben a városban. De ha maradni akarsz, tanítsd meg a gyermekedet, hogy áldjon és ne átkozzon, mert a mi gyermekeink rakásra halnak és minden, amit kimond, kész esetté válik.” (RAFFAY 1906, 74. o.)

hogya a felnőtteknek elmondhassa a jó hírt. Azok azonban így reagálnak: „*Elment az eszed!*” (ApCsel 12,15) Szerencsére a kislány kitaratóan bizonygatja a tényt, Péter pedig tovább zörget, így kicsit később a felnőttek is megláthatják szemekkel a gyerek által korábban – látás nélkül – felismert valóságot.

Úgy tűnik, az a csoport, aki a legkevésbé tud mit kezdeni a gyerekekkel, épp a tanítványok csoportja. Az ötezer ember megvendéglésénél Simon Péter testvére, András kevesli a gyermek által hozott ételt, s a mondatában talán arra a gyermeki naivitásra is utal, amellyel a gyermek képes volt felajánlani a szerény vacsorát: „*Van itt egy gyermek, akinél van öt árpakenyér és két hal, de mi ez ennyi embernek?*” (Jn 6,9) A tanítványok elküldenék a kisgyermeket Jézus közeléből, mert zavarónak tartják őket (Mt 19,13–15; Mk 10,13–16; Lk 18,15–17), nem tudnak mit kezdeni a holdkóros fiúval (Mt 17,14–21), és elbocsátanak a kánaáni asszonyt is, aki a leánya gyógyulásáért kiáltozik (Mt 15,21–28). Jairus leányát és a néma lélektől megszállott fiút a sokaság már valóban halottnak tartja (Mk 9,26), akiért nem érdemes Jézust „fárasztani” (Mk 5,35). Az evangéliumok beszámolóí szerint egyedül a tanítványok tudják elérni azt, hogy Jézus „megharagudjon” – és ami a görög szó jelentéstartalmában még bennefoglaltatik: felháborodjon, dühös és szomorú legyen –, és ők is csak abban az egy esetben érik ezt el, amikor rászólnak azokra, akik kisgyermeket akarnak Jézushoz vinni (Mk 10,14). Talán nem véletlen, hogy Jézus a tanítása során példaként állítja a gyerekeket a tanítványok (Mt 18,1–5) és az őt hallgató sokaság elé (Mt 7,11), felhívva a figyelmet arra, hogy kicsiségükkel együtt az általuk megélt istenkapcsolat nélkülözhetetlen példa a felnőtt tanítványok számára is.

Vajon mi, mai tanítványok hogyan tekintünk a gyerekekre? Mi milyen zsákutcákba tévedünk, amikor a gyerekekre tekintünk, amikor róluk beszélünk?

Gyakran mi is éppúgy zavaró tényezőnek látjuk a gyerekeket, mint a Jézus körül álló tanítványok tették. Zavarják a mi felnőtt istentiszteletünket, mert nem úgy viselkednek, ahogy azt mi már megszoktuk. Zavarják a teológiai beszélgetéseinket, ha beleszólnak. Zavarják az áhítatos csendünket, a begyakorolt énekeinket, az előkészített szeretetvendégséget, a szépen rendben tartott épületeinket. S azért zavarhatják, mert még nem úgy viselkednek, mint a felnőttek. S miközben próbáljuk őket egy közösség szabályaira tanítgatni, közben úgy tekintünk rájuk, mint akiknek nemcsak a felnőttek által elvárt normarendszere hiányos még, hanem ezzel együtt az istenkapcsolata is kevesebb, gyengébb, töredékesebb a felnőtténél. Mintha a gyerek istenképősége csak azért lenne kevésbé teljes, mert még kevesebbet tud a felnőttek által felállított szabályokról. Mintha a saját hite azoktól függne, akik a viselkedési normákat is felállítják. S mintha a szabályok tanításával együtt az istenkapcsolatot is mi tudnánk a gyerekben létrehozni, alakítani, formálni. Pedig talán csak arra lenne szükség, hogy a gyerek istenkapcsolatát „felismerjük, megengedjük és támogassuk” (BERRYMAN 1997), és hagyjuk formálódni a család és a gyülekezet élő közösségében.

Néha eszközként tekintünk a gyerekekre, s úgy látjuk őket, mint akik „valamire jók”. Úgy látjuk őket, mint akik az „egyház jövője”, s nem úgy, mint akik éppen most és éppen itt az egyház jelene. Jézus nem azt mondta, hogy a gyerekek lesznek a későbbi tanítványok, hanem azt mondta a tanítványoknak, hogy nektek is ilyené kell válni a jelenben. A gyerekek nem „majd valamire jók”, hanem most valamilyenek, most hívják fel a figyelmünket valamire. A gyerekek nem akkor lesznek az egyház részei, ha majd valamit elérnek, például konfirmálnak, hittanra járnak, egy bizonyos értelmi vagy fejlettségi szintet elérnek, vagyis kicsi felnőtté válnak. A gyerekek már most, így, ahogy vannak, részei az egyháznak. Egészen gyerekként. Éppen azért, mert gyerekek. Ha komolyan vesszük Jézus szavát, s elfogadjuk, hogy a gyerekek ma is élő példázatok, akkor belátjuk, hogy mi legalább annyit tanulhatunk tőlük, mint ők tőlünk. A gyerekek a felnőttektől hallják a bibliai történeteket, a Miatyánk szö-

vegét, az egyházi énekeket, a hitvallásokat és még sok más, a felnőttek számára fontos tartalmat. De a történetek értelmezésében, az imádság gyakorlásában, az énekek kiválasztásában, a hitvallás fejtegetésében és minden másban sokkal inkább egymástól tanulunk, s nem csak a gyerekek tanulnak tőlünk. Az, ahogyan a gyerekek látják, megélik, értik a vallási tartalmakat, pont annyira tanít minket, felnőtteket, mint amennyire mi tanítunk nekik ezekről a tartalmakról.⁵

Időnként abba a zsákutcaba is betévedünk, amelyben a gyermeket bálványozzuk. Amikor úgy gondoljuk, hogy a gyerekkor az ártatlanság kora, a könnyű élet időszaka, a tisztább gondolatok ideje, a szebb élet helye. S nem vesszük észre, hogy a gyerekek számára a gyerekkor sokszor nagyon nehéz, kihívásokkal teli, szegyenérzettel és büntudattal terhelt, fájdalmas időszakot is jelent. A gyerekek bálványozása ráadásul teherként hull vissza rájuk. Egy bálványozott gyerek nem hibázhat, nem lehetnek negatív érzései, sokszor még beteg sem lehet. Nem ismerheti meg és élheti meg a saját személyiségét, saját világát és titkait, s ez könnyen vezet szorongáshoz, elfojtott érzelmekhez és elszigetelődéshez. Legnehezebb talán Jézus gyerekkorát nem idealizálni, a „kis Jézust” nem bálványozni. Pedig a bálványozott Jézus-gyermek nem tud megváltóvá válni, hanem csak a saját világunkat, elképzeléseinket, vágyainkat tükrözzük benne.

Valószínűleg még sok olyan szempontot lehetne sorolni, amellyel egyházi körökben a gyerekekről alkotott képünket megterheljük. Ám van egy olyan zsákutca, amelyet ritkán veszünk észre, a gyerekekben mégis erős nyomot hagy.

Egy kisgyerekek spiritualitását⁶ és annak később megmaradó esélyeit és formáit vizsgáló kutatás arra mutatott rá 1998-ban, hogy a gyerekek spiritualitásának sajátos jellemzői vannak. A kutatók hat és tizenegy év közötti angliai gyerekekkel beszélgettek az istenképükről, a transzcendensről megfogalmazott gondolataikról, az evilágin túlmutató elképzeléseikről. A harmincnycik megkérdezett gyerek különböző háttérből érkezett: egyesek vallásos családba tartoztak, és rendszeresen jártak valamely vallási közösségbe, másokkal senki nem beszélgetett otthon a hit és a vallás kérdéseiről, semmilyen tervezett vallásos tanításban vagy nevelésben nem részesültek. A kutatók a vizsgálódásaik során azt találták, hogy a gyerekek istenkapcsolatára jellemző többek között az, hogy csak ritkán illeszkedik a felnőttek társadalmi konvencióihoz, nem részekre tagolt, nem szedhető szét elemeire, holisztikus, titokzatos és rejtélyekkel teli, ugyanakkor a nagy vallásos dilemmák a hétköznapi eseményeikben kerülnek felszínre, nem lineárisan fejlődő, csapongó, nyitott, nem ítélező, képes bármire rácsodálkozni, erős érzelmi töltete van, elsősorban nem verbális, gyakran nem megfogalmazható elemekben bővelkedik (KODÁCSY-SIMON 2023). Mindezen tulajdonságok mellett volt egy olyan, amely minden egyes megkérdezett gyerekre jellemző volt: a spiritualitásuk könnyen sebezhető. Nemcsak a felnőttek számára, hanem már a gyerekek világában is nagyon érzékeny téma a transzcendenshez fűződő kapcsolatuk. Úgy tűnik, hogy sokkal hamarabb sokkal fogékonyabbak és sérülékenyebbek a gyerekek az istenkapcsolatukban, és sokkal több külső reflexiót érzékelnek (sokkal mélyebben), mint amit felnőttként elképzelünk. A legtöbb gyerek a beszélgetés elején vonakodott attól, hogy megfogalmazza a saját gondolatait, és „nyilvánvaló volt, hogy a vonakodásuk oka a szegyenérzet volt. Óvakodtak attól, hogy túl sokáig átlépjék a világi beszélgetés elfogadható határait. Néhány gyerek bevallotta, hogy félt attól, hogy kinevetik, hülyének vagy akár örültnek tartják őket, nemcsak a kortársaik, ha-

⁵ Ezt nevezzük a „gyerekekkel művelt teológia” (theologizing with children, theologisieren mit Kindern) irányának, ehhez lásd BÜTTNER 2007.

⁶ Ebben a tanulmányban a spiritualitás kifejezés alatt az Isten–ember kapcsolatnak az ember által értett és érzékelt oldalát értjük (NYE 2009, 5. o.).

nem a családjuk is (beleértve a »vallásos« családokat is), ha beszélnek a vallásossággal kapcsolatos személyes érzéseikről az életükben.” (HAY–NYE 2006, 103. o.) Többen éltek már át ezzel kapcsolatos negatív élményt, és félték annak megismétlődésétől. „Bár a legtöbb ember tudja, hogy van spirituális élete, általában szégyenkezik emiatt, mert attól fél, hogy ostobának, bolondnak vagy akár mentálisan kiegyensúlyozatlannak tartják, ha nyíltan beszél erről. Kutatásaink azt mutatták, hogy a legtöbb gyermeknél már tízéves korára megmutatkozik egy hasonló félelem, beleértve azokat is, akik a vallásukat gyakorolják.” (Uo. 144. o.)

Egy másik kutatásban angliai és walesi gyerekeket és fiatalokat kérdeztek az életükről, s a beszélgetés valamely pontján, valamilyen formában mindegyikük megfogalmazta azt a gondolatot, miszerint „a felnőttek soha nem hallgatják meg a gyerekeket, és ha mégis, akkor általában megmosolyogják őket” (PRIVETT–BETTERTON 2000, 44. o.).

Ezt a szégyenérzetet és félelmet okozó negatív élményt nem feltétlenül rossz szándékkal, tudatos bántással okozzák a felnőttek. Néha észre sem vesszük, hogy csupa rajongásból és szeretetből milyen sebeket tudunk okozni. Sokszor a legjobb szándékkal teszünk valamit – csak azt nem vesszük észre, hogy közben a gyerekek eszközök számunkra. Olyan eszközök, akik kiszolgálják a szülők kívánságait, a gyülekezet érdekeit, a lelkész és a presbitérium számításait, a hittanárok céljait. De vajon a gyerekek ezekben a helyzetekben valóban jól érzik magukat? Egészen gyerekek lehetnek, anélkül, hogy megmosolyognák őket? Biztonságban élhetik meg a saját hitüket? Nyugodtan beszélhetnek a saját istenképükről anélkül, hogy azt valaki „kiigazítaná”? Tényleg jól érzi-e magát egy gyerek például a karácsonyi betlehemes műsorban „aranyos kis pásztorként” vagy „csinos anygalként”, aki „ügyesen megtanulta” a karácsonyi műsor szövegét? Valóban az anyjára figyel-e a gyerek az anyák napi műsorban, amikor egy egész gyülekezet előtt kell felköszöntenie az édesanyját? Mit érez akkor, amikor meghallja a templomkapu előtt, amint a lelkész vagy a hittanár meséli a szüleinek, hogy „milyen vicces kis gondolata volt a múlt heti hittanórán”? Mit visz magával abból a gondolatból, miszerint ő „ezt a komoly teológiai kérdést még nem értheti”, de azért „nagyon cuki, amit gondol”? Milyen egyházképe lesz, ha a felnőttek gyakran megmosolyogják az ő hittel kapcsolatos gondolatait?

Nem könnyű megtalálni a különbséget aközött, hogy örülünk a gyerekekkel, vagy hogy szórakozunk rajtuk; hogy velük együtt nevetünk, vagy nevetünk rajtuk. Míg a gyerekekkel együtt nevetni, mosolyogni, örülni mind a gyerek, mind a felnőtt számára jó és fontos, addig a gyerekek istenképét, világképét, gondolatait megmosolyogni vagy lenézni a hitkérdések terén is káros.

Az instrumentalizálás, felnőttesítés, bálványozás, kinevetés, megszegyenítés mellett látszólag jóval nehezebb kérdésekről szokott szó esni a gyerekek védelme kapcsán. Valójában azonban nem sok lépés választja el a visszaélést és bántalmazást attól, hogy a gyereket eszköznek tekintjük a felnőttek terveinek és elképzeléseinek kiszolgálásában. A problémák jéghegye nem csak a csúcson látható krízisekből áll, de bármely részét nézzük is, a megoldáshoz vezető út a gyerekképünk kérdéseinek átgondolásával kezdődik. A hitkérdések terén ez elsősorban azt jelenti, hogy minden gyerek védelméhez hozzátartozik az istenkapcsolatuk védelme is. Mert minden gyereknek legegységesebb tulajdonsága az istenképüsből fakadó méltóság. Egészen gyerekként. Fél évezreddel ezelőtt Luther ezt felismerte, s rámutatott arra, hogy az evangéliumok is erről tanúskodnak. Vajon képesek vagyunk-e Lutherrel együtt mi is azt állítani, hogy a gyerekeknek (legalább) „néha igen találó gondolataik vannak Istenről”? Vajon felfedezzük-e a legkisebb gyerekekben is azt az istenképüsből, amelyet a felnőttekben meglátunk? Vajon megtaláljuk-e a jászolban fekvő gyermek Jézusban a Megváltót egészen? Mire van szükségünk ehhez?

„Perfectus homo, perfectus puer”

The image of the child as a cornerstone for child protection

- **Child protection begins with reflecting on and rethinking one’s image of children. In matters of faith, this involves the protection of children’s relationship with God which stems from the recognition of their dignity based on being made in the image of God. The Bible bears witness to this, among other things, by the fact that Jesus himself lived as a child. This study offers perspectives from the Lutheran theological tradition for rethinking our image of the child.**

Keywords: image of children / child protection / spirituality / Bible / Martin Luther

Bibliográfia

Rövidítések

Adv. Haer. = IRENAEUS 1995. Against Heresies. In: Alexander Roberts – James Donaldson (szerk.): *Ante-Nicene Fathers*. 1. köt. *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*. Hendrickson, Massachusetts.
LVM = *Luther válogatott művei*. 2–9. köt. Szerk. Csepregi Zoltán et al. Luther Kiadó, Budapest, 2011–.

Felhasznált irodalom

- Athanaszioszi hitvallás. In: *Az egyetemes vagy ökumenikus hitvallások*. Luther Kiadó, Budapest. (Konkordia-könyv. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai 1.) 24–27. o.
- BERRYMAN, Jerome W. 1997. Spirituality, Religious Education, and the Dormouse. *International Journal of Children’s Spirituality*, 2. évf. 1. sz. 9–22. o. <https://doi.org/10.1080/1364436970020103>
- BÜTTNER, Gerhard 2007. How theologizing with children can work. *British Journal of Religious Education*, 29. évf. 2. sz. 127–139. o. <https://doi.org/10.1080/01416200601162367>
- HAY, David – NYE, Rebecca 2006. *The Spirit of the Child*. Jessica Kingsley Publishers, London.
- KODÁCSY-SIMON Eszter 2017. Milyenek az Isten országa? A gyermekek teológiája Luthernél. In: Szabó Lajos (szerk.): *Teológia és reformáció*. Luther Kiadó, Budapest. 193–202. o.
- KODÁCSY-SIMON Eszter 2018. Gyermeki ráhagyatkozás. *Vigilia*, 83. évf. 12. sz. 912–914. o.
- KODÁCSY-SIMON Eszter 2020. „Veled a kőfalon is átugrom.” Határátlépő fiatalok a Bibliában. In: Orosz Gábor Viktor (szerk.): *Teológia és határok*. Luther Kiadó, Budapest. 124–140. o.
- KODÁCSY-SIMON Eszter 2023. A gyerekek spiritualitása mint a hittanoktatás módszere a Godly Play szemlélete alapján. *Magyar Református Nevelés*, 24. évf. 1. sz. 20–32. o.
- MÉSZÁROS István – NÉMETH András – PUKÁNSZKY Béla 2005. *Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Osiris Kiadó, Budapest.
- NYE, Rebecca 2009. *Children’s Spirituality*. Church House Publishing, London.
- PRIVETT, Peter – BETTERTON, Richard 2000. *With Attention. The Marches Chronicles*. Oldlands Press.
- RAFFAY Sándor 1906. Tamás följegyzése. *Theologiai Szaklap*, 4. évf. 72–77. o.
- SZABOLCS Éva 2000. *Neveléstörténet és gyermekkortörténet*. Osiris Kiadó, Budapest.
- WESTERMANN, Claus 1984. *Genesis 1–11*. Augsburg, Minneapolis.

Böjt 5. vasárnapja (Judica)

► 1Móz 22,1–14

Megérteni Istent

A vasárnap jellege

Böjt ötödik vasárnapja már a nagyhétre készít fel bennünket. Az ünnepi előkészületek, húsvéti gyülekezeti programok szervezése mellett fontos, hogy lélekben is kapcsolódjunk az ünnep lényegéhez. Ebben segít bennünket ez az igazságszakasz, amely az Ószövetség legdrámaibb pillanatai közé tartozik (LABORCZI 2015, 105–107. o.). Az, hogy Izsák megkötözésének történetében kapcsolódhatunk Ábrahámhoz, minden hívő ember ősapjához, aki az Isten iránti bizalom legmagasabb fokát járja, segít megérteni Jézus Krisztus kereszthalálát egy egészen más szövegből. A vasárnap latin nevét a 43. zsoltár első verséről kapta: „Szolgáltass nekem igazságot, Istenem!” Ez a zsoltár a körülmények ellenére Istenre tekintő hit és reménység zsoltára, ezzel pedig kapcsolódik a textus üzenetéhez. A hit igazi feszültségét az adja, amikor a körülmények nem igazolják vissza a hitből hozott döntést. Ennek a feszültségnek a valódi átélése nélkül azonban nem beszélhetünk hitről. Ábrahám tisztán az Istenbe vetett bizalmára alapozva hozott döntéseket, úgy, hogy nem ismerte a saját története végét. A személyes hitéletünkben gyakorolt böjt is ilyen hitből hozott döntés, amelynek eredményét csak később láthatjuk.

Amit a textusról tudni kell

A történet címe Izsák (majdnem) feláldozása, illetve a zsidó hagyományt követve Izsák megkötözése, héberül *akéda*. Az elbeszélésnek gazdag hatástörténete van, és kiemelt szerepet játszik Ábrahám történetében. A fejezet azzal kezdődik, hogy mint annyiszor Ábrahám történetében, Isten megszólítja Ábrahámot. Magából a szövegből nem derül ki Isten kérésének az oka; azt látjuk, hogy ez egy próbatétel, Ábrahám pedig, bár nem érti, nem kérdez semmit, és nem alkudozik, hanem engedelmeskedik. A szöveg nem ad támpontot a pontos helyre és időre. Maga a történet narratív szempontból mestermű: az elbeszélő elnyújtja, késlelteti a történetet és ismétlésekkel folyamatosan fokozza a drámai hatást (pl. „így mentek ketten együtt”; „itt vagyok”).

A bibliai elbeszélés háttérében, főleg Ábrahám és Izsák némaságában érezhetjük a feszültséget, hogy mit jelenthetett Ábrahám számára ez a helyzet. Az egyetlen, amit édesapaként tud mondani a fiának, az istenfélelem meggyőződése: „Isten majd gondoskodik.” Karasszon István hangsúlyozza, hogy az elbeszélés kizárólagos erkölcsi mondanivalója „az istenfélelem a történelem viharában, illetve Isten beavatkozása az istenfélő ember életébe” (KARASSZON 2010, 20. o.). Ábra-

hám bízott Istenben a látható körülmények ellenére, és Isten gondoskodott róla, és nem hagyta cserben. A kritikus pillanatban újra megszólította Ábrahámot, és megtiltotta, hogy bántsa a fiát. Mikor Ábrahám felnéz, lát maga előtt egy bozótba szorult kost. Isten valóban gondoskodott az áldozatról. Felmerül a kérdés, hogy miért volt szükség egyáltalán erre az áldozatra, hogy Ábrahám felajánlja Izsákot Istennek. Nem haszonszerzésbe vetett vakhit vezette Ábrahámot, mint a pogány gyermekáldozat esetében, nem is a közösség érdekében hozott áldozat, mint Jefe történetében (Bír 11), hanem egyedül a hit abban, hogy Isten mindezek ellenére megtartja az ígétét. Ez a történet a zsidó hagyományban is vigasztaló jelleggel bír a holokausztot átélte zsidóság számára. „Szörnyű tartalmával az Aqéda a vigasztalás előszobájává vált azok számára, akik azért, hogy tovább meséljék, integrálják azt saját tapasztalataikba.”¹

Philip Yancey felhívja a figyelmünket arra, hogy Isten célja Ábrahámval mindvégig az volt, hogy megtanítsa hinni. Egész élete és története Istennel erre irányult. Amikor hosszas várakozás után Isten ígérete beteljesedik, és megszületik Izsák, aki a nevében (nevetés) is hordozza a már idős szülők tapasztalata és Isten ígérete közötti feszültséget, Isten újabb hitpróba elé állítja Ábrahámot, amikor azt kéri, hogy adja oda neki a megígért gyermeket. „Ábrahám vakon engedelmeskedik Istennek. Túl sokszor vont a már kétségbe Isten szavát. Ez alkalommal elszántan engedelmeskedik, nem számít, mibe kerül. Igaz, több mint száz év kellett hozzá, de Ábrahám végre megtanult bízni Istenben.” (YANCEY–STAFFORD 2020, 31. o.)

Søren Kierkegaard dán evangélikus teológus és filozófus részletesen foglalkozik ezzel a történettel a *Félelem és reszketés* című művében. Részletesen és mélyen fejti ki a hitet megelőző egzisztenciális mélységet, mert próbálja megérteni a hit

mibenlétét. Kierkegaard az igazi hit születését a szorongás és a paradoxonok átélésének tulajdonítja: Ábrahám történetét Jefehez és Agamemnonhoz hasonlítja, akik ugyanígy lemondtak a számukra legdrágábbról, és azt a megállapítást teszi, hogy Ábrahám több, mint gyermekéről lemondó tragikus hős. A hite miatt függeszti fel atyai szeretetét. Ahogyan Szabados Ádám összefoglalja „Ábrahám hitének célja nem a lemondás volt. Nem arról van szó, hogy azért hitt, hogy meg tudja hozni ezt az áldozatot. Ábrahám abban hitt, hogy ha ő meghozza az áldozatot, Isten akkor is vissza tudja és vissza fogja adni neki valamilyen értelemben a fiát. A hit akkor jelentkezik, amikor a végtelen rezignáción túl akár a legkisebb dolgot is a jövőből meg tudod ragadni.”² Ábrahám ott volt a bizonyosság erről: „Isten majd gondoskodik az égőáldozatra való bárányról, fiam.”

A Zsidókhöz írt levél leírása erről a történetről is ezt a gondolatot igazolja, amikor arról beszél, hogy „hit által ajánlotta fel Ábrahám Izsákot, amikor Isten próbára tette, és egyszülött fiát vitte áldozatul az, aki az ígéretekkel kaptak, akinek megmondattott: »Aki Izsáktól származik, azt fogják utódodnak nevezni.« Azt gondolta ugyanis, hogy Isten képes őt a halottak közül is feltámasztani. Ezért vissza is kapta őt, aki így a feltámadás példájává lett.” (Zsid 11,17) Ez a történet tehát bibliai összefüggésben a feltámadásba vetett hithez kapcsolja Ábrahám tettét.

Csernai Balázs hívja fel a figyelmet arra az összefüggésre, hogy az Ószövetségben egyedül ebben a történetben szerepel a „szeretett fiú” kifejezés, amelyet Márk evangéliuma Jézus megkeresztelkedése (Mk 1,1–11) és megdicsőülése történeténél (Mk 9,2–10), illetve a gonosz szőlőművekről szóló példabeszéd (Mk 12,1–12) kapcsán tudatosan használ. „Márk evangéliumában a mindenkori olvasók, a mindenkori tanítványok arra kap-

¹ Izsák megkötözése. Beszélgetés Luigi Cattani professzorral. *BibliaKultúra*, 2023. február 9. <https://bibliakultura.blog.hu/2023/02/09/aqeda>. (Megtekintés: 2025. január 4.)

² S. Kierkegaard: *Félelem és reszketés. Tűzfal podcast #26*, https://youtu.be/rACi8EO_koM. (Megtekintés: 2025. január 20.) Lásd 31:24-től.

nak meghívást, hogy kövessék Krisztus útját a kereszt felé, az üdvösség, az örök élet öröklése felé. Ez az út – emberileg szólva – mindig is botrányos (vö. 1Kor 1,22–25). Ezt az utat azonban szemlélhetjük Krisztus halálának és feltámadásának szempontjából is, amelyet megvilágít az Aqéda hagyománya.” (CSERNAI 2010, 57. o.) Ahogyan William MacDonald kifejti: „Talán nincsen olyan jelenet a Bibliában magának a Golgotának a kivételével, amely szívbemarkolóbb ennél, és semmi sem ad világosabb előképet Isten egyetlen, hön szeretett Fiának kereszthaláláról.” (MACDONALD 2022, 52. o.)

Isten megosztja Ábrahámmal azt a tervét, amelyet a világ teremtése előtt elkészített, és Ábrahám ebben a történetben hit által részesévé válik annak az áldozatnak, amelyet Isten valóban meghozott az emberiségért, de ahogyan a szövetségkötés esetében (1Móz 15), itt is Isten viseli az áldozat terhét, mert ő gondoskodik az áldozatról. A hitpróbával Isten célja nem a hatalma fitogtatása vagy kicsinyes féltékenység, hanem éppen az, hogy kiábrázolja Ábrahám és családja számára a gondolatait és terveit.

A perikópa megértése

A hit és az istenfélelem fogalmai kapcsán fontos feltárnunk és értenünk a történet kapcsán előjövő mély emberi érzéseket Istennel kapcsolatban, amelyek a személyes istenképünkből fakadnak. Az istenképhez a szülői mintákat követve gyakran kapcsolódhat büntető-követelő istenkép. Az istenkép gyógyulásával kapcsolatban Seben Glória megfogalmazza, hogy „gyakran az lehet a tapasztalatunk, hogy ha én otthonról nem hozom ezt a fajta bizalmi képességet magammal, akkor például hiába tanulom meg az iskolában azt, hogy Isten szeret engem, elfogad engem, úgy, ahogy vagyok, felém fordul, és meghallgatja az imádságomat; mégsem leszek természetes módon képes erre az igazságra rábízni magamat. [...] Ennek a mély bizalmi hiánynak gyógyulnia kell [...], az is-

tenképnek ezeknek a mélyrétegeinek is változnia kell [...] ahhoz, hogy ebben igazán tudjak bízni.”³

Sokszor ott van bennünk az az igény, hogy a személyes és családi életünk tragédiáit megértjük. Sokakban van ott a kérdés, ami az engedelmessége ellenére Ábrahám némaságában is viszszaakad: „Miért?” Ábrahám példája ezekben a helyzetekben megerősítő és vigasztaló. Egy betegségben a diagnózisra várva, veszteségben, költözésnél, munkahelyváltás vagy munkahely elvesztése kapcsán fontos látni azt, hogy Isten célja velünk nem az, hogy leckéztessen, büntessen vagy tönkretessen. Jézus Krisztusban nincs többé kárhoyoztató ítélet azoknak, akik benne bíznak. Isten célja ezekkel az eseményekkel az, hogy megerősítse a belé vetett bizalmunkat, és megértést ajándékozzon nekünk a terveire nézve. A kétely és a körülmények ellenére számíthatunk Isten gondviselésére és válaszára a személyes életünkben.

Igehirdetési vázlat

Bevezetés – Hit és hitpróbák

A hétköznapi életünkben sok olyan eszköz van, amelyeknek a működését nem értjük, mégis használjuk őket. Bízunk benne, hogy a mosógép működni fog, amikor bekapcsoljuk, bízunk benne, hogy az okostelefon bekapcsol. Amikor valami váratlan történik, akkor keressük az okát. A váratlan események és a nehéz körülmények próbára teszik a hitünket. Egy esemény hatására megkérdőjelezhetjük Isten igazságát, jóságát és szeretetét. Ábrahám története ezekben a helyzetekben példa előttünk. Nem érti, hogy mi történik, mégis engedelmeskedik Istennek. Isten célja a hitpróbákkal az, hogy megmutassa nekünk a gondolatait, és mélyebb bizalom ébredjen bennünk.

³ Ha valaki fél Istentől, annak oka van. *Kötőszó blog*, 2025. január 23. https://kotoszo.blog.hu/2025/01/23/aki_retteg_istentol_annak_oka_van. (Megtekintés: 2025. január 23.)

Jelenlét és együttlét

Ábrahám ebben a történetben egyszerre van jelen Isten számára és a fia számára. Hogyan vagyunk elérhetőek Isten számára? Az emberi megoldásaink vagy az Istentől jövő gondolatok irányítanak a cselekvésünkben? Hogyan vagyunk elérhetőek az embertársaink számára, különösen a sötét és reménytelen helyzetekben? Isten együtt van Ábrahámval ebben a történetben. A kritikus pillanatban ott van, és megállítja a kezét. Hogyan tapasztaljuk meg azt, hogy Isten ott van velünk, és gondoskodik rólunk?

Megérteni Istent – meglátni Jézust

Isten közbelép, és gondoskodik az áldozatról: megmutatja Ábrahámnak a megváltás csodáját. Jézus Krisztus halála és feltámadása által Isten minket is megmentett, ahogyan Izsákot. Jézus Krisztusban gondoskodott rólunk, és megváltott bennünket. Mi miben látjuk meg Jézust az életünk eseményeiben? A böjt utolsó időszakában és az ünnepre készüléskor miben tudjuk felismerni a Szentlélek jelenlétét, és hogyan tudunk kapcsolódni Jézushoz?

További javaslatok az istentisztelethez

Ének

EÉ 197; 381

Lekció

Jn 8,48–59; alternatív evangéliumi lekción: Mk 12,1–12; Zsid 9,11–15

Személyessé tétel

Ez a vasárnap nagyon jó lehetőség arra, hogy megkérjünk személyes bizonyágtételre olyan testvéreket a közösségből, akik átmentek nehéz próbán (betegség, munkahely elvesztése), hogy számoljanak be arról, Isten hogyan segítette át őket a nehéz helyzetükön. Kiváló lehetőség ez a személyes és közösségi hálaadásra.

A hitpróba személyessé tételéhez készíthetünk a gyülekezet számára jegyzetlapokat, amelyeket kioszthatunk az istentiszteleten személyes átgondolásra. A lapon szerepeljen:

„Személyes hitpróbám, amelyet átélek/átéltem:

Isten ígéretei, amelyekre támaszkodom/támaszkodtam:

A cél, hogy a gyülekezeti tagok azonosítani tudják a személyes életükben a hit fejlődésének területeit, elgondolkozzanak azokról az élethelyzetekről, amelyek megpróbálják hitüket, keressenek és találjanak vigasztalást Isten ígéreteiben, és emlékezzenek azokra a helyzetekre, amelyeken már átsegítette őket Isten.

Illusztráció

VERS

Lackfi János: *A világbaöltözés zsoltára*

Uram, minden harkálycsőr koppanása szög a kézfejedbe, lábfejedbe, minden fecskenyilallás dárda a szívedbe. Minden éles jégzilánk dobócsillaga tövis a koronádon, ott vagy minden függőleges igenre és minden vízszintes, nemleges fejbólintásra felszögezve, minden szomorúfűz ágzuhataga ellened bekészített korbács. Minden barlangnyílásból patakzik a te véred, és minden mélygarázs krátert szagat testeden, megtelepednek benne az autók nyüvei. Minden elvadult bozótos a te szőrös karod, melled, lábad meztelen kiszolgáltatottsága. Minden villányi göndör törköly a te véres, átizzadt hajad csapzottsága, minden völgymélyi tó a te kimerültségtől beesett szemüreged. Minden bimbó a te lezárt sírod, és minden kipattanó rügy a te megnyíló

koporsód, behalsz minden kutyadögbe,
elütött rókakölyökbe, kivasalt sünbé,
és feltámadsz minden vaksi, gülszemű
verébfiókában, pedig azok darabját
két fillérért adják a piacon.

A szántóföld egybeszótt köntösét
átveted izzadt testeden, ködpárát tekersz
combjaid közé ágyékkötőnek. Te vagy a
világbaöltözött királyfi, ha gyerektérd horzsolódik
fel közéülékon, a te térded szakad fel a kőben,
ha patakban mosunk arcot, a te képmásod
marad ott, viszi a víz lobogva tovább.
Ha megtörjük a tojás héját, Uram,
a te tekinteted csurran ki gyengéden belőle,
ha leszagatjuk a kukorica nyirkos csuhéját,
a te nevetésed villan ránk azonnal,
csigaházak fülével hallgatózol. Kitarod
a te szent kezeidet, és imbolyogva felemelkedik
egy gölya, jársz a vízen, és az eső géppuskasorozatai
katonásan körbetáncolnak. Halat sütsz a parázson,
és villámok nyársán perzselődik a láthatár,
leeresztenek eléd egy béna embert, és kapálózó
pók hintázik orrunk előtt kecesesen.

Véredet isszuk, mint szűnyogok,
testedet esszük, mint ragadozók.

Alkonyati tagjaid a vérzés csillapultával
szederjesre válnak, az éjszaka fűszereket
dörzsöl a bőrbe, csillagokkal gyöngyöző
olajjal kenetet. Sisteregsz az álmodók
szemhéja mögött, mint a színeváltozás
hegyén, egyre tágasabb lakást veszel bennünk,
akár kamaszgyerek csontjaiban a növekedés.

TÖRTÉNET

Egy súlyos betegségből felépült testvérünk osztotta meg, hogy amikor a műtete után egy darabig infúzióval táplálták, nem ehetett és ihatott, folyamatos gyötrő szomjúságot tapasztalt. Jézusnak az a szava jutott eszébe, amelyet a kereszten mondott: „Szomjúhozom.” Arra gondolt, hogy Jézus min ment kereszttől őerte és minden emberért, és elkezdett hálát adni a kereszterért, azért, hogy

a mennyországban majd nem lesz fájdalom, és a sikeres műtétért, az orvosokért, nővérekért. Ez segített neki hordozni a szenvedést. Az első korty víz után földöntúli boldogságról számolt be: soha finomabbat nem ivott.

KÉP

Marc Chagall: *Izsák feláldozása*

Felhasznált irodalom

- CSERNAI Balázs 2010. A szeretett fiú – Aqedá Márk evangéliumában. In: Xeravits Géza (szerk.): *Izsák megkötözése. Történet és hatástörténet*. Sapientia – L'Harmattan Kiadó, Budapest. 49–60. o.
- KARASSZON István 2010. 1Mózes 22 – az Előhista programja! In: XERAVITS Géza (szerk.) 2010. *Izsák megkötözése. Történet és hatástörténet*. Sapientia – L'Harmattan, 9–24. o.
- LABORCZI Géza 2015. Böjt 5. vasárnapja (Judica). 1Móz 22,1–14. *Lelkipásztor*, 90. évf. 3. sz. 105–107. o.
- LACKFI János 2023. *Sistergő zsoldárok*. Harmat, Budapest.
- MACDONALD, William 2022. *Ószövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- YANCEY, Philip – STAFFORD, Tim 2020. *Magyarázatos Biblia. Philip Yancey és Tim Stafford jegyzeteivel*. Harmat Kiadó – Veritas Kiadó, Budapest.

■ GYURKÓ DONÁT SÁMUEL

Böjt 6. vasárnapja (Palmarum)

► Fil 2,5–11

Ki ez?

Igeháton – énekszóval

Pálmavasárnap nem a számárra, hanem a rajta ülőre figyelünk. Az igehirdetés szolgálatából semmit nem végez el, aki csak a szamarat vonszolja be a templomba, ám a rajta ülőről megfélekedzik. Jézus Zakariás „menetrendje”, tehát az Írások szerint vonult Jeruzsálembe. Nem alázatos szolgája népének, hanem engedelmes fia az Atyának. Ezért a gyülekezet ma nem az alázatos szolgák dalát zengi, hanem az engedelmes Fiú himnuszát éneklő Fil 2,5–11 hangszerelésében, vagy ahogyan szép böjti énekünkben hangzik: „Dicsőítünk, Krisztus, aki szenvedtél, / És megváltást bűnből így szerzettél! / Király vagy és Úr vagy örökre. / Tekints szánva minden bűnösre! / Urunk, irgalmazz nekünk!” (EÉ 199,1)

Filippi levél

„...*nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség.*” (Fil 1,21) Akár színből, akár szívből prédikálják a Krisztust, annak csak örülni lehet. Teljesen félreérti azonban Pált, aki az élete végére, a halálára gondol, mert az apostol itt arról a nyereséges halálról beszél, amelyet az ember a keresztségben hal, amely nem vereség, hanem nyereség; nem halál, hanem élet, nem Isten ítélete, hanem az Úr Jézus Krisztus kegyelme.

„...*van vigasztalás a Krisztusban, [...] van szeretetből való figyelmeztetés, [...] van közösség a Lélekben, [...] van irgalom és könyörület...*” (Fil 2,1kk) Találkoztál-e már olyannal, aki kincseiként nem az ékszereit, fülbevalóit, nyakláncát, aranyát, gyöngyét, drágakövet mutogatta, hanem a Krisztustól kapott vigasztalását, figyelmeztetését, közösséget, irgalmat és könyörületet?

„...*engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig.*” (Fil 2,8) Ez a legfőbb üzenet! Az alázatos Király, aki Zakariás prófécijája szerint érkezik, meggy már kereszttjével, akkor is, ha az emberek napjainkban nem róla beszélnek. Nem szükséges, hogy térkamera lássa a szamarat, a rajta ülőt és az ujjongó tömeget. Mit számít? A próféta megmondta, Jézus pedig beteljesítette. Hogyan is fogalmazott az amerikai író? „Csak annyi biztos, hogy ha nem így történt, akkor is igaz.” (KESEY 1992, 13. o.) Jézus Krisztus szolgálai formája, kereszthalálig való engedelmessége bizonyító képfeleltetés nélkül is megkérdőjelezhetetlen!

„...*Isten az, aki munkálja bennetek mind a szándékot, mind a cselekvést...*” (Fil 2,13). Ha ő munkálja bennünk az akarást és a cselekvést, akkor teljesen fölösleges bárkitől is megkérdezni: hogyan döntöttél, mit akarsz tenni?

„*Őerte kárba veszni hagytam és szemétnak ítélek mindent, hogy Krisztust megnyerjem.*” (Fil 3,8) Gőgös, önelégült emberek mondják ellenfelükről: hagytam, hogy nyerjen. Ezzel szemben Pál őerte hagyott mindent veszni, ítélt kárnak és szemétnak mindent.

Két pálmavasárnapi kérdés

Vajon hova akar menni? (Jn 7,35)

Ki ez? (Mt 21,10)

Azt, hogy Jézus elindult, fölment a szent városba, alázatos királyként vonult be Jeruzsálembe, és senki semmit nem tehetett ellene, mindenki tudja. Már csak két megválaszolatlan kérdés maradt: vajon hová akar menni? Bach a *János-passió*-ban külön tételt szentel a megdöbbenő válasznak: a Golgotára! A másik kérdés: ki ez? Valaki szellemesen így fogalmazott: nem az a kérdés, hogy ki ő, hanem az, hogy ki Ő!

Igehirdetési vázlat

Ki ez?

Amikor Jézus pálmavasárnap bevonult Jeruzsálembe, a város utcáin mind sűrűbben és hangosabban tették fel a kérdést: ki ez? (Mt 21,10) Minden gyülekezetnek javára válik, ha szembesül e kijózanító és tárgyilagos kérdéssel: ki ez? Talán még korunk embere is felfigyel rá, aki nagyon szeret azzal dicsekedni, hogy őt csak a tények érdeklik. A feleletet a kérdésre maga az út válaszolja meg, amelyen Urunk haladt.

Jézus Krisztus útja szédítő mélységbe vezetett. Isten formájában volt – szolgáló formát vett fel. Istennel volt egyenlő – emberekhez lett hasonlónak. Isten volt – emberré lett. Istenkirályi trónon ült – és egy istállón keresztül a kereszten találta magát. A mennyei Jeruzsálemből a Golgotára érkezik, szédítő magasból – feneketlen mélységbe! Ez volt az ő útja, legalábbis annak első szakasza: „*Én az Atyától jöttem, és eljöttem a világba...*” (Jn 16,28)

Először: Ezt az utat hirdetve Pál apostol azon csodálkozik, hogy az Istennel való egyenlőségét nem tekintette zsákmánynak. Láttatok már vadállatot, amikor a zsákmányát megragadja, és nem enged? Jézus Krisztus Istennel egyenlő, Isten Fia, Isten volt, de ő mindezt nem tekintette zsákmánynak! Elengedte az égi zsákmányt, amikor megüresítette és megalázta magát, szolgáló formát vett fel, mint az a bizonyos kocsisruhát öltő királyfi.

Másodszor: Pál azt hirdeti róla, hogy engedelmes volt. Nem tudjuk felmérni, hogy e mögött mennyi minden húzódik. Mindenekelőtt az Atyához volt engedelmes: „*Az én eledelem az, hogy annak akarátát cselekedjem, aki elküldött engem.*” (Jn 4,34; Károli-ford.) „*Abbá, Atyám! Minden lehetséges neked: vedd el tőlem ezt a poharat; mindazáltal ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te.*” (Mk 14,36)

Harmadszor: Jézus Krisztus életének nagy fordulópontja a kereszthalál, amely még az életénél is nagyobb titok. Nem élt úgy, mint más ember, de nem is halt meg úgy, mint más ember. Úgy né-

zett szembe a halállal, mint aki valóban legyőzte a halált. „*Elvégeztetett!*” – hangzott utolsó szava a kereszten. Ott és akkor kapta meg pálmavasárnap kérdése a pontos választ: „*Bizony, Isten Fia volt ez!*” (Mt 27,54)

Negyedszer: Ezért Isten felmagasztalta őt. Azóta minden nyelv vallja: Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére. Az emberek sokat beszélnek arról, hogy mit kaptak (vagy nem kaptak) az élettől, de az Istentől elnyerhető dicsőségről nem beszélnek, azt nem keresik. Ennek oka, hogy nem tudnak engedelmeskedni és nem tudnak abban hinni, akit az Isten küldött. „*Mindenki Krisztus szolgája akar lenni, követője senki.*” (WELTLER 2020a, 38. o.)

Ötödször: Királyi volt a halála, ámde Istentől való a dicsősége. Ez utóbbit nem megosztva kapta, ahogyan Ézs 48,11-ben kijelenti: „*Nem adom másnak dicsőségemet!*” Az értünk megszólaló hang ma is hallható: „*Már megdicsőítettem, és ismét megdicsőítem.*” (Jn 12,28) Ezért pálmavasárnapon az őt dicsőítő énekekkel együtt így imádkozunk: „*Mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.*” (WELTLER 1952)

Két javaslat

Első javaslat: több Luthert!

„A zsoldáros az Urat Királyának és Istenének vallja. E szavakkal szíven találja az istenteleneket, a tetteikkel dicsekedőket, akik önmaguk nagy megaláztatására »Király« és »Isten« nélkül élnek. Mert »Királyomnak, Istenemnek« csak az vallhatja az Urat, aki önmagát semminek tartja. Mindent, amit kap, vagy megkapni remél, az Isten javára ír. Az istentelen illet nem, vagy csak látszat szerint tesz, mivel a kapottakat önmagának tulajdonítja, és önmaga javára írja. Aki pedig Isten ajándékait csak magának tulajdonítja, semmit nem tulajdonít az Istennek. Mert vagy a teljes dicsőség az Istené, vagy semmilyen dicsősége nincs. Aki megvallja nyomorúságát, tudja, hogy semmije nincs, mindene, amije van, Isten aján-

déka, csellengő, és nem cselekvő. (Az ORATOR-OPERATOR és BETER-TÄTER szójáték után.)

»Királyom, Istenem«. Az előbbi helye a kereszt, a pászka, az elmenekülés a világ dolgaitól, az én teljes föladata. Az utóbbi pedig a megdicsőülés. Ez a zsolthár tehát Krisztust először a keresztjén, majd a dicsőségében ábrázolja. Nem véletlen, hogy a Biblia inkább a Fiút nevezi Királynak, mert Krisztus az, akiben a kettős természete alapján mindkettő megvan. »Testi élete idején« (Róm 8,29) hitben élt, amikor hozzánk lett hasonlóvá, és engedte, hogy keresztre feszítsék. Ezáltal tett minket, közönséges és beképzelt bálványimádókat igaz emberekké, azaz nyomorult bűnösökké!

Végül a megdicsőült testéhez is hasonlóvá tesz minket (Fil 3,21). Akkor már mi is királyok és istenek leszünk, olyanok, mint az angyalok. Ama napon Isten ígéje végérvényesen beteljesedik rajtunk, ahogyan most még csak ígérete szerint hangzik.

Előbb mondja a zsoltháros, hogy Királyom, és csak utána, hogy Istenem.¹ Ahogyan Tamás vallotta: »én Uram, én Istenem!« (Jn 20,24) Mert Krisztust először emberként kell megragadni, és csak utána Istenként; először az emberi, és csak utána az isteni természetéhez közelíteni. Ahol Krisztus az emberi arcát megmutatja, ott az istenit sem rejti véka alá. A mi testi gondolkozásunk azonban mindezt nehezen fogadja el. Mi azt szeretnénk, ha Krisztus inkább isteni formájában mutatkozna meg előttünk. A test visszariad attól, hogy Istent a kereszten keresse, ahogyan Mózes is elfutott a kígyó elől, és csak miután újra megragadta, akkor változott bottá.” (Részletek Luther 5. zsolthármagyarázatából, lásd WELTLER 2021, 123–124. o.)

Második javaslat: több témaprédikációt!

Aki témaprédikációt szeretne mondani, annak a semlegesség a javaslat: semleges vagy-e? Lehet-e az ember a Krisztus-kérdésben semleges?

¹ Luther német fordítása: „mein König und mein Gott”, elmentésben a magyarral: „Istenem, királyom”. – *A ford.*

Sokan mondják róla, a mai témával kapcsolatban is: én se ellene, se mellette nem vagyok – semleges vagyok. Habár e napon semlegesnek sem könnyű lenni (lásd Pilátust!), egy szó, mint száz, a Krisztus-kérdésben soha nem volt, nincs, nem lesz semlegesség!

Vele kapcsolatban három alapvető kérdés merül fel.

1. Ki ő? Vagy azt válaszolod, egy gonosztevő, aki méltó a halálra, vagy ezt: Királyom, Uram és Istenem!

2. Honnan való? Vagy azt válaszolod, hogy Galileából, Názáretből, aki paráznaságból született, vagy ezt: szűz Máriától született, akinek az országa nem e világból való.

3. Mit cselekedett? Vagy azt válaszolod, hogy istenkáromló volt, megszegte a szombat törvényét, le akarta rombolni a templomot, lázadt és lázított, tiltotta az adófizetést, vagy ezt: „... *semmi rosszat sem követett el*” (Lk 23,41). Pilátus többször is kijelentette, hogy nem találja bűnösnek. Hiába mosta azonban a kezét, Jézust el kellett ítélnie, hogy beteljesedjék a prófécia: „*Törvényességre várt, és lett önkényesség, igazságra várt, és lett kiáltó gazság!*” (Ézs 5,7b)

Három ének

„Istennek szent Fia / Ember váltságára / Eljött a világra / Szolgai formába, / Hogy minket megtartsion, / Bűntől szabadítson.” (EÉ 136,1)

„Beteljesült! Mily áldott szó, / Mit hozzánk küld a haldokló! / Lásd, lelkem, mit tett Jézus érted, / Mily drága áron vár rád élet! / Ne halmozz tovább gyarlón bűnre bűnt, / Értsd meg a szót: beteljesült!” (CH 600,3 – WELTLER 2020b, 360. o.)

„Csodálatos Felség, / Hadd dicsérlek téged, / Hadd szolgáljon lelkem néked! / Angyaloknak módján / Színed előtt állván, / Bárcsak mindig arcod látnám! / Add nékem / Mindenben / Te kedvedben járnom, / Istenem, Királyom!” (EÉ 280,3) – Prozódiailag így jó, de teológiailag ez a helyes:

„Királyom, Istenem!” – „Aki nem énekel, nem szól róla, annak a jele, hogy nem hisz benne. Az imádság az utolsó, döntő cím.” (Lásd WELTLER 2020a, 42. és 44. o.)

Felhasznált irodalom

KESEY, Ken 1992. *Száll a kakukk fészkére*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

WELTLER Ödön 1952. *Igehirdetés Fil 2,5–11 alapján*. 1952. április 6. Kézirat.

WELTLER Sándor 2020a. *Pál fiai*. Magánkiadás, Pápa.

WELTLER Sándor 2020b. *Csupán a hit – 600 énekszöveg*. Magánkiadás, Pápa.

WELTLER Sándor 2021. *A boldogság dicsérete*. Magánkiadás, Pápa.

■ WELTLER SÁNDOR

Nagycsütörtök

► 1Kor 11,23–29

Teste, testem, tested

A vasárnap jellege

„A három szent nap a keresztény ünneplés csúcsa, az egyházi esztendő középpontja.” (HAFENSCHER 2010, 310. o.) Nagycsütörtökön az életünk „táplálékul”, önmagát odaadó Úr, nagypénteken a keresztben önmagát feláldozó, bűnünk büntetését magára vett és ebben végtelen szeretetét kifejező Úr, húsvét a halált legyőző és örök életet adó Úr ajándékainak az ünnepe (uo.). A három szent nap liturgikus gyakorlathoz tartozott, hogy a kereszteleket gyakran húsvét vigíliáján végezték. A megkeresztelteknek előző csütörtökön tisztító fürdőt kellett venniük (BIERITZ 2004, 574. o.), pénteken és szombaton böjtölniük kellett, a püspök pedig a kereszt jelével látta el őket homlokukon, fülükön és orrukon, hogy vasárnap reggel napfelkeltekor megkeresztelkedhesenek (NEJHENHUIS 2012, 87. o.). A liturgikus szín fehér, ami a lelki és testi tisztaságra egyaránt utal. Aki testté lett értünk, önmagát adja lelki táplálékul az úrvacsorában, mindaddig ízlelhető és látható lesz a vele és benne való közösség jelene és távlata, amíg vissza nem tér, és meghívja övéit mennyei asztalközösségébe. Nagycsütörtök gazdag szimbólumrendszerén keresztül a legtermészetesebb jegyekben és jelekben megjelenő „bensőséges misztériumünnepe”.

Amit a textusról tudni kell –

exegetikai-kortörténeti megértés

A szöveg hangsúlyainak megértése szempontjából lényeges, hogy Pál a messiási közös étkezésről szóló hagyományt Jézus – aki küriosz/szabadító – kijelentésének tulajdonítja. (SCHOTTROFF 2022, 225. o.) E résszel kapcsolatban az apostol már korábban felhívta a figyelmet arra, hogy a korinthusi gyülekezet tagjai az Úr vacsoráját úgy kezelik, mint bármely más közösségi lakomát, tehát az egyenlőség görög és bibliai eszménye ellenére az ülésrendjük és egymással való differenciált bánásmódjuk hangsúlyozta a társadalmi pozíciójukat. De többen éheztek is közöttük (11,21). A nincstelenekre úgy tekinthettek, mint akik szegényt hoztak rájuk egy státuszudatos társadalomban (11,22). Pál korábban említette, hogy ismeri a megosztottságukat (1,10–12), és szinte gúnyos éllel jegyzi meg, hogy mindezek valóban átterjedhetnek (11,18) az úrvacsorai gyakorlathoz (vö. KEENER 2005, 96. o.). A differenciált bánásmód nemcsak a barátok egyenlőségének görög eszményét kérdőjelezte meg, hanem Pál számára az úrvacsora jelentőségét is. Az asztalközösség ugyanis szövetség, és az egy kenyér és test nem-

csak Jézus áldozatát, hanem azokat is jelképezte, akik együtt ettek belőle (10,16–17; vö. 12,12) (uo.).

A gyülekezeti életen kívül a módosabb híveknek minden bizonnyal nagyobb szabadságuk volt arra, hogy alkalmazkodjanak a korabeli kultúra diktátumaihoz (vö. 11,22), de Isten gyülekezetében ezt nem teheték meg. Azzal, hogy „az elit meggyalázza a hittestvéreket”, valójában Krisztust gyalázza meg (11,29). A 11,23–26 versek értelmezése során a legtöbb írásmagyarázó szoros párhuzamot von az evangéliumokkal. Jézust éjszaka „elárulták”, „átadták”, ami már önmagában is személyessé teszi és moralizálja az eseményt (SCHOTTROFF 2022, 227. o.), hiszen az éjszakai cselekvés etikátlan, gyáva cselekedet. Másrészt ugyancsak az evangéliumi történésekre utal a hálaadás a kenyérért és a borért, valamint az, hogy a „megtört kenyeret” a saját testeként értelmezte (Mk 14,22–23). A szóma ('test') szó „többdimenziós az Újszövetségben – jegyzi meg Luise Schottroff –, és sajátos egyértelműséggel bír ebben a levélben”. Magában foglalja „az asztalnál jelen lévő emberek tényleges testére, közösségükre és a megfeszített és Isten által feltámasztott Krisztus testére való utalást” (SCHOTTROFF 2022, 228. o.), a közösség teljességének képét.

A hagyományok szerint a zsidó emberek a pézsah évenkénti felelevenítésével úgy érezték, hogy osztoznak őseik meghatározó élményében. Az úrvacsora rendszeres megünneplése kétségtelenül ugyanezt a hatást kívánta elérni, az Úr jelenlétének és megváltó tettének tudatosítását és a vele való közösség átélését – a korinthusiak azonban nem így cselekedtek (vö. KEENER 2005, 96. o.), magatartásuk és viselkedésük lenéző és elkülönülő volt a szegényebektől.

Mit jelentett tehát méltatlanul enni és inni? – teszi fel a kérdést kommentárjában Craig Keener, aki rámutat ezzel a perikópa egyik lényegi üzenetére. Felhívja a figyelmet arra, hogy a legtöbb „profán” közösségnek is voltak olyan szabályai, amelyek megakadályozták a részeges kilengéseket és civakodásokat a lakomák alkalmával. A keresztények között azonban a szabályszegő isteni retorziót ta-

pasztal: „ítéletet eszik és iszik önmagának” (11,29). Nekik a „kegyelemi szférán” kívül betegséggel kell szembenézniük (11,30). Az ilyen emberek bűne az, hogy nem ismerték fel a „testet” (11,29) – nem csupán a kenyeret, amely Jézus fizikai testére utal a keresztben (11,24), hanem azoknak a lelki testét sem, akik vele együtt haltak meg (10,16–17). Azzal, hogy a testvérekkel világi státuszuk alapján, nem pedig Isten felől szemlélve bántak (vö. 1,26–28; 4,7–10; 6,4), Krisztus testét gyalázták meg (KEENER 2005, 99. o.). Akik gondolkodásukban nem formálódtak át Krisztus áldozata által, azok felelősséggel tartoznak „áldozataikért” (11,27).

Néhány zsidó tanító úgy vélte, hogy az ebben az életben elkövetett büntetés kiengeszteli a bűnököt, és megszabadít az eljövendő büntetéstől. Bár Pál számára csak Krisztus engeszteli ki Isten haragját (1Kor 5,7; 11,24–25; 15,3), itt egyetért azzal, hogy a jelenlegi szenvedés megtéréshez vezethet. A gyülekezetnek – Pál látásmódja szerint – végül a közelgő paruzsiára és ítéletre várva kellett ösztartania, amikor is igazolást nyer az emberi közösség eme létformája (vö. HORSLEY 1998, 163. o.).

A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

Luther Márton több mint kétezer prédikációja közül az 1519-es, *Krisztus valóságos szent testének szentségéről* címmel megjelent ígéhirdetésében (LVM 6: 147–160. o.) így fogalmaz: „Az oltári szentségnek, azaz Krisztus valóságos szent teste szentségének, ugyancsak három része van. Ezeket szükséges jól megismernünk. Az első a szentség, vagyis a jel; a második ennek a szentségnek a jelentése; a harmadik pedig az erre a kettőre vonatkozó hit.” (LVM 6: 147. o.) Mivel Luther teológiájában központi szerepet foglal el az úrvacsora kérdése, nem meglepő, hogy az idézett rész a reformátor szentségtanának egyik paradigmátikus megszólaltatója. A szentség eredetével kapcsolatban három alkotót határoz meg: a jelet, a jelentést

és a hitet. Ez utóbbi az előző kettőt mintegy összetartja. Luther követi a skolasztikus megkülönböztetést, ám radikálisan újat hoz azáltal, hogy hozzájuk rendeli a hit (fides) fogalmát, és általa összeköti a jelet és a jelzettel. A hit az ígére utal, ami megment és megvált (LORIZINO 2012, 362–363. o).

A közösségi jelleg hangsúlyozása során a Krisztus lelki testébe való felvételt említi Luther; aki abba felvétetik, az „Krisztusnak és szentjeinek minden lelki javában részesül, s ezeket velük együtt birtokolja az, aki ezt a szentséget veszi, viszont minden szenvedés és bűn is közössé válik velük. Ekképpen a szeretet szeretetet ébreszt, és egyé tesz.” (LVM 6: 148. o.) Az agapé maga a kommunió és az úrvacsora végső célja, hogy „ne vesszünk el, hanem elnyerjük az örök életet” (LVM 6: 446. o.).

Igehirdetési vázlat

Közösség

Mit jelentett tehát méltatlanul enni és inni? – tehető fel ma is a kérdés. A legtöbb „profán” közösségnek napjainkban is vannak olyan szabályai, amelyek megakadályozzák a részeges kilengéseket és civakodásokat közösségi alkalmak során – gondolhatunk akár a kidobóemberek funkciójára. A keresztények között azonban a szabályszegő isteni retorziót tapasztal: „ítéletet eszik és iszik önmagának” (11,29). A kegyelemi szférán kívül betegséggel kell szembenéznük (11,30) – lelki életünk és egészségünk elhanyagolása megbetegítheti a testet is.

Nagycsütörtök ünnepe egy új közösségi létforma ajándékait teszi megtapasztalhatóvá. Az „elfogadó és befogadó emberrel”, Jézussal való közösség olyan kincs, amelyről ugyancsak Lutherrel szólva ezt kell tartani: „A pap Krisztus szent testét adta nekem. Ez valamennyi angyallal és szenttel való közösségnek a jele és ígérete, hogy tudniillik szeretnek engem, gondoskodnak rólam, könyörögnek, szenvednek, meghalnak velem együtt, hordozzák a bűnöket, és legyőzik a poklot. Így van ez, és így kell lennie. Az isteni jel nem csal

meg engem, és nem engedem, hogy ezt elvegyék tőlem.” (LVM 6: 121. o.) Az úrvacsorai közösség összekapcsol az oltár előtt összegyülekezőkkel, és bevon a szentek mennyei seregébe. Ez nem egyszeri vagy nyugvó állapot, hanem a mindennapi élet megerősítése, a szentségben adott közösség hitben megragadható gondoskodása.

A test többlete

A „korinthusiak” bűne az volt, hogy nem ismerték fel a „testet”. Nem „csupán” a kenyeret, amely Jézus fizikai testére utal a kereszten, hanem azoknak a lelki testét sem, akik vele együtt haltak meg. Azzal, hogy a testvérekkel világi státuszuk, nem pedig Isten felől szemlélve bántak, Krisztus testét gyalázták meg. Ez egy radikálisan új emberi kapcsolatiságot fejez ki. Az úrvacsorában adott ígéretek hitben való fogadása által elnyert új identitás, ami a bűnbocsánat tudatosítása által az új életlehetőségek belátásaiban konkretizálódik, hozzátartozik az új ön- és közösségértelmezéshez. Hiszen a közösségünk alapja nem a szimpátia, a rang vagy a másikkal szembeni elfogultság, hanem Krisztus (teste). A Krisztus-tapasztalat atmoszférájában élhető élet, amely egyrészt a bűnök, a mulasztások, a tehetetlenség legyőzése felett mindig konkrét lehetőség, másrészt az úrvacsorai közösségben újból és újból felfedezhető életforrás, amely kiapadhatatlan és ezért képes az életfolytatás során átélt kudarcok feletti bánat derűre fordítására.

Összetartozók

Akik gondolkodásukban nem formálódtak át Krisztus áldozata által, azok (is) felelősséggel tartoznak tetteikért. Néhány zsidó tanító úgy vélte, hogy az ebben az életben elkövetett büntetés elszívása kiengesztelheti a bűnöket, és megszabadít az eljövendő büntetéstől. Bár Pál számára csak Krisztus engeszteli ki Isten haragját, itt egyetért azzal, hogy a jelenlegi szenvedés megtéréshez vezethet. A gyülekezetnek – Pál látásmódja szerint – végül a közelgő parusziára és ítéletre várva kellett összetartania, amikor igazolást nyer az emberi közösség eme létformájának hitelessége.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Jn 13,1–15; 2Móz 12,1–12

Énekek

EÉ 303, 304

Illusztrációk

Babits Mihály: *Eucharistia* (részlet)

Egyik karja az Igazság,
másik karja a Szeretet...
Mit ér nekünk a Test, a Vér,

ha szellemében szellemünk
nem részes és úgy vesszük Őt
magunkhoz, mint ama vadak
a tetemet vagy totemet?

Felhasznált és ajánlott irodalom

BIERTZ, Karl-Heinrich 2004. *Liturgik*. De Gruyter, Berlin.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke, Budapest.

KEENER, Craig S. 2005. *1–2 Corinthians*. Cambridge University Press, Cambridge – New York.

LORIZINI, Giuseppe 2017. Die Abendmallslehre Luthers – gelesen und gedeutet von einem katholischen Theologen. In: Eilert Herms – Lubomir Zak (szerk.): *Taufe und Abendmahl im Grund und Gegenstand des Glaubens. Theologische Studien zur römisch-katholischen und evangelisch-lutherischen Lehre*. Mohr Siebeck – Lateran University Press, Tübingen. 359–379. o.

LVM 6 = LUTHER Márton: *Prédikációk*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest, 2015. (Luther válogatott művei 6.)

NEIJENHUIS, Jorg 2012. *Liturgik. Gottesdienstelemente im Kontext*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. (Elementar. Arbeitsfelder Im Pfarramt 2.)

HORSLEY, Richard A. 1998. *1 Corinthians*. Abingdon Press, Nashville. (Abingdon New Testament Commentaries)

SCHOTTROFF, Luise 2022. *1 Corinthians*. Kohlhammer, Stuttgart.

■ OROSZ GÁBOR VIKTOR

Nagypéntek

► 2Kor 5,14–21

Új teremtés békessége a kereszten: boldog csere

Nagypéntekről

Ünnep ez a nap? Elvégre az év legfájdalmasabb napja ez, véres valóságként tárul elénk a legszörnyűbb kínhalál (JÁNOSSY 2008, 30. o.). Drasztikusan mutatja be az eseményeket Mel Gibson filmje, a *Passió* – brutálisan, de reálisan. Hát nem sokkal inkább gyásznapi ez?! Ez a nap mégis örömnapi napja. Ezért is igaz, hogy a „prédikációból [...] távol kell tartanunk mindent, ami emberi bölcsel-

kedés lehetne; [...] hadd prédikáljon [...] maga a keresztt”. Ezáltal nem kontemplációra, hanem compassióra hív a templom (JÁNOSSY 2008, 31. o.). Nem Santiago de Compostela a célja ennek az ember próbáló El Caminónak – a via dolorosa a halálba, a sírba vezet minket, amelyben átélhetjük bűneinket és azok zsoldját.

Mi nagypéntekben Luther számára a legnagyobb ünnep? Az, hogy minden mágnes északi pólusához tartozik egy déli pólus is! Kereszthalál

nélkül valójában nincs feltámadás, de feltámadás nélkül nincs kereszthalál sem. A megváltáshoz a kettő elválaszthatatlanul hozzátartozik, ahogyan a mágneshez az északi és déli pólus.

A textusról

A megbékélés örömhírét kiáltja világgá Pál apostol. A καταλλαγή a 'kibékülés', 'megbékélés-megbékéltetés' mellett jelent 'cserét', '(be)helyettesítést' is. Szakaszunk scopusa lehet tehát a lutheri boldog csere, mint igehirdetésünk csúcsa.

Nagyapénteken elsődlegesen ezért a kereszthalálra összpontosítunk az igeszakaszból, de a boldog csere fényében. A halál és élet csodás cseréje Krisztus szeretetéből fakad, amely őt arra indította, hogy vállalja emberré lételét, majd a halált. A magunk Isten iránti szeretete csak azért lehetséges, mert Atyánk már előbb, még amikor ellenségei voltunk, szeretett minket (MACDONALD 2001, 128. o.).

Ez a szeretet minket is 'szorongat' (συνέχω), mert az Egy halála mindenki halálává lett. A szó gazdag jelentéstartalmát mutatja, hogy az „a»viszszatart« értelemről ennek ellenkezőjéig, az »ösz-tönzésig« terjedhet”, de a szövegösszefüggés alapján ez nyújtja a szolgálat hajtóerejét, amely mások felé is közvetíti a boldog cserét adó szeretetet, amely a kereszten vált nyilvánvalóvá (CSERHÁTI 2009, 180–181., 184–185. o.).

A mostantól fogva (νυν) nem egyszerűen időmeghatározás, hanem eszkatologikus jelentőségű kifejezés: a végső idők új korszaka kezdődik már most a megtérés fordulatával. Ezért nem lehet immáron csak testi, test szerinti ismeretünk Istenről, Krisztusról. A régi dolgokat szemléljük, de már új teremtként (KONING 2004, 261. o.).

A kiengesztelődést Pál épp a boldog cserével kapcsolja össze, amit Luther így összegez: „»Nézd, milyen csodálatos csere! Más vétkezik, és más tesz eleget érte.« »Másnak járna a békesség, és más nyeri el azt.«” (WA 31/II: 435,11.; 40/I: 443,23. Idézi CSERHÁTI 2009, 204. o.) Hiszen a békesség eléré-

séhez valamit tenni kell, valakinek fizetnie kell. Az akadályt el kell hát távolítani a kibéküléshez – pontosan ez történik a kereszten megvalósuló boldog cserével (CSERHÁTI 2009, 205–206. o.).

A perikópáról

A kereszten mindenki meghalt. Mindannyiunk nagyapénteke tehát ez a nap, az ítélet ezáltal mindenkin végrehajtatott Krisztus helyettes áldozata révén (HERCZEG 1967). A passiótörténetet akkor értjük jól, ha ott motoszkál bennünk: Jézusnak mindezt miattam kellett elszenvednie, miattam lett bűnné, de nem tehetetlenül vesz benne részt, hanem értem önként vállaltan. Ennek felismerése és elfogadása tehet mindannyiunkat új teremtménnyé.

Isten nem renoválást hajt végre testi valónkon, hogy továbbra is csupán test szerint ismerjük Krisztust, hanem egész valónkat változtatja meg a semmiből előhozva. Lelki-szellemi vonatkozásban ezáltal már itt, a földön új életet élhetünk Krisztusban, testi vonatkozásban pedig eszkatologikusan teremt újjá. A testi ismeret ugyanis Jézusban csak azt látja, aki „istenkáromló” módon „bűnné lett”, és gyalázatos kereszthalált halt, az új teremtés azonban a megdicsőült Krisztust ismeri fel benne. A bűntelen így békéltetett meg minket, bűnösöket.

Vázlatjavaslat

Halálos szeretet szorongatásában

Krisztus szeretete nem fojtogatóan szorongatja Pált, hanem noszogatóan: ami nagyapénteken történt a Golgotán, teremtő erővel új helyzetet alakított ki a szent Isten és a bűnös ember között. Jól lehet épp a szeretetet nem lehet kikényszeríteni, a kereszten szerzett új státuszban mégis a szeretet a legerőteljesebb ösztönzés, és ez a legösztönzőbb kötőanyag Teremtő és teremtmény kapcsolatában (CSERHÁTI 2009, 196–197. o.). E körbe, Jézus halállal megbizonyított szeretetének körébe lépve

pedig már nem élhetünk önzően, magunknak, saját akaratunk szerint, hanem csak Krisztusnak (MACDONALD 2001, 128. o.).

Az egész Írás tanúsítja, hogy Jézusnak meg kellett halnia (lásd a harmadik szenvedésbejelentés [Lk 18,31–33]; emmausi tanítványok [Lk 24,26–27]). Ez felfedi a Krisztus nélküli ember állapotát: vele együtt mindenki meghalt, a halál állapotában van, mert senki sincs, aki Isten akarát követve élne. Egy halott nem is tud ezen az állapotán változtatni (KONING 2004, 260–261. o.). Krisztus szorongató szeretete azonban kiemel belőle, hogy neki élünk.

„Testetlen” ismeret

Nem elég Jézust test szerint ismerni. Hiszen éppen az az ismeret juttatta őt keresztre! A *via crucis* csupa „testes” ismerettel és gondolkodással van tele! Test szerint ismerte őt Péter (Mk 8,32–33, Mt 16,22–23); a Nagytanács (Jn 11,45–57); Júdás (26,14–16); Kajafás (Mt 26,65); Pilátus (Mt 27,24); Heródes (Lk 23,8); a katonák (Lk 23,63–64, Jn 19,24); a tömeg a főpapokkal, írástudókkal, latrokkal együtt (Mt 27,39–44); Pál apostol is (ApCsel 9,1–5). Test szerint ismertem őt, amikor azt hittem, az ő halálával nem haltam meg magam is, amikor nem értettem, hogy azért halt meg, hogy én neki éljek.

Pál most már egészen másképp ismeri Krisztust. Axiómája a kereszt lett, mint a spekulációtól mentes legigazibb, történeti valóság: amiből aztán egész szolgálata kinőtt (RAVASZ 1991, 154. o.). Jézus kereszthalála és feltámadása nélkül minden Krisztus-ismeret, sőt általában minden ismeret puszta torzó, erőtlen légbuborék. Jézusban ugyanis valami egészen új teremtés lépett elő, és eszkatalogikus távlatot mutatott fel, a megbékélés révén megnyíló mennyet (CSERHÁTI 2009, 197–198. o.).

Misztikus lét – Krisztusban

Pál apostol a Krisztusban lét átváltoztató hatásának professzora, hiszen Krisztuson kívül üldözője volt az egyháznak, Krisztusba ágyazódva maga lett üldözötté. Ezért hát jól tudja, milyen is az új teremtés Krisztusban, amikor a Szentlélek újjászüli

az ösztöke ellen rugódozót (ApCsel 26,14), és megváltoztatja hozzáállását, lelkületét, tetteit és azok mozgatórugóit, egész életét (LOWERY 1998, 316. o.).

Meg-megkísérthet az érzés, hogy a nagy fordulat révén most már tökéletesek lettünk. Jóllehet Krisztusban minden „egy csapásra” újjá lett, bennünk azonban mindez egy életen át tartó folyamat, állandó küzdelem az óember ellen. A kettő csak a „végtelenben” találkozik – Krisztus visszajövelekor. Ennek forrása, motorja, véghezvivője nem az ember, hanem Isten – ezért semmi okunk a dicsekvésre (MACDONALD 2001, 129. o.).

Krisztusban élve a bűnünk eltűnik: azt egyfajta burokként veszi körbe Krisztus, eltakarva Isten szeme elől. Ugyanakkor Krisztusban élve, amikor Isten ránk tekint, akkor valójában a Krisztus-burkot látja, az ő igazságát, az ő érdemét, és ezáltal leszünk kedvessé Isten előtt.

Krisztusi megbékélés

Pál nekünk szegezi Krisztus kérését, hogy végre béküljünk meg Istennel. Ennek alanya valójában Isten, mi tárgyaként a haszonélvezeti jogot kaptuk. Isten egészen meglepő dolgot tett: bűnné (de nem bűnössé!) tette Jézust, és megsemmisítette a kereszthalálban, hogy cserébe mi lehessünk Isten igazsága (HERCZEG 1967).

Krisztus szeretete szorongat minket: arra sarkall, hogy a megbékélés követői legyünk, igyekezzünk másokat is kibékíteni Istennel. A mennyek országa követői lehetünk a földi hazánkban. Isten kiengesztelődésének hírnökei lehetünk, amit a Golgotán látványosan vitt véghez értünk, és amelyből egész keresztény életünk a táperejét nyeri (RAVASZ 1991, 155. o.).

Új teremtéssé lettünk, ugyanakkor földi életünk még a régi világban zajlik, amely ellenség Istennel szemben. Azért kell követségben járnunk, és kérlelnünk, hogy jó nagykövetként a lehető legjobb benyomást keltsük mennyei hazánkról, és ezáltal minél többen felismerjék, hogy a megbékélés jelent gyógyírt a világ halálos betegségére (KONING 2004, 263–264. o.).

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Jn 19,16–30 (kötelező); Ézs 52,13–53,12 (fakultatív).
További lehetőségek: Kötelezőnek: Jn 19,16–30; Mt 27,31–56; Mk 15,20–41; Lk 23,33–49. Fakultatívnak: Ézs 53,1–12; 2Móz 12,1–14 (lásd JÁNOSSY 2008, 31. o.).

Énekek

EÉ 192 (kezdő); 189 (igehirdetési); 194 (záró).

Imádság

Magasztalva áldunk, Megváltó Jézusunk, hogy értünk kínhalált szenvedtél. Ártatlan Bárány, Aki bűneink átkát magadra vted, dicsőség legyen szent nevednek! Hálát adunk neked, hogy békességet szerezteél nekünk, harag és háborúság gyermekeinek. Áldunk azért, hogy ránk bíztad a békéltetés ígését, hogy azzal szolgáljunk azok között, akik benned békességet nyertek az Atyától. Köszönjük, hogy az üdvösség reménységével kérhetjük tőled imádságunk meghallgatását, mert nem maradtál a sírban, hanem ígéreted és az Írások szerint feltámadtál.

Illusztrációk

GONDOLATOK

A Krisztusban létrejövő új teremtés kapcsán a görög szöveg többes szám semleges nemben arról szól, hogy a régiek helyét újak vették át. Tanulságos lehet Khrüszosztomosz igehirdetésének részlete arról, mi minden újult meg, különös tekintettel arra, mennyire nagypénteki a részlet befejezése: „Íme, a lélek is új, hiszen megtisztult, a test is új, új az istentisztelet is, új ígéretek is nyertünk, a szövetség, az élet, az Úr asztala, az öltözet mind merőben új lett. Mert hát a földi Jeruzsálem helyébe megkaptuk a mennyei fővárost, a megtapintható helyett látjuk a lelki templomot, kőtáblák helyett húsból valókat (2Kor 3,3) kaptunk, a körülmé-

kedés helyett a keresztséget, a manna helyett az Úr testét, kőből fakasztott víz helyett a sebekből ömlő vért, Mózes vagy Áron botja helyett a keresztet, az ígélet földje helyett a mennyek országát, papok ezrei helyett az egyetlen Főpapot, a »néma bárány« (Ézs 53,7) helyett az Isten Lelkével teljes Bárányt.» (Idézi CSERHÁTI 2009, 199. o.)

Mivel Luther is nagyon nagypénteki szemmel nézi a textust, tanulságos szemelvényt nyújt igehirdetése: „A világ például bűnös eredete és óemberre miatt nem tud a halálban mást látni, csak rettentő ellenséget, amely véget vet az életnek és minden örömmek.

A keresztyén ember viszont, mivel új teremtés lett, egészen mást, sőt ellenkezőt tud látni a halálban. Rossz dolgában is tud dacolni és boldogan dicsekedni. Kincse van, akkor is, mikor szegény; hatalmas úr akkor is, mikor börtönben ül; erős akkor is, mikor gyenge és beteg; merő dicsőségben fürdik akkor is, mikor gyalázzák. Mikor pedig meghal, csak új, igazi ember lesz belőle. Megújul a szíve, s megújul körülötte is minden. Tehát már e földön elkezdji jövőendő életét, amelyet most még csak hitében hordoz, de amely egykor teljes és nyilvánvalóvá lesz.” (LUTHER 2011, 406. o.)

Felhasznált irodalom

- CSERHÁTI Sándor 2009. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele. Fordítás és magyarázat.* Luther Kiadó, Budapest. (Út a Könyvhöz 3.)
- HERCZEG Pál 1967. *A Korinthusiakhoz írt második levél magyarázata.* In: Bartha Tibor (szerk.): *Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest. (BibliaTéka CD-ROM, Arcanum Digitéka Kft.)
- JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* Fraternitás, Veszprém.
- KONING, Ger de 2004. *Az 1. és 2. Korintusi levél magyarázata fiatal keresztyéneknek.* Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- MACDONALD, William 2001. *Újszövetségi kommentár.* 2. köt. Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- LOWERY, David K. 1998. *Pál második levele a korin-*

thusiakhoz. In: Walwood, John F. – Zuck, Roy B. (szerk.): *A Biblia ismerete kommentársorozat*. 7. köt. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest.
LUTHER Márton 2011. *Jer, örvendjünk keresztyének!* 4. kiad. Luther Kiadó, Budapest. (Magyar Luther Könyvek 11.)

RAVASZ László 1991. *Az Újszövetség magyarázata*. 2. köt. *Pál apostol levelei. A Zsidókhöz írt levél. A „közönséges” levelek. Jelenések könyve*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ SZAKÁCS TAMÁS

Nagyszombat

► 1Pt 3,18–22

Krisztus szenvedése Istenhez vezet

Az ünnep jellege

Nagyszombat, a böjt utolsó napja húsvét előnapja lett, tojásfestés, sonka illata terjeng. A feltámadás fénye áthatol a sírkő fátyollá vékonyult leplein, a kereszthalál győzelme nyílt titok, a holnapra szóló emberi reménység már-már megingathatatlan, a terítőt lassan fehérre cserélik.

De az a szombat, a páska, a tehetetlenség könyörületes, parancsba adatott ünnepi csöndje volt. A tanítványokban a biológiai lét kegyetlenül lép tovább, a reménység tiltott gondolat, valami lesz, de nincs jövő.

Péntek, még dráma és döbönt kiáltás, örült, megtoldott eszelős remények agóniája, gúny, dölyfös kacagás, kalapácsütések, könnyörtelen vezényszavak hangja, verejték, vér, süket, csengő, visító csönd. Szombat a hallgatás, a keresztre feszítés katatóniába fagyott síró gesztusai. A kő mozdulatlan, belül csönd, kívül hiperventilál a sötét magára hagyottság.

Mindeközben a halott testű Krisztus a Lélek titkos robbanásában már a mélységek felé hirdeti győzelme megmásíthatatlan titkait.

Amit a textusról tudni kell

A tágabb kontextus

Péter levelében az új életre és új reménységre hívott, Kis-Ázsia szórvényaiban élő gyülekezetek

örömről és az őket ért szenvedés nyomorúságának a kettősségről ír.

A levél kétféle hatást fogalmaz meg. Az egyik az érzelmi, környezeti hatás, az ellenséges, szenvedést okozó világ hatása: gonoszság, álnokság, képmutatás stb., ami miatt a gyülekezet megszorodott (1Pt 1,6), de beszél arról az örömről is, amely az üldöztetést ellenére is életük valóságát meghatározza: „...*elértétek hitetek célját, lelketek üdvösségét.*” (1Pt 1,9)

Krisztus által a szenvedésnek, a szenvedés elviselésének is van értelme és haszna: „*Ne fizessetek a gonoszért gonosszal*” (1Pt 3,9); hanem „tisztelttudóan”, „jó lelkiismerettel” hordozott szenvedésről beszél azért, hogy amivel rágalmazzák őket, abban szegyenüljenek meg, akik gyalázzák őket (1Pt 3,13–17).

A textus

A szakasz a levél központi helyén helyezkedik el, mint egy felkiáltójel, forrás, erő, fókusz. Krisztus-himnuszként jeleníti meg a szenvedésből és halálból kiinduló megváltás győzelmének tényét.

A szöveg Jézus szenvedésére koncentrál. Közben a halál arat diadalt test szerint, Jézus lélek szerint a szellemi világban hirdeti (ἐκίηρυξεν) az ő győzelmének diadalát. A szakasz Nőé napjai engedetlenségének börtönben lévő lelkeire utal, amelyről a Biblián kívüli Énok könyve szól a leg-

tisztábban (Énók 67,4), ahol ezek nem emberi lelkek (ψυχάι), mint akik a bárkában megmenekültek (1Pt 3,20), hanem gonosz transzcendens, szellemi teremtmények (πνεύμασιν).

A megváltás diadalát a keresztség általi megmenekülésben folytatja, ahol arról tanít, hogy az nem a test szennyét, bűnét megtisztító aktus, hanem a Krisztus általi lelkiismeret-változási esemény. Az élő Krisztusra tekintve olyan bizonyos kérés, amely valóban a megváltott élet jó lelkiismeretére vezet.

A szenvedett, meghalt, Lélek szerint megelevenített, szellemi világban győzedelmeskedett Krisztus, miután alávették neki a szellemi hatalmasságok és angyalok, elfoglalja dicsősége trónját – Péter a következő szakaszok bátorításait és biztatásait mint e rövid szakasz fináléjából meríti.

A perikópa megértése

Textusunk komoly teológiai kérdéseket indukálhat a börtönben lévő lelkek Énók könyvében lévő párhuzamaival vagy a keresztség értelmezésével kapcsolatban. Ezek egyébként nincsenek a nap jellegével szoros összefüggésben, így ebbe különösképpen nem lenne szerencsés belemenni az ünnepi igehirdetésen belül.

Nagyszombatra a textusunkra is áthúzódó, Krisztus-himnusszá váló igazság világít rá.

Ahogy Krisztus testi halálra adatása lelki (pneumatikus) szempontból igen intenzív triumfáló és szabadító aktivitást rejt, úgy a keresztények élete is, akár egy ellenséges és leuraló világban, igen intenzív lelki (pneumatikus) jelenlétet valósíthat meg éppen a bennük lévő krisztusi és az őket körülvevő mulandó testi és transzcendens világ ütközésében.

Ha a keresztények ehhez a szenvedő és életét letevő Krisztushoz igazodnának, és keresztségük az örök élet bizonyosságát jelentené, a keresztény életnek új perspektívái nyílnának. A Lélek általi öröm, szívesség, alázat és az ellenség felé is megmutató krisztusi szeretet ma mindennél na-

gyobb bizonyosság. Az új, halált is legyőző élet mindennél hitelesebben tanúskodik ebben az életét mindennél jobban féltő, mulandó világban.

Igehirdetési vázlat

Bevezetés

Azt, hogy Krisztus ereje milyen valóság az életedben, leginkább a szenvedéshez, a sikertelenséghez való viszonyod fogja megmutatni.

Sikeresnek, gazdagnak, okosnak és szépnek lenni mindig is vonzó volt, és mindez a kereszténységben is sokak számára visszaigazolta, hogy valamit jól tesznek, ha Isten így megsegíti őket. Ha van miért küzdeni, akkor sokan a szenvedést is vállalják. Papp László háromszoros olimpiai bajnok ökölvívó mondta: „A bokszt az a sport, ahol a győztest is nagyon megverik.”

Az igazi szenvedés ott kezdődik, amikor annak a hatalomnak a kezébe kerül életed, akinek megengedtetted, hogy megfosszon téged minden pozitív visszacsatolástól, és sikeredet elutasítás, erőtlen gyengeség, egészségedet betegség, jóléted szegénység váltsa fel.

Ekkor mutatkozik meg az, hogy a mulandó világ veszendő javai között van-e olyan kincs, amely megmarad akkor is, ha minden más elvész.

Jézus ereje a szenvedésben mutatkozik meg

Jézus csodáival azt mutatta meg, hogy „*minden lehetséges annak, aki hisz. Hogyne adna mennyei Atyánk minden jót azoknak, akik kérik tőle?*” (Mt 7,11) Ami Jézus legnagyobb bizonyossága, az az elengedésben mutatkozott meg.

Nem a jó dolgok jelentik a bűnt, hanem az, amikor ezeket tesszük meg isteneinkké.

Amikor a tékozló fiú az Atyjával való közöségét kecskegidára cserélné, akkor látszik meg rajta, mennyire árva ebben a mulandó világban.

Jézus nem azért jött, hogy ezt az árvaházi világot ellássa földi javakkal, hanem hogy hazavigye az elvesztett.

A gonosz kísértése és Jézus győzelme

A sátán örök kísértése az volt, hogy Isten ajándékait fontosabbnak hazudta a fiúságnál.

Amikor az ember olyan lett, mint az Isten, akkor lett igazán árvává.

A gonosz legyőzése az Istenben való bizalmon alapuló engedelmisségen áll.

A sátán ereje a szenvedésben van. Az ember menekül a szenvedéstől, ezért felülbíráva bizalmát feladja hitét, és elfordul Teremtőjétől.

Amikor Jézus meghalt a kereszten, megüresítette magát. Nem alkoholtól mámorosan, nem bedrogozva, nem fájdalomcsillapításban vagy altatásban, hanem józanul, fájdalmak között, szomjasan ment fel a keresztre. Egyedül Atyja jelenlétére vágyakozott, de azt is el kellett engednie. Engedelmeskedett feltétlen módon a kereszthalálig. Ennél nincs több. Ezért Isten felmagasztalta őt szeretett Fiaként mindenek fölé, mindent alávetett.

A megváltás és a Szentlélek ereje

Jézus szenvedett a bűnösökért, igaz a nem igazakért; sorsukat magára véve, befogadta abba a szeretetbe, amelynek az ember egyszer hátat fordított. Győzelme változást hozott a láthatatlan világban. Kiárasztotta a Szentlelket azokra, akik vágyakoztak Isten Jézusban jelen lévő atyai szeretetére, de az attól való elszakítottságban éltek.

Ezt a szeretetet ember megszerezni nem tudja, mert a test kívánsága által e világ elemeinek fogságában él, nem ismeri Istent, és nincs is ereje, akarata visszatérni hozzá.

A keresztség nyitott ajtó a kegyelemre

A keresztség az a kiáltás, amely Krisztus áldozatának igazságára helyezi erejét, és elégségesnek is bizonyul Krisztus ígérete által, mert ő árasztja ki ránk Lelkét, amely nélkül nincsen változás.

Nem a test tisztul meg, hanem Krisztus hordozza testünk bűneit, jó lelkiismerettel ajándékozva meg bennünket Isten szeretetének élő reménységében.

A Lélek ereje a szenvedésben

A szenvedésben nem Isten kegyetlensége mutatkozik meg, hanem lehetőség nyílik arra, hogy a Szentlélek ereje mutatkozzon meg Krisztushoz mint élő kőhöz járulva.

A Lélek csodája leginkább a szenvedésben látszik meg, az új életben ott a legerősebb. A világ fejedelemségei, szellemi hatalmasságai lefegyverezettek. A Krisztusban való szenvedés a Lélek által ma már Krisztus erejét kell, hogy dicsőítse.

Záró gondolatok

Az élet és a fogyasztói lét függései közt az ember megéli kiszolgáltatottságát. Elképzelni sem tudja, hogy hogyan is létezne megszokott komfortja nélkül.

Azonban a Szentlélek jelenléte a legfontosabb érték, mert az Isten szerető jelenlétét adja vissza a legnagyobb mélységekben, veszteségben és szenvedésben. Örüljünk a mindennapi nehézségeknek, és használjuk ki a Szentlélek erejét, hogy a nehéz időben el ne szakadjunk Isten féltő szeretetének közösségétől!

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Mt 27,57–66; Ez 37,1–14

Énekek

EÉ 197; 417

Imádságok

Úr Jézus Krisztus! Be kell vallanunk, hogy félelemmel és csodálattal szembesülünk újra és újra megváltásod csodájával. Mindennapjaink kényelmében eszünkbe jutnak nehézségeink, amelyek nem mérhetőek megváltó halálodhoz, amelyre olyan sok szenvedés által jutottál. Félünk attól az időtől, amikor nekünk is szembesülnünk kell a megvetéssel, a kiszolgáltatottsággal vagy a fájdalommal és a halállal. Add, hogy ne meneküljünk félelemmel vagy borzongva a ránk váró szenvedések és kihívások elől.

Add, hogy a fenyegetettségben ne adjuk fel soha a beléd vetett hitünket és a rólad szóló bizonyosságunkat. Erősítsd meg hitünket, és a szükség idején töltsd be lelkünket örömmel Lelked által. Bármilyen elvész, békességgel tudjuk azt kezdedbe helyezni, rád bízni, hiszen tudjuk, veszteségeinkkel nem vonod meg szeretetedet tőlünk. Áldj meg halálunk napján, hogy békességgel távozzunk kegyelmed által tehozzád, aki megváltottál a haláltól.

Mutasd meg, miként dicsőíthetünk meg téged minden szenvedésünk erejével, hogy lelked által legyőzött ellenségeid is téged szolgáljanak gyengeségeinkben általad. Adj hitet és erőt, hogy rendelkezésre állhassunk szenvedő társainknak, hogy lelkük felüdülést és megnyugvást, gyógyulást találjon a te bizonyosságaidban. Ámen.

Mennyei Atyánk! Hálát adunk ma neked nagy szombat meghitt és rejtett csodájáért. Köszönjük, hogy az értünk meghaló Krisztus csöndes titkait feltártad előttünk. Imádkozunk ma minden szenvedő emberért, hogy mélységeikben megtalálják szereteted erejét és vigasztalását.

Add meg, hogy mi magunk is ott lehessünk, ahol szenvedést és elvettetést tapasztalunk. Ké-

rünk, tégy minket áldássá a bajban a te Fiad, Jézus Krisztus által.

Imádkozunk családunkért és az általad ránk bízottakért, hogy felkészülhessenek Lelked által mindazokra a kihívásokra, amelyek még előttük állnak. Erősítsd meg őket, hogy nehézségeik, szenvedéseik és veszteségeik ne fordítsák el őket atyai szeretetedtől, hanem inkább legyen mindez bennük megtéréssé és megerősődéssé Lelked erejében a te Fiad, Jézus Krisztus által.

Tekints különösképpen azokra, akik az emberi nemtörődömség, önzés, irigység és rosszindulat következményeiként kénytelenek elviselni mindazt a szenvedést, amelyet közvetve vagy közvetlenül mások okoznak életükben.

Különösképpen imádkozunk a betegségek, a háborúságok, az éhínség és a szegénység, az ott-hontalanság kárvallottjaiért. Áldd meg egyházadat, hogy mindvégig megmaradjon benne az az indulat, amellyel Krisztus nevében áll a szenvedők mellé. Készítsd fel egyházadat a szenvedés tanúságtételére, amikor eljön annak az ideje. Nyisd meg szívünket, hogy félelem nélkül szolgáljon életünk neked, még ha emberi próbák és kihívások között is kell kiállnunk a te nevedért. Ámen.

■ VERESS ISTVÁN

Húsvét ünnepe

► Mk 16,1–8

A döbbenetes hír ünnepe

A vasárnap jellege

Az egész egyházi év legfontosabb ünnepe a feltámadás ünnepe, húsvét, „amely minden más ünnepünknel régibb” (JÁNOSSY 2008, 32. o.). Keresztény hitünk közepe, amely olyan fontos, hogy híret, üzenetét tovább kell adni egész éven át. Ezért „minden vasárnap a feltámadt, élő Krisztus öröm-

ünnepe; bizonyos mértékben minden vasárnap húsvét!” (JÁNOSSY 2008, 33. o.) Az első niceai zsinat határozta meg időpontját a tavaszi napéjegyenlőség utáni első holdtöltét követő vasárnapban. Eredetileg ötven napon át ünnepelte az egyház, amely húsvét napjától pünkösdig egyetlen ünnep volt. Csak lassan korlátozódott az ünnep az első nyolc, majd három, végül két napra.

Amit a textusról tudni kell

A Jézust kísérő asszonyok buzgó szeretetével találkozunk először. A szombatnapi kötelező nyugalom előtt kapkodva elvégzett temetésnél elmaradt tiszteletadást, ezzel együtt pedig halottjuk felé megmutató szeretetüket szeretnék kifejezni azzal, hogy illatos fűszerekkel akarják megkenni a testet. Buzgóságukat jelzi az is, hogy a lehető leghamarabb szeretnék mindezt megtenni: a hét első napján, korán reggel, napkeltekor. Az akadály, a sírt lezáró nagy kő sem állítja meg őket szándékuk megvalósításában, még ha aggodalommal tölti is el őket.

De minden másként történik, mint ahogyan tervezték és egyáltalán előre meggondolhatták volna. Ennek csak nyitánya az, hogy a sírt lezáró kő – amelynek méretét nyomatékosítja a jelzője – már nincs a síron. Sokkal fontosabb azonban az, amit a sírban találnak, és még inkább az, amit nem találnak ott. Egy λευκός, azaz fehér, fényes, ragyogó, sőt tündöklő ruhába öltözött ifjút látnak a sziklasírban jobb felől, akinek látványa megrettenteti őket. De a θαμβέομαι esetleg jelenthet elcsodálkozást, megdöbbenést is. Isten küldöttének azonban nem a megrémisztés, hanem a félelem feloldása a szándéka. Szavai egyértelművé teszik, hogy a Megfeszített és a Feltámadott ugyanaz a személy, de már nincs ott, ahova temetésekor helyezték: feltámadott. Az ἡγέρθη passzív alakja arról beszél, hogy a feltámadás műve pedig Isten munkája. Bizonyítékot nem ad a hírnök a feltámadásra, hanem feladattal bízza meg az asszonyokat: mondják meg a tanítványoknak, hogy Jézus előre elmondott szava igaz. Galileában megláthatják őt.

Az asszonyok reakciója érthető. Kijöve a sziklasírból elfutnak, menekülnek, mert reszketés, félelem fogja el őket. Extázisba (ἔκστασις), önkívületi állapotba kerülnek az események kapcsán. Ezért a kifejezett utasítás ellenére nem mondanak el senkinek semmit.

A perikópa megértése

Asszonyok mennek a sírhoz. De ők nem lehetnek hiteles tanúk. Talán ezért nem elegendő, hogy az asszonyok tapasztalják meg az üres sír valóságát, hanem az isteni küldött a tanítványokat is emlékezteti az előre jelzett galileai találkozásra az asszonyokon keresztül.

Az asszonyok Jézus holttestét keresték, akit megfeszítettek, akinek temetésénél szemtanúként voltak jelen, és akinek testét akarták megkenni. Ezért még inkább meghökkentő számukra az angyal szava: „Feltámadt, nincsen itt.” A küldött szava egyben azt jelzi, hogy a feltámadás Isten hatalmas cselekedete (lásd a passzív szerkezetet).

Az angyal szavában Péter kiemelése csak Márk evangéliumában található. Egyesek úgy vélik, ez utalás Péter vezető szerepére (GRASSMICK 1997, 270. o.). Mások szerint azt jelzi, hogy a feltámadott Megváltó az őt megtagadó Pétert sem taszította el magától, vele is helyre akarja állítani a kapcsolatot (MACDONALD 2012, 226. o.).

Igehirdetési vázlat

A húsvéti döbbenetes hír mindenkié

Az evangéliumok egybehangzó tanúsága szerint asszonyok voltak a feltámadás első tanúi. Annak ellenére, hogy a nőket a zsidó jog szerint nem tekintették alkalmas tanúknak, így szavukat a tanítványok sem fogadhatták volna el, ahogyan ezt az evangéliumok párhuzamos helyei említik is. Ez számomra összecseng azzal, hogy karácsonykor a Megváltó születésének első emberi hírnökei a lenézett és megvetett pásztorok voltak. Isten értünk végzett munkájáról az emberileg megvetettek is hallhatnak, ők is részesei lehetnek. Ezen az ünnepen bárki beállhat a hírnökök sorába, mert mindenkinek szól húsvét üzenete! De mi ez az üzenet?

Az evangéliumok, így Márk leírásában is az asszonyok húsvéti tapasztalata az üres sírral páratlan,

és talán éppen ezért elfogadhatatlan az ember számára. Nemcsak akkor, hanem most is. Szomorú élményem: templomba járó gyülekezeti tag mondta el, hogy milyen megnyugvást jelent számára az istentisztelet, de a feltámadást nem tudja elfogadni, elhinni. Pedig ez a lényeg! A feltámadás hite nélkül kereszténységünk csak egy a sok lehetőségből, amely az ember földi életének alapelve lehet. És a feltámadás hite nélkül kereszténységünk, Krisztushoz való kötődésünk a halállal be is fejeződik. Krisztus azonban feltámadt, valóban feltámadt! Legyőzte a halált minden hatalmával együtt! Ez pedig örök életre vezet bennünket is, ahogyan Pál apostol mondja Róm 6,5-ben: *„Ha ugyanis egyggyé lettünk vele halálának hasonlóságában, még inkább egyé leszünk vele a feltámadásának hasonlóságában is.”*

Add tovább a hihetlent hittell!

Az asszonyok Jézus holttestét keresték, akit megfeszítettek, akinek temetésénél szemtanúként voltak jelen, és akinek testét akarták megkenni. Ezért még inkább váratlan és meghökkentő számukra az angyal szava: *„Feltámadt, nincsen itt.”* Istennek a feltámadás eseményében véghez vitt új és örök életet adó csodálatos munkáját pedig nem tudjuk emberi ésszel megérteni és felfogni. Azt a maga teljességében csak hittell lehet elfogadni. Mindent megkérdőjelező és tagadó mai világunkban ennek a boldog hitnek a megélése és hirdetése a feladatunk, ahogyan Jánossy Lajos írja: *„Az életre – egyedül Krisztus feltámadásával – megmentettek ujjongó öröme törjön elő és áradjon szét húsvéti igehirdetésünkéből. Bárcsak úgy hirdethessük mindnyájan Krisztus feltámadását, hogy a diadalmas Király, az élő Jézus Krisztus egészen meghódíthassa és szívbeli hálaadásra vihessen boldog bizonyosságban a reánk bízott lelkeket!”* (JÁNOSY 2008, 33. o.)

Ha hallgatunk, Isten akkor is gondoskodik a húsvéti hír terjedéséről

Érdekes, hogy a szakasz azzal fejeződik be, hogy az asszonyok nem mondtak el senkinek semmit. Emberileg nézve érthető a magatartásuk. Az átél

eseményeknek lehet ez természetes következménye. Azért indulnak el, hogy szeretett halottjukkal kapcsolatban elvégezzék a végtisztességhez tartozó, de a szombatnapot megelőző sietségben elmaradt megkenést. Erre készülve azonban teljesen mással, ráadásul nemcsak szokatlannal, hanem minden korábbi tapasztalásuknak és gondolatuknak ellene mondó dologgal találkoznak: a feltámadás hírével. Ráadásul ezt egy angyal beszéli el nekik nem álomban, hanem kézzelfogható személyességben. Ki az, akit ne fogna el a félelem ilyen átél események kapcsán?

Vitatkoznak azon, hogy Márk evangéliuma a 8. verssel eredetileg befejeződött-e, és a 9–20. versek későbbi hozzátoldás eredményeként kerültek-e be. De többen egyetértenek azzal,¹ hogy Márkra mint szerzőre jellemző a hirtelen és meglepő, elgondolkodtató befejezés. Az asszonyok félelemből eredő hallgatása alapigénknek mindenképpen ilyen befejezése, amely továbbgondolásra indíthat mindenkit. De ha itt megállna Isten munkája, akkor most nem tudnánk húsvétról. Lehet, hogy Márk evangéliuma befejeződött itt. Lehet, hogy az asszonyok akkor nem mondtak el senkinek semmit. De a hír mégis szól ma is. Ez Isten ma is folytatódó húsvéti munkája. Munkatársai lehetünk mindannyian, ha Fülöp módjára *„az Írásnak ebből a helyéből kiindulva”* (ApCsel 8,15) hirdetjük mi is a bűneink miatt meghalt, de a mi üdvösségünkért feltámadott Krisztust, a halál legyőzőjét, aki győzelmében akar részesíteni mindenkit is.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Kötelező: 1Kor 5,6–8; fakultatív: 1Sám 2,1–10

Énekek

EÉ 213, 216; 223

¹ Pl. GRASSMICK 1997 is.

lmádság

Mennyei Atyánk! Ha igazán figyelünk rád, megdöbrent bennünket is a feltámadás híre. Köszönjük húsvét kétezer éve szóló üzenetét, amely ma is hirdeti: a megfeszített, de feltámadott Krisztusban többé nem uralkodhat rajtunk a halál. Adj szívünkbe igaz örömet, amely mindenkor boldog csodálattal köszöni meg értünk végzett munkádat, és szolgálatodba szegődve másoknak is továbbadja húsvét hírét: Krisztus feltámadt, valóban feltámadt! Ámen.

Illusztráció

Türmezei Erzsébet: *Húsvét hajnalán*

Alig várták, hogy jöjjön a reggel,
s most bánatosan, illatos kenetekkel,
sírva sietnek a sír fele hárman,
epesztő, emésztő, roskasztó gyászban.
Ím ébred az élet és támad a nap már.
A madarak kara csak egy fénylő sugarat vár
és csattog az ének, száll által a légen
fel, fel az ég felé... Csak úgy, mint régen.
Jaj, az a régen! Ne fájna az emlék?
Mikor a Mester előttük ment még
(...)
Volt-e valaha riasztóbb álom,
mint ez a három nap, ez a három:
mikor, aki folyvást csak életet mentett,
vad, gyilkos kezek fogják meg a Szentet,
viszik diadallal a főpap élébe,
rágalmat, gúnyt vágnak a tiszta szemébe
(...)
És az Atya hallgat? – Mély csend ül az égen
s most hajnallik újra: csakúgy... úgy mint régen.

Hogy hurcolták! Mint egy gonosztevőt.
S még volt, aki gúnnal nevette Őt,
amint a tövistől a vére kicsordul,
s úgy kell felemelni az utcai porbul.
Köpdösve, gyalázva a fára szegezték,
de Ő ugyanaz volt, ott is szeretett még,
ott fenn a kereszten, anyát és poroszlót:

könnyet hullajtót és gyilkos sebet osztót.
Ó, jaj, a halálig, mindig szeretett!
Viszik az illatozó kenetet,
és sírva sietnek a sír fele hárman,
nagypénteki gyásszal, húsvéti sugárban.

Hogy látnák szemükben keserű könnyekkel,
milyen csodálatos ez a reggel.
A pálmafák két szegélyén az útnak
súgva-búgva valami titkot tudnak.
A virágok át harmatkönnyeken
már látják felragyogni fényesen
az élet napját, s azt hirdeti minden:
A sírban nincsen! A sírban nincsen!

Ők mégis mennek. Gyászolva, sírva.
Betekinteni egy üres sírba,
az angyal előtt döbbenve megállni:
feltámadott, élő Mesterre találni.

Húsvétkor ha nincs még húsvéti szíved,
a nagypéntekit vedd, vedd és vigyed
könnyesen, aggódón, búsan, amint van,
s keresd a Krisztust, keresd a sírban!
Nem, úgysem fogod megtalálni ottan.
Eléd fog állani feltámadottan.

Felhasznált irodalom

- DÓKA Zoltán 1996. *Márk evangéliuma*. Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest.
- GRASSMICK, Jahn D. 1997. Márk evangéliuma. In: John F. WALVOORD – Roy B. ZUCK (szerk.): *Máté–János. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*, Budapest. (A Biblia ismerete kommentársorozat 6.)
- JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás, Veszprém.
- KISS Sándor 1990. *Újszövetségi görög–magyar szómagyarázat*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- MACDONALD, William 2012. *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- VARGA Zsigmond J. 1992. *Görög–magyar szótár az új-szövetségi iratokhoz*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ RÁC DÉNES

Húsvét 2. napja

► Lk 24,13–35

Helyreállt istenkép – közösség – küldetés

Az ünnep jellege

Húsvéthétfő. Ez a második ünnepnap a feltámadt Krisztussal való találkozásról, Krisztus feltámadásának bizonyosságairól szól az emmausi tanítványok ősi evangéliumában (Lk 24,13–35); epistolájában pedig Péter apostol bizonyágtévesztésében hangzik a váltságművet megkoronázó feltámadás prédikálása mint a húsvéti evangélium diadalmas hódításra indulása (ApCsel 10,34–43). Az evangéliumból idekiváncokozik Jn 20,10–18; az első találkozás a feltámadt Krisztussal, aki elsőnek Mária Magdolnát részesítette a feltámadás örömeiben. Epistolai textusként 1Pt 1,18–23-at említjük; Krisztus feltámadása új életet teremt, és élő reménységgel ajándékozza meg az új életre születetteket (JÁNOSSY 2008, 34. o.).

Amit a textusról tudni kell

„Látásukat valami akadályozta, és nem ismerték fel őt.” / „Szemüket visszatartotta valami attól, hogy megismerjék...” / „Gátoltatott a szemük...” (16. vers)

A feltámadott Urat más történetek szerint sem magától értetődő felismerni, amikor megjelenik tanítványai között. Előbb tennie vagy szólania kell valamit ahhoz, hogy követői valóban felismerjék (Jn 20,11–18; 24–29; Jn 21,1–14). Elképzelhető, hogy a két tanítvány gyásza a jeruzsálemi események miatt valóban gátolhatja a történések és a feltámadott Jézus megjelenésének helyes értelmezését (PRÓHLE 1991, 362. o.).

A két tanítvány értelmezni szeretné az eseményeket, beszélgetnek, vitatkoznak arról, ami történt. Jézus elmegy velük „erre az útra” is, de ahelyett, hogy egyszerűen bemutatkozna, az Írásokra hivatkozik: „És Mózesről meg valamennyi prófétáról

kezdve elmagyarázta nekik mindazt, ami az Írásokban róla szólt.” (27. vers) Tette önértelmezés és üzenet. Nem egyik vagy másik próféciát vonatkoztatja önmagára (Lk 4,17kk; Lk 11,29kk; Lk 20,41kk), hanem a teljes Írást tekinti küldetése „előtörténetének”. Benne Isten kijelentése jelenik meg a legmélyebb és legmagasabb szinten, megadva kereszthalálának és feltámadásának helyes értelmezését.

A két Jeruzsálemben visszatérő tanítvány mondanivalója a többieknek: Jézus írásmagyarázata útközben és a kenyér megtörése otthonukban. „És amikor asztalhoz telepedett velük, vette a kenyeret, megáldotta, megtörte, és nekik adta.” (30. vers) Nem véletlen a szöveg hasonlósága az utolsó vacsorán elhangzott mondattal (Lk 22,19). Folytatását – „ez az én testem, amely tiérettetek adatik: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” – hitelesíti, hogy a Feltámadott megismétli korábbi cselekedetét. Az utolsó vacsora az emmausi vacsorán lesz igazán úrvacsorává, amelyen a tanítványok valószínűleg megélhetik a Feltámadottal való közösséget. Az elbeszélés három fő pontja a gyülekezeti istentisztelet három fő vonására emlékeztet. Ezek: az Írás olvasása, amely Jézusról tesz bizonyosságot, és helyreigazítja tévedéseinket; az úrvacsora, amely közösség a Feltámadottal és felkészülés a további szolgálatra; és a testvérek találkozása, amellyel egymás hitét erősítik. Mindhármat összefoglalja az a tény, hogy valóban feltámadt az Úr, és él.

A perikópa megértése

A közösségek számára üzenet, hogy a Feltámadott legelső megjelenéseinek nem a szűk tanítványi kör a tanúja. A sírhoz az asszonyok men-

nek hajnalban. Aznap útra kel két tanítvány a tágabb körből, akiket a Feltámadott elkísér, az Írást tanítja nekik, úrvacsorai közösségben részesíti őket. Találkozásukban lényeges a személyes átélés és a Feltámadott önértelmezése. A két tanítvány szomorú beszélgetése, Jézusnak mondott állásfoglalása kifejezi, hogy a jeruzsálemi események súlyos csalódást jelentettek számukra, akik bíztak a jézusi hatalomátvételben. Hiába a messiási jelek, a kereszthalál és a feltámadás előzetes meghirdetése Jézus részéről; mesterük kivégzésének egész személyiséget felkavaró eseménye olyan erős, hogy az asszonyok híradása az üres sírról sem segít újraértelmezni a történeteket. Nagy jelentőségű a későbbi keresztények számára is, ahogy a feltámadott Úr értelmezi önmagát. Benne van Isten önkijelentésének örök mentő, szabadító szándéka az ember számára a bűn és halál rabságából. A megváltás krisztusi csúcspontjának lényegi előzménye a teljes Írás kijelentése, folytatása a Szentlélek kitöltésének megtapasztalhatósága. A Szentháromság Isten cselekvésének dinamikája mutatkozik. A Feltámadottal való találkozások történetei meghatározták az ősegyház hitvallásosságát (vö. 1Kor 15,14) (BODÓ 2009, 167–168. o.).

Igehirdetés vázlat

„Pedig mi azt hittük...”

Mi zajlik az emmausi tanítványokban? Történeket bennünk is hasonló folyamatok? Valamit gondolnak Istenről, Jézusról. Valamit vártak tőle, reménykedtek, hittek. Nem úgy történt. Lelkileg befelé tekintenek, választ keresve. Próbálják megérteni a történéseket, de képtelenek rá. Mi az oka annak, hogy az ember ilyen hitkrízisbe juthat, hogy nem látja, Isten hogy lehet jó, ha közben az életünkben, körülöttünk ilyen dolgok történnek? Istenképünk nem olyan, amilyennek lennie kell, hanem más. Jézus csatlakozik hozzájuk, kérdegeti, hallgatja őket. Arról beszélnek neki, hogy

megismertek valakit, aki hatalmas volt, aki csodákat tudott véghez vinni, érdemes volt követni, de meghalt, „pedig mi azt hittük, hogy ő fogja megváltani Izráelt”. Elmesélik a történeteket, és ezt mondják: „De hát ennek már harmadik napja.” Közben azt olvassuk az evangéliumban, hogy Jézus többször jelentette be előre szenvedéseit, halálát, harmadnapon való feltámadását, készítve őket. Pedig meg van írva az Ószövetségben, hogy a Messiás szenvedni fog, hogy az ő sebei által gyógyulunk meg. Kulcspont: „...pedig mi azt hittük...” Bizunk Istenben. Reménykedünk, hogy úgy történik, ahogy eltervezzük, úgy tesz, ahogy elképzeljük. Sorolhatnánk itt mindazt, amiről „azt hisszük, hogy...” Amikor nem úgy alakul, csüggedés, lázadás, eltávolodás, értetlenség lesz úrrá rajtunk. Vannak feltételezéseink Istenről, de ha azt látjuk, hogy nem azoknak megfelelően alakulnak életünk eseményei, akkor elkezdünk kételkedni, bizalmatlanná válni, befelé fordulni, elszigetelődni.

Miből fakad ez? Jézus így válaszol: „Ó, ti balgák, milyen rest a szívetek! Hát nem olvastátok? Hát nem ennek kellett megtörténnie a Messiással?” (25. vers) Amilyen istenképünk van, olyan lesz az életünk. Amilyen Istenben hiszünk, az formálni fogja életünket, döntéseinket. Az élő, Feltámadott Jézus Krisztus ilyen Isten, ilyen Úr. Milyen a mi istenképünk, hitünk, szívünk? Engedjük, hogy Isten Szentlelke és igéje formálja istenképünket, vagy mi is rest szívűek vagyunk az olvasására, hogy megtudjuk, milyen ő? Isten élő, valódi, dinamikus, rendelkezhet az életünkkel, erőforrásainkkal. Az Írásra vagy a magunk vágyaira alapozzuk istenképünket? Isten kijelentése az Isten maga.

Istenkép és az Írások Krisztusa

Hogyan kerül az ember élő kapcsolatba, hogyan formálódik helyes istenképünk, amelyet nem mi állítunk össze, nem a mi elképzeléseinkből nő ki? Ezután Jézus tanítja őket, elmagyarázza nekik az Írásokat. Végül betér hozzájuk, és

asztalközösségben van velük. Ott megtörténik a csoda. Megnyílnak a tanítványok szemei. Megismerik és felismerik az Úr Jézus Krisztust. Vele élő kapcsolatba kerülnek, az élő Úrral élő kapcsolatba. Mire indítja őket ez az élő kapcsolat? „*Nem gerjedezett/hevült-e a szívünk hallgatva őt?*” (32. vers) Vajon nem mozdított-e meg bennünket belülről az Isten igéje, szava? A tanítványoknak volt valamilyen elképzelésük arról, hogy milyen az Isten Messiása, és csalódtak. Majd eljött Jézus, és megnyitotta a szemüket arra, hogy felismerjék, hogy ő valójában kicsoda és milyen. Akkor megelevenedtek, bizonyosságra jutottak, megteltek örömmel, tenni vágyással, elindultak a szolgálatban. Engedjük, hogy az ige váljon a bennünket változtató és formáló erővé! Isten benne jelenti ki magát. Szentlelke által Isten az írott igét életünket formáló erővé teszi. Az Istennel való élő közösségnek egyik egyértelmű velejárója az, hogy ezt a jó hírt tovább kell adnunk másnak, mozdulnunk kell a másik ember felé. Az Úr Jézus Krisztus erre az életre hív. Az énközpontú élet megváltozik, lépni és tenni vágyik a másik emberért. Övé a hatalom, hogy megnyissa a szemünket arra, hogy valóságosan milyen ő. Istenképünk Isten megismerésével változik. Amikor Isten megmutatja magát, amikor az Úr Jézus Krisztus valóban felfedi magát előttünk, és személyes találkozásban megismerhetjük, akkor ott a csüggedésből öröm lesz, a fáradtságból erő és a kételkedésből győzedelmes húsvéti hit.

Közösségben, küldetésben

Ma újra szól, hív a vele és egymással való közösségbe is, asztalközösségbe is, hogy megnyissa a szemünket és szívünket arra, hogy milyen hatalmas Úr ő. Van hatalma az életünk apró és nagy dolgai fölött is. Van hatalma bennünket megváltoztatni a kicsinyességünkéből, önzésünkéből, de meggyógyítani a lelki sebeinkből is, amelyeket mások vagy a saját bűneink okoztak. Megerősíteni a csalódott, elcsigázott,

elerőtlenedett embert is. Legyünk vele együtt szövetségben és közösségben az ő vére és ereje által! Hadd formáljon bennünket napról napra, hogy kiábrázolhassuk őt teljes dicsőségében egészen addig, amíg színről színre maga elé nem állít minket.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

ApCsel 10,34–43

Énekek

EKE 373

EÉ 218; 221

Imádság

„Az ünnep után is jössz-e velem? Mert én messzebb megyek, mint Emmaus, messzebb, mint menni akartam. Messzebbre tőled, Mesterem, messzebbre, honnét még van visszaút nekem. De ha te jössz, s magadat velem megismerteted, megállok, visszafordulok, s megyek, akárhová hívsz, megyek veled. Ámen.” (Hajdú Zoltán Levente: *Túl Emmauson*)

Illusztráció

GONDOLATOK

„...mivel Krisztus azonosságot vállalt az áldozatokkal, és mivel a vétkek terhét magára vállalta, a passió emléke a halálból új életre való feltámadást vetíti előre áldozatok és bántalmazók számára egyaránt. Mivel azonban saját testében, a kereszten ki is békítette őket egymással, a passió emléke az egykori halálos ellenségek egymással békét kötött közösségének létrejöttét is előrevetíti. Az úrvacsora szentségében pontosan ezt az új közösséget ünnepeljük. A központi eleme az isteni szolidaritás minden emberrel, valamint

az ember megbékélése az Istennel. Az Istennel való megbékéléstől azonban elválaszthatatlan az emberekkel való megbékélés. Az úrvacsora során úgy emlékezünk meg egymásról, mint akik megbékéltek Istennel és egymással. Ellenségeskedéssel elcsúfított múltunk helyét szeretettel teli jövő vette át. Krisztus passiójára emlékezve úgy emlékezünk meg magunkról, amilyen-né leszünk: a szeretet közösségének tagjaiként, bántalmazók és elkövetők együtt. A passió emlékezete reményteljes emlékezet, mivel számít az elszenvedett sérelmekből, a gonosz uralmából való szabadulásra és a bűnösök és áldozatok (vagyis olyan emberek, akik okoztak is meg el is szenvedtek sérelmeket) közötti megbékélésre. A nappali sötétségbe borult nagypénteket, bűneinket, szenvedéseinket és ellenségeskedéseinket le fogja győzni a húsvéti reggel világos-

sága, amikor majd örvendezünk egymás és Isten jelenlétében.”

Miroslav Volf (1956–) horvát protestáns teológus és közéleti író (2016, 129–130. o.)

Felhasznált irodalom

- BODÓ Sára 2009. Emmaus felé Krisztushoz érkezni. Lk 24,13–35. *Igazság és Élet*, 2009/2. 166–174. o.
- HAJDÚ Zoltán Levente 2016. *Nem a felhők fölött. Imádságok*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás, Veszprém.
- PRŐHLE Károly 1991. *Lukács evangéliuma*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest.
- VOLF, Miroslav 2016. *Emlékeink gyógyulása. Hogyan emlékezhetünk helyesen elszenvedett sérelmeinkre?* Harmat Kiadó, Budapest.

■ VÁRALJAINÉ MELIS ORSOLYA

TARTALOM

Mécses a te igéd

NAGY GÁBOR: *Voltál már jövevény? (3Móz 19,33)* 121

Tanulmányok

A Tanulmányok rovatot
szerkesztette:
Kodácsy-Simon Eszter

SZÓRKE-MILINTE ENIKŐ: *„Íme a gyermek örökség az Úrtól, a méh gyümölcse jutalom”
Katolikus gyermekkép* 123

THOMA LÁSZLÓ RÓBERT: *Kaput nyitni Isten nagy történetébe. Református
gyermekkép, a gyermekkor szerepe a felnőtté válás folyamatában református
teológiai megközelítésben* 134

KODÁCSY-SIMON ESZTER: *„Egészen ember, egészen gyerek”. A gyerekkép
mint a gyerekek védelmét meghatározó alap* 145

Az igehirdető műhelye

GYURKÓ DONÁT SÁMUEL: *Böjt 5. vasárnapja (Judica) (1Móz 22,1–14)* 155

WELTLER SÁNDOR: *Böjt 6. vasárnapja (Palmarum) (Fil 2,5–11)* 160

OROSZ GÁBOR VIKTOR: *Nagycsütörtök (1Kor 11,23–29)* 163

SZAKÁCS TAMÁS: *Nagypéntek (2Kor 5,14–21)* 166

VERESS ISTVÁN: *Nagyszombat (1Pt 3,18–22)* 170

RÁC DÉNES: *Húsvét ünnepe (Mk 16,1–8)* 173

VÁRALJAINÉ MELIS ORSOLYA: *Húsvét 2. napja (Lk 24,13–35)* 177

